

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BATI DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI
(RUS DİLİ VE EDEBİYATI)

V.G.KOROLENKO’NUN ÖYKÜ SANATI

Yüksek Lisans Tezi

Gamze Öksüz

Tez Danışmanı

Prof.Dr.Altan Aykut

Ankara - 2006

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
------------	---

I.BÖLÜM

GİRİŞ.....	1
------------	---

1.1. ARAŞTIRMALARIN DURUMU.....	1
---------------------------------	---

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE YÖNTEMİ.....	7
---	---

II.BÖLÜM

V.G.KOROLENKO’NUN HAYATI VE YARATICILIĞI.....	9
---	---

III.BÖLÜM

V.G.KOROLENKO’NUN ÖYKÜ SANATI.....	25
------------------------------------	----

3.1. V.G.KOROLENKO VE KISA ÖYKÜ.....	25
--------------------------------------	----

3.1.1. VYATKA DÖNEMİ ÖYKÜLERİ.....	31
------------------------------------	----

3.1.2. SİBİRYA DÖNEMİ ÖYKÜLERİ.....	34
-------------------------------------	----

3.1.3. NİJNİY NOVGOROD DÖNEMİ ÖYKÜLERİ.....	48
---	----

3.1.4. POLTAVA DÖNEMİ ÖYKÜLERİ.....	62
-------------------------------------	----

3.2. ÖYKÜLERİNDEKİ MOTİFLER.....	65
----------------------------------	----

3.2.1. İNSAN SEVGİSİ VE OPTİMİZM.....	65
---------------------------------------	----

3.2.2. AYDIN VE HALK İLİŞKİSİ.....	69
------------------------------------	----

3.2.3. ÖZGÜRLÜK.....	76
----------------------	----

3.2.4. TOPLUM VE ADALET.....	77
------------------------------	----

3.3. ÖYKÜLERİNDE KURGU.....	81
-----------------------------	----

IV.BÖLÜM

ÜSLÛP VE ANLATIM TEKNİĞİ.....	86
-------------------------------	----

4.1. ÜSLÛP.....	86
-----------------	----

4.2. ANLATIM TEKNİĞİ.....	101
---------------------------	-----

SONSÖZ.....	116
ÖZET.....	118
RUSÇA ÖZET.....	120
İNGİLİZCE ÖZET.....	122
ORİJİNAL METİNLER.....	124
KAYNAKÇA.....	134

ÖNSÖZ

Çalışmamızda Rus ve dünya edebiyatında adından sıkça söz edilen Vladimir Galaktionoviç Korolenko'yu (1853-1921) ele aldık. Ancak Korolenko adı Türk okurları arasında hemen hemen hiç bilinmemektedir. Biz de Korolenko'nun sanat yaşamında en büyük yeri kaplayan kısa öykülerinin ve belgesellerinin en önemlilerini Türk okurlarına tanıtmak amacıyla çalışmamızı “V.G.Korolenko'nun Öykü Sanatı” başlığı altında sunmayı uygun gördük.

Korolenko'nun hayatını ve öykü sanatını daha iyi sunabilmek için yazarın yaşadığı döneme kısaca değinmek istiyoruz. Korolenko'nun sanat hayatının devam ettiği 19. yüzyılın son çeyreği ile 20. yüzyılın ilk yarısı, Rus politik hayatında çalkantılı ve çelişkili bir döneme denk gelir. Bu dönemde hükümetin baskıcı politikası ile iyice ezilen halk ve köylüler için yaşam koşulları son derece ağırdır. Halkla gerçek bir iletişim kuramayan aydın sınıf ise halka düşmanca tavırlar sergileyen bir olgu haline gelir. Aradaki bu yanlış anlamayı fark eden Korolenko, pek çok öyküsünde bu sorunu ele almış, aydınları bu iletişimsizlik nedeniyle uyarmıştır. Ayrıca adil bir yaşamı arayan halk için Korolenko adı mücadelenin sembolü haline gelmiştir.

Korolenko'nun öykü sanatını inceleyen bu tez çalışması dört bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmından oluşan birinci bölümde Korolenko ile ilgili araştırmaların genel durumunu, amacını ve yöntemini belirledik.

İkinci bölümde Korolenko'nun hayatı ve yaratıcılığı konusuna değindik. Yazarın aldığı kültürü, yaşam şartlarını ve sanat hayatının aşamalarını göstermeye çalıştık.

Üçüncü bölümde en belirgin hatlarıyla yazarın öykü sanatına yer verdik. Önce dönemin toplumsal ve politik yapısı hakkında kısaca bilgi verdikten sonra bu şartların Korolenko üzerindeki etkisini göstermeye çalıştık. Yazarın belli başlı öykülerini dönemlere ayırarak gruplar halinde inceledik. Bu bölümde ayrıca Korolenko'nun öykülerindeki motifleri ele aldık. Yazarın en çok üzerinde durduğu aydın-halk ilişkisini, toplum ve adalet sorununu, öykülerine egemen olan optimizm ve özgürlük konularını inceledik.

Dördüncü ve son bölümde ise Korolenko'nun üslûp ve anlatım tekniğine değindik. Genel olarak üslûp özelliklerini, sunuş biçimlerini, kullandığı teknikleri çeşitli örneklerle açıklamaya çalıştık.

Tüm bu çalışmalar için Türkçe kaynaklar az olduğu için ağırlıklı olarak Rusça kaynaklardan yararlandık.

Bu çalışma sırasında değerli vaktini bana ayırarak tezin her aşamasında yardımcı olan, üstün bilgi ve tecrübeleriyle bana her zaman yol gösteren sayın danışmanım Prof. Dr. Altan Aykut'a sonsuz teşekkürlerimi borç bilirim.

Gamze Öksüz

Ankara - 2006

I. BÖLÜM

1. GİRİŞ

1.1. ARAŞTIRMALARIN DURUMU

Rus edebiyatının 19. ve 20. yüzyılları arasındaki geçiş döneminde yapıtlarını veren V.G.Korolenko, Türkiye’de fazla tanınan bir yazar değildir. Yaptığımız araştırmalarda Türkiye’de Korolenko hakkında hiçbir çalışma yapılmadığını, sadece birkaç öyküsünün Türkçeye çevrildiğini tespit ettik (“Tuhaf Bir Kız” (Çudnaya), Rusçadan çeviren Mehmet Özgül, **Yaşama Sevinci, Rus Edebiyatından Seçme Öyküler**, Cem Yayınevi, İstanbul, 1987, s. 29-55; ve “Işıklar” (Ogonki), Rusçadan çeviren Zeynep Günal, **V.G.Korolenko ve Işıklar**, Çağdaş Dünya Edebiyatı Çeviri Seçkisi, Kültür Bakanlığı Yayınları/2324, Ankara, 1999, s. 408-409).

Çalışmamızın bu bölümünde Türk okurları tarafından fazla tanınmayan Korolenko ve onun kısa öyküleri hakkında bugüne kadar yapılan araştırmaları ve bu araştırmaların temel özelliklerini genel hatlarıyla vermeye çalışacağız.

Korolenko’nun biyografisi ve yapıtları hakkında Rusça olarak yapılmış olan en kapsamlı araştırmalar ve bilimsel çalışmalar şu şekildedir:

A. KİTAPLAR

1. Sobraniye Soçineniy v 10-ti t. t.1-10, V.G. Korolenko, Gos. izd. hud. lit., Moskova, 1953-1956.

Redaktörlüğünü G.M.Granik’in yaptığı 10 ciltlik bu toplu eser 1953 yılında 100.000 adet basılmıştır. Toplu eserin birinci cildinde araştırmacı yazar A.Kotov’un 48 sayfalık giriş makalesi yer almaktadır. Makalede hem yazarın hayatından kesitler, hem de belli başlı öykülerinin yazılış koşulları vardır. Öykülerinin arasına kimileri bizzat Korolenko tarafından çizilen, kimileri de başka ressamalara ait olan resimler ve ayrıca yazarın bazı öykülerine ait el yazısı çalışmaları serpiştirilmiştir. Her cildin sonunda ciltteki öykülerle ilgili açıklama ya da düzeltme metinleri vardır. Ayrıca bazı öykülerde yabancı kelimeler kullanılması nedeniyle okuyucunun anlamakta

zorluk çekeceği düşünölen kelime ya da özel isimler, sayfa numaraları da belirtilerek açıklama metinlerinin sonuna eklenmiştir. Bu da okuyucuya öyköleri daha rahat okuma ve anlama kolaylığı sağlamaktadır.

On ciltlik bu toplu eserin bir cildi 1879-1921 yıllarını kapsayan mektuplara, üç cildi otobiyografik bir yapıt olan “Bir Çağdaşımın Hikayesi”ne (İstoriya moyego sovremennika), bir cildi Korolenko’nun önlö yazarlar hakkındaki anı ve görüşlerini belirttiği makalelerine ayrılmıştır. Diğer beş ciltte ise yazarın kısa öykü ve belgeselleri yer almaktadır.

Çalışmamızda ana kaynak olarak kullandığımız bu toplu eserin dışında Korolenko’nun yaşamı ve yapıtları ile ilgili derleyebildiğimiz en kapsamlı kaynaklar tarih sırasına göre şu şekildedir:

2. V.G.Korolenko kak çelovek i pisatel, F.D. Batyuşkov, Zadruga, Moskova, 1922. (121 sayfa)

Filolog, eleştirmen ve edebiyat tarihçisi olan F.D. Batyuşkov’un Korolenko hakkında yazdığı bu kitap son derece gerçekçi olması yönünden önem taşır. Korolenko ile yirmi yıllık arkadaşlığı olan Batyuşkov, gerek yazarla olan kişisel yazışmaları, gerekse Korolenko’nun yakın akrabaları ve arkadaşlarıyla mektuplaşmaları sonucu elde ettiğö yazınsal birikimle bu çalışmayı oluşturmuştur. Batyuşkov’un kitabın önsözünde de belirttiğö gibi, Korolenko’nun mektuplarında onun yaşam tarzını, hayat görüşünü, edebî çalışmalarını, günlük hayatını bulmak mümkündür. Batyuşkov iki bölümden oluşö bu kitabında Korolenko’nun mektuplarını temel alarak ve onlardan alıntılar yaparak yazarın hayatını çeşitli yönleriyle ortaya koymuştur.

3. V.G.Korolenko, pod. red. E.F.Nikitin, Kooperativnoye izd. pisateley “Nikitinskiye subbotniki”, Moskova, 1928. (268 sayfa)

E.F.Nikitin’in redaktörlüğö altında 1928 yılında yayınlanan bu eserde A.V.Lunaçarskiy, P.İ.Lebedev-Polyanskiy, İ.N.Kubikov, N.K.Piksanov, V.L.Lvov-Rogaçevskiy, R.Grigoryev, P.S.Kogan, V.Yevgenyev-Maksimov, A.K.Voronskiy olmak üzere toplam dokuz yazarın makalesi bulunmaktadır. Kitaptaki her bir yazar Korolenko’nun bir yönünü ele almış, bazı yapıtlarından örnekler vermiştir. Kitapta

genel olarak Korolenko'nun hümanist ve sosyal yönüne değinilmiş, aydın sınıfına ve halka karşı yaklaşımları ele alınmıştır.

4. V.G.Korolenko-Literaturniy kritik, Vl. Bartenev, İvanovskoye kniznoye izd., 1953. (142 sayfa)

Üç bölümden oluşan kitabın ilk bölümünde araştırmacı Bartenev ana hatlarıyla Korolenko'nun dünya görüşünden söz etmektedir. Kitabın yazarı ikinci bölümü Korolenko'nun edebiyat ve estetik fikirlerine ayırmış olup, sanatın sosyal rolüne, bir edebî eserin kompozisyon, dil ve üslûp özelliklerinin nasıl olması gerektiğine ve realizm-romantizm ilişkisine değinmiştir. Bartenev kitabın son bölümünde ise Korolenko'nun edebî eleştiri ve tarihsel edebiyat görüşlerinden söz etmiştir.

5. V.G.Korolenko v vospominaniyah sovremennikov, pod. red. S.N.Golubov, V.V.Grigorenko, N.K.Gudziy, Gos. izd. hud. lit., Moskova, 1962. (652 sayfa)

652 sayfalık bu kitap dört ana bölümden oluşmaktadır ve her bölümde çeşitli yazarların, Korolenko'nun kendi arkadaşlarının ve küçük kızı Natalya Vladimirovna'nın onunla paylaştığı anıları yer almaktadır. Birinci bölüm Korolenko'nun cezaevi ve sürgün dönemini, ikinci bölüm Nijniy Novgorod dönemini, üçüncü bölüm Petersburg dönemini, dördüncü bölüm ise Poltava dönemini anlatmaktadır.

6. Desyat let v provintsii, S.V. Korolenko , İzd. "Udmurtiya", İjevsk, 1966. (220 sayfa)

Korolenko'nun büyük kızı olan Sofya Vladimirovna Korolenko tarafından yazılan bu kitabın başında araştırmacı yazar G.A.Byaly'yın altı sayfalık bir önsözü bulunmaktadır. Korolenko sağlığında tüm yapıtlarını derleyip yayınlamak istemiş, kızı Sofya bu konuda babasının en büyük yardımcısı olmuştur. Sofya Vladimirovna babası öldükten sonra Korolenko'nun günlüklerinden, mektuplarından ve yapıtlarından derlediği bilgilerle anı niteliğindeki bu kitabı yazmıştır. Kitap

Korolenko'nun "Bir Çağdaşımın Hikayesi" adlı yapıtının devamı niteliğindedir ve Korolenko'nun 1885 yılından itibaren toplum yararına başlattığı çalışmaları anlatmaktadır.

7. V.G.Korolenko, G.A. Byalıy, Hudojestvennaya literatura, Leningradskoye otdeleniye, Leningrad, 1983. (350 sayfa)

Korolenko üzerine yapılan ve yazarı tüm yönleriyle ele alan en kapsamlı kaynaktır. 350 sayfalık bu kitap 15 bölümden oluşmaktadır. Korolenko'yu çocukluk ve öğrencilik yıllarından itibaren ele alan araştırmacı yazar G.A.Byalıy, bu kapsamlı çalışmasında yazarın en önemli öykülerini, bunlardaki ana motifleri, öykülerin yayınlanmayan ilk varyantlarını, o dönemin toplumsal yapısını konu bütünlüğü içinde ayrıntılı olarak vermiştir. Byalıy bu çalışmasında Rusya'nın toplumsal ve politik açıdan karmaşık bir döneminde yapıtlar veren Korolenko'nun sanat, estetik, felsefe ve edebiyatla ilgili görüşlerini aktarmış, dönemin önde gelen yazarları olan Turgenev, Nekrasov, Saltıkov-Şchedrin, Çehov, Gorki ve diğer edebiyatçılarıyla Korolenko'nun ilişkilerine de yer vermiştir.

B. MAKALELER

1. V.G.Korolenko jizn i tvorçestvo, Sbornik statey, pod. red. A.B.Petrişçev, Tsentralnoye kooperativnoye izd. "Mısl", 1922. (190 sayfa)

Toplam onaltı yazarın makalesinden oluşan bu çalışmada Korolenko'nun yaşamı, yapıtları ve dünya görüşüyle ilgili makalelerin yanı sıra Korolenko ile ilgili anılar, mektuplar ve hatta onun hakkında yazılmış olan şiirler de mevcuttur.

2. V.G.Korolenko-İzbranniye proizvedeniya, Biyografiçeskiy oçerk, A.B. Derman , İzd. detskoy lit., Moskova, Leningrad, 1940. (60 sayfa)

Edebiyatçı, eleştirmen ve Rus kültür tarihi uzmanı olan A.B.Derman'ın bu çalışması Korolenko'nun hayatı ve yapıtları üzerine yazılmış en ayrıntılı araştırmalardan biridir. Özellikle yazarın hayatına ayrıntılı bir şekilde değinilmiş, yaşamındaki önemli aşamalar tarih sırasıyla verilmiştir. Sanatı, yapıtları ve dünya görüşü açısından Korolenko'yu derinlemesine ele alan çok düzenli bir çalışmadır.

3. V.G.Korolenko-İzbranniye proizvedeniya, Vstupitelnaya statya, A. Kotov, Gos. izd. hud. lit., Moskova, 1947. (52 sayfa)

Araştırmacı yazar A.Kotov'un Korolenko'nun günlüklerinden, not defterlerinden, mektuplarından kısa parçalar verip kendi yorumlarını da eklediği bu çalışma A.B.Derman'ınki kadar ayrıntılı ve önemli bir araştırmadır. Korolenko'nun biyografisinin yanında önemli yapıtlarının da kısa bir analizi mevcuttur. A.Kotov bu kapsamlı makalesine Korolenko'nun hayatında ve sanat yaşamında önemli yer tutan olayları tarih sırasıyla gösteren bir ek de koymuştur. Ayrıca hemen her sayfada yazarın fotoğraflarından, el yazmalarından ya da bizzat kendi yaptığı resimlerden seçmeler de görmek mümkündür.

4. Sibirskiye rasskazı V.G.Korolenko, L.S. Kulik, İzd. akademii nauk ukrainskoy SSR, Kiyev, 1961. (59 sayfa)

Ukrayna Şevçenko Edebiyat Enstitüsü akademisyenlerinden olan L.S.Kulik, bu çalışmasında Korolenko'nun edebî yapıtları arasında önemli bir yer tutan Sibirya dönemi öykülerini ele almıştır. Kulik özellikle "Makar'ın Rüyası" (Son Makara), "Tuhaf Bir Kız" (Çudnaya), "Yurtsuz Fyodor" (Fyodor bespriyutny), "At-Davan" gibi öyküler üzerinde durmuş, Sibirya öykülerinin tarihsel ve sanatsal analizini yapmış ve ayrıca Korolenko'nun dil ve anlatım özelliklerine kısaca değinmiştir.

5. V.G.Korolenko v Uralske, N.G. Yevstratov, Kritiko-biografiçeskiy oçerk, Kazahskoye gos. izd. hud. lit., Alma-Ata, 1961. (95 sayfa)

Yazar bu makalede Korolenko'nun 1900 yılında batı Kafkasya'nın Uralsk bölgesine yaptığı geziyi ve oradaki çalışmalarını ayrıntılı olarak anlatmıştır. Yevstratov'un bu makalenin önsözünde belirttiği gibi, Korolenko Uralsk'da sadece yöresel yaşıntıyı gözlemlemekle kalmamış, Pugaçov'un yaşamıyla ilgili önemli bilgiler de toplamıştır. Korolenko'nun Uralsk'dan yakınlarına yazdığı mektuplarla ve tuttuğu günlüklerle oluşturduğu "Kazakların Yanında" (U kazakov) adlı belgesel öykü ise okuyuculara Uralsk bölgesini tanıtır.

6. Ot Griboyedova do Gorkogo, N.K. Piksano, Publikatsiya "Lirizm v tvorçestve V.G.Korolenko", İzd. Leningradskogo universiteta, Leningrad, 1979. (12 sayfa)

1979 yılında Leningrad Üniversitesi bünyesinde hazırlanan bu toplu makale çalışmasında yer alan edebiyatçı ve araştırmacı yazar Piksano'nun makalesi, Korolenko'nun lirizmi hakkındadır. Korolenko ile şahsen tanışan ve onun hakkında çok çeşitli araştırmalar yapan Piksano'nun bu makalesi ilk kez 1922 yılında "Jizn" adlı dergide yayınlanmıştır. Piksano makalede özellikle Korolenko'nun lirizmine değinmiş, onu Gogol'ün ve Dostoyevski'nin lirizmiyle karşılaştırmıştır.

7. B.V.Averin, "Rasskazi, etudi i oçerki V.G.Korolenko",
<http://www.kulichki.ru/moshkow/russlit/korolenko/averin.txt>, 1978. (11 sayfa)

Korolenko'nun dünya görüşünü, diğer yazarlarla ilişkisini ve önemli öykülerini inceleyen güzel bir çalışmadır. Petersburg'lu bir edebiyatçı olan Averin bu çalışmasında özellikle Korolenko'nun kısa öykülerindeki karakterleri ve sembolleri analiz etmiştir.

8. F.İ. Kulešov , "Myatejnyy talant",
<http://www.lib.ru/Russlit/Korolenko/kuleshov.txt>, 1984. (10 sayfa)

Korolenko'nun hem hayatından hem de önemli öykülerinden kesitler veren bir araştırma yazısıdır. Araştırmacı Kulešov bu çalışmasında Korolenko'nun hem edebi kişiliğini hem de toplumsal yönünü ortaya çıkarmıştır.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE YÖNTEMİ

Çalışmamızda Rusya’da 19. yüzyılın sonu ile 20. yüzyılın başında yapıtlar vermiş olan V.G.Korolenko’nun öykü sanatını incelemeyi amaçladık. Rus edebiyatındaki en hümanist yazarlardan biri olarak ün yapmış olan yazarın öykü sanatının yanı sıra hayatı, sanatı ve edebî kişiliği hakkında da bilgi vererek Korolenko’yu Türk okurlarına tanıtmaya çalıştık. Yazarın sanatının temelini oluşturan iyilik ve insan sevgisi gibi erdemli kavramlarla birleştirdiği dünya görüşünü, yazarın yaşamı boyunca geçirdiği zorlu evreleri de ortaya koyarak okurlara aktarmayı amaçladık.

Çalışmamızda Korolenko’nun kişiliğine ve sanatına yansıyan sarsılmaz insan sevgisini ve halkla bütünleşme çabasını vererek Rus edebiyatına getirdiği yeniliklerden bahsedip, Korolenko’nun Rus edebiyatındaki yeri ve bazı yazarlarla olan ilişkisi üzerinde durduk.

Çalışmamızın konusu Korolenko’nun öykü sanatıdır. Bu çerçeve içinde yazarın belli sürelerle yaşadığı mekânlarda edindiği izlenimlerle yazdığı öykülerini dönemlere ayırıp, edebî ya da toplumsal yönü ağır basan belli başlı öykülerini incelemeye çalıştık. İnceleme yaparken her şeyden önce öykülerin kendi içeriklerini esas aldığımız için metne bağlı inceleme yöntemini kullandık.

“Metne bağlı inceleme edebî eseri bir metin olarak görüp öz ve biçim bakımından irdelemeyi amaçlar.”¹

Metne bağlı inceleme yöntemini esas aldığımız için ilk önce öyküleri metnin içinden dışına doğru inceledik. Ancak Korolenko’nun yaşadığı dönemdeki sosyal ve ekonomik koşulların ve yaşam tarzının öykülere de yansıtıldığını gördüğümüz için metni dıştan içe doğru inceleme metodunu da kullandık. Çünkü yazarın hayatı, dünya görüşü, kişiliği ve olaylara yaklaşım biçimi öykülerle iç içedir. Bu nedenle dıştan içe inceleme metodunun çalışmamıza destek olacağını düşündük. Dolayısıyla öyküleri

¹ Aytaç, Gürsel, **Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi**, Say Yayınları, İstanbul, 2003, s. 99.

hem içten dışa hem de dıştan içe doğru inceleyerek bir bütünlük oluşturmaya çalıştık. Ayrıca yazarın anlatım sanatına, dil ve üslûp özelliklerine değindik.

Çalışmamızda ana kaynak metin olarak Korolenko'nun 1953 yılında Moskova Sanat Eserleri Devlet Neşriyatında yayınlanan on ciltlik toplu eserlerinden yararlandık. Bu kaynaktan ve Korolenko ile ilgili diğer çalışmalardan yaptığımız gerekli alıntıları cilt ve sayfa numaraları göstererek dipnotlar halinde açıkladık.

II. BÖLÜM

V.G.KOROLENKO’NUN HAYATI VE YARATICILIĞI

Yazar, gazeteci, eleştirmen ve aynı zamanda gerçek bir toplum adamı olan Vladimir Galaktionoviç Korolenko, 15 Temmuz (eski takvime göre 27 Temmuz) 1853 yılında Ukrayna’nın kuzeyindeki Jitomir kentinde doğmuştur. Ukrayna Mirgorod Kazaklarından olan babası Galaktion Afanasyeviç (1810-1868) olağanüstü disiplinli bir ilçe yargıcısıdır. Korolenko’nun onurlu ve otoriter bir yapıya sahip olan babası, aşırı dürüstlüğü nedeniyle diğer memurlar arasında alışılmamış derecede saf ve hatta bu nedenle de tehlikeli biri olarak kabul edilir. Oğlunun anı niteliğindeki “Bir Çağdaşımın Öyküsü” (İstoriya moyego sovremennika) adlı beş ciltlik yapıtında anlattığına göre, babasına 1849 yılında bir kasabada yargıçlık teklif edilmişti. Babası, yirmi yıl sonra aynı görevle ücra bir kasabada ölmüştür. Oğluna göre babası bu açıdan mesleğinde talihsiz biriydi. Yazara göre bu, şüphesiz babasının Donkişot dürüstlüğüyle açıklanabilir.²

Yazarın annesi Evelina Osipovna (1833-1903) orta dereceli bir Polonya aristokratıdır. Evde genellikle Polonya dili konuşulur ve Korolenko’nun okuduğu ilk kitap Lehçedir. Annesi fedakar bir yapıya sahiptir ve oldukça dindardır. Korolenko, Rusça, Ukraynaca ve Lehçe olmak üzere üç dilin konuşulduğu, iki ayrı milliyetin ve

² V.G.Korolenko, *Sobraniye soçineniy v 10-ti t.*, Gos. izd. hudojestvennoy literaturı, Moskova, 1954, c. 5, s. 17.

iki dinin (Ortodoks ve Katolik) bir arada barış içinde yaşandığı büyük bir aile ortamında yetişir. Babası gibi yazarın annesi de onuruna ve dürüstlüğe aşırı derecede düşkündür. Böyle bir atmosferde Korolenko ve diğer dört kardeşi de saflık ve dostluk ortamında büyürler.

Korolenko'nun ilk çocukluk yılları Jitomir'de geçer. Küçük Korolenko çocuklara has bir özgürlükle Ukrayna köylerine gider, köylülerin yaşantılarına tanıklık eder. Yazarın "Bir Çağdaşımın Öyküsü"nde anlattığına göre, uzun geceler boyunca mutfaktaki ateşin önünde arabacının ya da komşu kadının anlattığı masalları dinleyerek büyür.³ Korolenko'nun babası soylu sınıfındandır, ancak toprağı ve köylüleri yoktur. Bu nedenle Korolenko çocukluk döneminde köy yaşamını dışarıdan biri olarak gözlemler. Korolenko, çocukluğundan beri olağanüstü bir gözlem yeteneğine sahiptir. Bu yetenekle elde ettiği çocukluk ve ilk gençlik yıllarına ait izlenimler, ileride yazarın pek çok eseri için esin kaynağı olacaktır.⁴

Korolenko'nun halk edebiyatı dünyasıyla tanışması, Rus yazarlarının çoğunda olduğu gibi, çocukluğunda başlar. Yazar, Ukrayna'lı Çumak halkının yaşadığı ve Dinyepr'a açılan yolun başlangıcında yer alan Volinya'da büyür. Burada Ukrayna, beyaz Rus, Rus, Leh, Yunan ve Yahudi halklarından oluşan oldukça renkli bir topluluk yaşar. Çocukluğundan itibaren ezgili Ukrayna şarkıları, masallar, efsaneler, fıkralar ve hikâyeler dinler. Çocukluk izlenimlerinin pek çoğu "Geceleyin" (Noçyu), "Kötü Ortamda" (V durnom obşçestve) (1885), "Mendel Kardeşler" (Bratya Mendel) (1915), "Paradoks" (1894) gibi öykü ve hikâyelerine yansımıştır.⁵

³ a.g.e., s. 17.

⁴ A.B. Derman, **V.G. Korolenko, Biyografiçeskiy oçerk**, İzd. detskoy literaturı, Moskova, 1940, Leningrad, s. VI.

⁵ A.A. Gorelov, **Russkaya literaura i folklor**, İzd. Nauka, Leningrad, 1987, s. 305.

Yazar, altı yaşından itibaren özel Polonya okullarında okur. İlk ve orta öğrenimine Jitomir’de başlar ancak babasının görevi dolayısıyla aile 1866 yılında Jitomir’in batısında yoksul bir kent olan Rovno’ya taşınınca liseyi burada tamamlar. Korolenko, gerek ailesiyle gerekse Jitomir ve Rovno’daki okul ve arkadaş çevresiyle üç dili ve üç kültürü paylaşır: Rus, Polonya ve Ukrayna kültürü. Çocukluğunda Ukrayna ve Polonya’nın kahramanlıklarla dolu geçmişine romantik bir heyecanla saygı duyarken, genç Korolenko “ilerici Rus fikirlerine” yönelir ve sonuçta anavatanı ne Polonya, ne Ukrayna, ne Volıny, ne de Rusya olur. Onun vatani Puşkin’lerin, Lermontov’ların, Belinski’lerin, Dobrolyubov’ların, Gogol’lerin, Turgenev’lerin, Nekrasov’ların, Saltıkov’ların hüküm sürdükleri yer olan büyük Rus fikir dünyası ve Rus edebiyatıdır.⁶ Özellikle Turgenev’in, Nekrasov’un, Dobrolyubov’un yapıtlarında hayata ilişkin soruların yanıtlarını bulur. Bu nedenle de yazar, gerçek vatanının Rus edebiyatı olduğunu 1871’de Peterburg’a geldiğinde şu sözlerle açıklar:

*“Sevinçten kalbim titriyordu. Petersburg! Hayattaki en iyi şeyler bence burada toplanmıştı. Çünkü ruhumun gerçek vatani olan tüm Rus edebiyatı buradan yayılmıştır”.*⁷

Eleştirmen A. Kotov’un Korolenko’yla ilgili otobiyografik makalesinde yazdığına göre, Rovno’daki lise öğretmeninin teşvikiyle okumaya başladığı 60’lı yılların demokrat yazar ve eleştirmenlerinden N.G.Çernişevski, N.A.Dobrolyubov,

⁶ K.D. Muratova, *İstoriya russkoy literaturı, Literatura kontsa XIX – načala XX veka*, Nauka, Leningrad, 1983, s. 143.

⁷ A.B. Derman, 1940, s. XI.

M.E.Saltıkov-Şchedrin, İ.S.Turgenev, G.İ.Uspenski gibi ustalar Korolenko'nun edebî kişiliğinin oluşmasında önemli rol oynarlar. Bu yazarların düşünceleri Korolenko'yu toprak köleliği sistemine eleştirel gözle bakma ve 60'lı yılların modası olan nihilizmle sınırlı kalmayıp hayatın yaratıcı güçlerini arama çabasına yönlendirir.⁸

Rovno'ya taşındıktan iki sene sonra Korolenko'nun babası henüz emekli bile olamadan hayata veda eder. Babasının ölümüyle tüm aile korkunç bir fakirlikle karşı karşıya kalır. Annesinin az miktardaki emekli maaşıyla sağladığı maddi destekle 1871 yılında liseyi başarıyla bitiren Korolenko, aynı yıl Petersburg Teknoloji Enstitüsüne girer. Ancak yazarın bir yıl sonra üniversiteye geçme hayali maddi zorluklar neticesinde gerçekleşemez. Parasızlık nedeniyle enstitüdeki ilk yılı boyunca toplam sadece beş kere öğle yemeği yiyebilir. Genç yazar, karnını doyurup geçimini sağlamak için en düşük maaşla en ağır işleri yapmak zorunda kalır. Çizimler yapar, bitki albümü boyar, önemsiz çeviriler yapar ve zamanının çoğunu redaktörlük işine ayırır. 1874 yılında Moskova'ya gider ve Petrov Ziraat Akademisine girer. Korolenko burada ömür boyu büyük bir hayranlık ve saygı duyacağı bilim adamı K.A.Timiryazev ile tanışır. Korolenko hayatında önemli bir yer tutan Timiryazev'i "İki Taraftan" (S dvuh storon) adlı öyküsünde İzvorski karakterinde tasvir eder. "Bir Çağdaşımın Öyküsü"nde Timiryazev için derin saygısını belirttiği sayfalar bulunmaktadır.⁹

Korolenko Petrov Ziraat Akademisinde devrimci gençlerle tanışır, yasak yayınlar okumaya başlar. 1876 Martında akademi yönetimine karşı toplu protestoya katıldığı gerekçesiyle tutuklanıp Moskova'nın 460 kilometre kuzeyinde bulunan

⁸ A. Kotov, **V.G. Korolenko, Kritiko-biyografiçeskiy oçerk**, Gos. izd. hudojestvennoy literaturı, Moskova, 1953, s. VII.

⁹ A. Kotov, **V.G.Korolenko, Vstupitelnaya statya**, Gos. izd. hudojestvennoy literaturı, Moskova, 1947, s. IV.

Vologda bölgesine sürülür. Bu sürgün daha sonra hafifletici sebeplerle Petersburg'un 48 kilometre batısında yer alan Kronştadt şehrinde bir yıllık gözaltına çevrilir.

Korolenko'nun Kronştadt'daki izlenimleri daha sonraları "At-Davan" (1892) isimli öyküsünde yer alacaktır. 1876 sonbaharında serbest bırakılan yazar, ailesiyle beraber Petersburg'a taşınır. Burada Maden Enstitüsüne girerek üçüncü kez öğrenciliğe geri döner. Ancak maddi imkânsızlıklar yine peşini bırakmaz ve sekiz ay sonra öğrenciliğe bir kez daha veda etmek zorunda kalır. Erkek kardeşleriyle beraber başta redaktörlük olmak üzere terzilik, kunduracılık gibi çeşitli işlerde çalışır. Böylece yavaş yavaş halkın içine girmeye başlar. Redaktörlük yaptığı gazete ise Petersburg'un önemsiz bir yerel haber gazetesidir. Şüphesiz yaptığı bu basit işler Korolenko'yu hiçbir şekilde tatmin etmez. O artık hayatın içine girmeyi ve topluma hizmet etmeyi hayal etmektedir. Bu hayal onun tüm yaşamının başlıca amacı olur. Korolenko'nun 1879'da yazdığı ilk öyküsü olan "Bir Arayıcının Hayatından Parçalar" (Epizodı iz jizni iskatelya) halka hizmet düşüncesini ve ruhunu yansıtır. Öykü ilk kez 'Slovo' dergisinin yedinci sayısında yayınlanır. Öykünün yayınlanması edebiyata yeni başlayan yazara cesaret verir ve Korolenko edebiyat çalışmalarına daha çok zaman ayırmaya başlar.¹⁰

Ünlü bir eleştirmen ve edebiyatçı olan A.B. Derman'ın Korolenko ile ilgili biyografik makalesinde belirttiğine göre, 1879 yılının Şubat ve Mart ayları Korolenko ailesinin politik açıdan izlendiği dönemlerden biridir.¹¹ Yazarın iki erkek kardeşi ile kız kardeşinin kocası aynı tarihlerde tutuklanır. Korolenko da siyasi gerginliğin arttığı bir ortamda devlet suçlusu ilan edilir ve tutuklanır. 1879

¹⁰ A.B. Derman, 1940, s. XXII.

¹¹ a.g.e., s. XX.

senesinden itibaren Korolenko'nun altı yılı hapishanelerde, sürgünlerde ve gözaltında geçecektir.

İşte bu dönem Korolenko için halkın gerçek yaşamına bizzat katıldığı bir dönüm noktası olur. Her ne kadar hayatının sonuna kadar devrimcilerle sıkı ilişkiler içinde olsa da kendini devrimci sınıfına koymayan Korolenko, asıl erdemin halkın içinde yaşatılan karşılıklı sevgi, adalet ve anlayış duygularında mevcut olduğunu savunur. Yazar, sürgünü halkla yakınlaşmanın en önemli yollarından biri olarak algılar. Onun fikrine göre halkla ilgili soyut düşünceler gerçeklikle, açıklıkla ve doğrulukla yoklanmak zorundadır. Korolenko sahip olduğu enerji ve gençlik gücüyle sürgüne halkın yaşantısını öğrenmek için pratik yapma gözüyle bakar. Gözaltında Moskova'nın doğusundaki Vyatka eyaletinin o tarihlerde ıssız bir kasabası olan Glazov'a giderken yolda Petrov Akademisinden arkadaşı V.N.Grigorev'e yazdığı mektupta şöyle der:

*“Hatırlar mısınız, yazın yolculuk yapmayı hayal ederdim. İşte şimdi gözaltında da olsa yolculuktayım”.*¹²

Yolculuk sırasında tuttuğu notlar, geleceğin yazarı için çok değerli bir sanatsal birikim olmuştur. Okuyucu Korolenko'nun yolculuk notlarında halk yaşamından gerçek sahneler bulur. Köylülerin, gemi işçilerinin, tutukluların, jandarmaların portrelerine, yazarın çizdiği ve hapishane hücreleriyle cezaevi ortamını betimleyen karakalem resim çalışmaları eşlik eder. Korolenko henüz kendisini bir

¹² A. Kotov, 1953, s. IX.

yazar olarak görmese, henüz bunu düşünmese de, onun yolculuk notlarında folklor, etnografya ve halk psikolojisi üzerine gerçekçi gözlemler yer almaktadır.¹³

O dönemde Glazov, yaşam şartları oldukça ağır olan ücra bir kasabadır. Araştırmacı yazar A. Kotov'un Korolenko'yu tanıtan önsöz niteliğindeki yazısında belirttiğine göre, Korolenko burada açlık ve sefalet içinde kıvranan insanlarla aynı ortamı paylaşır. Yaşam şartlarının oldukça ağır olduğu Glazov, genç Korolenko'nun edebi çalışmalarının yoğunlaşmaya başladığı yer olur. Yazar, halka ilişkin en gerçek ve en zengin izlenimlerini yansıttığı Glazov'la ilgili öyküsü "Doğal Olmayan Şehir"i (Nenastoyaşçiy gorod) (1880) yazarken, halkın gerçek yaşamının hiç de şimdiye kadar anlatıldığı gibi olmadığını anlar.¹⁴

A.B. Derman'ın bahsettiğine göre, Korolenko Glazov'da beş ay kaldıktan sonra bir başka ücra köy olan Beryezovkiye Poçinki'ye, oradan da Tomsk'a ve Perm'e sürülür. Beryozovskiye Poçinki'deki yaşantı, Korolenko'nun dünya görüşü üzerinde önemli bir etki yaratır. Burada, hayalini kurduğu "gizemli erdemi" göremez, adil ilişkileri bulamaz, köylüler derin bir karanlık ve cehalet içinde yaşamaktadırlar. Kadınlara, çocuklara ve birbirlerine karşı olan ilişkilerindeki ilkelce gaddarlık burada sıradan bir olay sayılmaktadır. Ancak bütün bu yaşadıkları Korolenko'yu yıldırmaz. Tam tersine, burada gördüğü ezilmişlik, iktidarın adaletsizliği ve vurdumduymazlığı Korolenko'nun insanlık ve halk sevgisini daha da yoğunlaştırır. Sahip olduğu sanatsal gözlemlene yeteneğiyle halkın bastırılmış duygularını, protestosunu halktan biri olarak kalbinde hisseder.¹⁵

¹³ A.A. Gorelov, 1987, s. 311.

¹⁴ A. Kotov, 1953, s. IX.

¹⁵ A.B. Derman, 1940, s. XXIV.

Korolenko II.Aleksandr’a yapılan suikastın hemen ardından 1880 yılının Ocak ayında siyasi suçlularla görüştüğü gerekçesiyle tekrar tutuklanıp önce Vyatka, sonra Vişni Voloçek cezaevine gönderilir. Buradaki şartlar da diğer cezaevlerinde olduğu gibi oldukça ağırdır. Tutuklular karınlarını güç bela doyurabilir, kitap okumalarına kesinlikle izin verilmez. Koşulların ağır olduğu cezaevlerinde yöneticilerin baskıcı rejimi durumu daha da güçleştirmektedir. Oradan oraya sürüklenen ve bu arada yaşam mücadelesi veren mahkûmlar için kavga ya da isyan çıkarmak an meselesidir. Korolenko ile aynı cezaevinde bulunan arkadaşı S.P. Şvetsov, anılarında, kritik bir olayı bastıran yazardan şöyle bahseder:

“Tutuklular arasında sert bir çatışma çıkmış, acil durum ilan edilmiş, askerler süngüleriyle karşımıza dikilmişti. Etrafta çığlıklar, bağrışmalar duyuluyordu. (...) Birden her şeyin karardığını, etrafımdaki her şeyin yuvarlanmaya başladığını hatırlıyorum. O an Vladimir Galaktionoviç birden bire öne fırladı. Sakin, net ve açık bir şekilde konuşmaya başladı. (...) ve bu güzel, sakin ses tonu, bu ikna edici ama aynı zamanda içtenlikle dolu basit konuşma, durumu birden değiştiriverdi. Her yer aydınlandı, nefes almak kolaylaştı. Herkes bir anda sakinleşti, normale döndü, askerler çekildi ve olay hiç kan dökülmeden kapandı”.¹⁶

Korolenko, 1880 Martında Vişni Voloçek hapishanesinde önemli öykülerinden biri olan “Tuhaf Bir Kız”ı (Çudnaya) yazar. Katı cezaevi kurallarına

¹⁶ S.N. Golubov, V.V. Grigorenko, **V.G. Korolenko v vospominaniyah sovremennikov**, Gos. izd. hudojestvennoy literaturı, Moskova, 1962, s. 49.

göre koğuşlarda kalem ve kâğıt bulundurmak kesinlikle yasaktır. Korolenko'nun bu hikâyeyi hangi şartlarda yazdığını arkadaşı Şvetsov şöyle anlatır:

“Sürekli bir itişip kakışmanın olduğu «büyük» bir koğuşta bitmek bilmeyen gürültünün arasında bunu nasıl başardığına kesinlikle aklım ermiyor. Yatağa oturup, bükmüş olduğu dizlerinin üzerine koyduğu katlanmış deftere yazabilmek için köşeye sıkışmış bir şekilde kıvrılıyordu. Voloçka'da bize ne kâğıt, ne mürekkep ne de kurşun kalem verildiğini söylemeliyim. Ama Vladimir Galaktionoviç bunu bir şekilde temin ediyordu... “Tuhaf Bir Kız”ı bize büyük bir koğuşta bütün tutukluların katıldığı toplantıların birinde okudu... Etki muhteşemdi...”¹⁷

“Tuhaf Bir Kız”, özgürlüğüne düşkün, sert karakterli devrimci bir tutuklu kızın protestosunu anlatır. Böyle bir hikâye doğal olarak yasal yoldan yayınlanamaz ama kopyaları elden ele dolaştırılır. Öykü ancak 25 yıl sonra, 1905 yılında adı “İş Gezisi” (Komandirovka) olarak değiştirilmiş olarak “Russkoye bogatstvo” dergisinde yayınlanabilir.

Korolenko, Vişni Voloçek cezaevinde yaklaşık altı ay geçirdikten sonra kendisine açıklama yapılmadan Sibiry'a'nın doğusuna sürülür. 1880 yılının Temmuz ayında Sibiry'a'ya gitmek üzere hazırlanan tutuklu grubunun içinde bulunan yazar, Moskova, Nijniy Novgorod, Kazan, Perm, Tümen ve Tomsk güzergâhından yola çıkar. Glazov'dayken tasarladığı “Doğal Olmayan Şehir”i Tomsk'da yazar. Bu arada Tomsk'da cezaevindeyken gözlemlediği Yakov isimli tutukluyla ilgili öykü olan

¹⁷ a.g.e., s. 45.

“Yaşka”yı (1881) yazmaya başlar. “Yaşka”yla beraber Korolenko’nun sanatının ana temaları da belirmeye başlar: birey özgürlüğü ve bu özgürlük için verilen savaş.¹⁸

Korolenko, iyi bir gözlemci olarak çok yakında halk içinde çıkacak fırtınayı önceden hissetmektedir. 1 Mart 1881’de II.Aleksandr devrimciler tarafından öldürülür. Onun yerine geçen oğlu III.Aleksandr tahta çıkar çıkmaz siyasi suçluların bir kısmının affedilmesi amacıyla hükümete karşı çıkmayacaklarına ilişkin özel bir yemin kağıdı imzalamaları için kanun çıkarır. Böyle bir belgeyi imzalamayı reddeden Korolenko, Sibiry’a’nın Tobolsk şehrine gönderilir. Yazar için buradaki günler yalnızlık ve hüznün içinde geçer. Korolenko ilk Sibiry’a sürgününden dönerken Tobolsk cezaevinde bundan tam bir yıl önce bulunmuştur ve bu süre içinde Tobolsk hapisanesinin katı düzenini “Yaşka” adlı hikâyesinde anlatmıştır. Şimdi ise bunun karşılığı kendisine ödenmektedir: ağır askerî cezaevinin karanlık hüccresine tek başına kapatılır.¹⁹

Korolenko’nun sanat yaşamı boyunca yazdığı şiirler sayılıdır. Yazar Tobolsk’daki yalnız geçen bu kederli günlerini “Kapı Arkasında” (Za dveryu) (1881) isimli şiirinde betimlemiştir.²⁰

1 Aralık 1881’de Korolenko asıl sürgün yeri olan Yakutistan’ın Amga köyüne gelir ve üç yıl boyunca burada yaşar. Sibiry’a ikliminin dondurucu havası ve vahşi doğası yazarı büyüler ve adeta dinçleştirir. Korolenko Tobolsk’dakinin tersine burada iyimserlik ve ümitte dolar. Amga’daki olumsuz yaşam koşullarına rağmen Korolenko yazarlık yeteneğini hızla geliştirir. Buradayken aldığı notlar ve tuttuğu günlükler, halktan dinlediği öykü ve hikâyelerdeki motiflerle doludur. Yazar, tıpkı

¹⁸ A. Kotov, 1953, s. XIV.

¹⁹ A.B. Derman, 1940, s. XXVIII.

²⁰ a.g.e., s. XXVIII.

Glazov'a giderken yaptığı gibi, Amga sürgünü sırasında da kimi zaman gördüğü yerlerin resimlerini çizerek not tutar. Korolenko'nun anlatım yeteneğine temel olan belgeler, onun not defterleri, günlükleri, mektupları ve her şeyden önce de bitirilmiş ve yarım kalmış eserlerine ait taslaklar ve fragmanlardır. Bunlar peyzaj ve portre çizimleriyle daha da renklendirilmiştir. Onun yeni fikirler üzerindeki titiz çalışmaları özellikle buradan başlar.²¹

Korolenko Amga sürgünü dönüşüyle olgunluk dönemi eserlerini vermeye başlar. Bu dönemde yazdığı pek çok öykü ve hikâye grubu, Rus edebiyatına ilginç konular ve tipler kazandırır. Yakutların millî özellikleri, kültürlerinin ve edebiyatlarının kendine has orijinallliği, bölge hakkındaki bilgilerin az oluşu, Yakutistan'la ilgili ciddi çalışmaların olmayışı, geleceğin yazarının sanatsal yeteneğini etkiler.²²

Korolenko'nun Sibiryâ dönemine ait not defterlerinde korunmuş olan makale taslakları, notlar, planlar ve özetler, yazarın Amga'da gazeteci ve etnograf olmak üzere iki yönde çalışmayı düşündüğünü gösterir. Amga'da hazırladığı “Yakut Bölgesi Hikâyeleri İçin Bir Program”, “bölgenin incelenmesi” ile ilgili bir makale taslağı ve diğer notlar da bunu desteklemektedir.²³ Bu plan çerçevesinde yazar halkla bütünleşir. Yakutların toplantılarına, tartışmalarına katılır. Dinlerini, dillerini, folklorunu, sorunlarını, burada yaşayan Rus köylülerini, bölgenin kültürel özelliklerini derinlemesine gözlemler. Elde ettiği izlenimleri “Makar'ın Rüyası” (Son Makara) (1885), “Sahalin'li” (Sokolinets) (1885), “Marusya'nın Toprağı” (Marusina zaimka) (1899), “Devlet Arabacıları” (Gosudarevı yamşçiki) (1900-1901), “Kötü

²¹ İ.T. Baranov, **Poetika izobrajeniya narodnogo haraktera v russkoy literature vtoroy polovini XIX. veka**, Haborovsk, 1983, s. 60-61.

²² A.A. Gorelov, 1987, s. 314.

²³ a.g.e., s. 314.

Ortamda” (V durnom obşçestve) (1885), “Katil” (Ubivets) (1882) gibi hikâyelerinde okuyucuyla paylaşır.

1884 yılının sonlarında Korolenko’nun sürgün cezası biter ve yazar Avrupa Rusyasına geri döner. 1885 yılından itibaren on bir sene boyunca Moskova’nın doğusunda bulunan Nijniy Novgorod şehrinde yaşar. Aynı yıl dönemin en büyük dergilerinden “Russkaya mısıl”da “Makar’ın Rüyası” yayınlanır. Amga köylüleriyle ilgili izlenimleri içeren öykü büyük ilgi uyandırır.

Korolenko 1886’da öğrencilik yıllarından beri tanıdığı E.S. İvanovskaya ile evlenir ve aynı yıl bir kızları olur. Aile, 1896 yılına kadar Nijniy Novgorod’da yaşar. Bu dönemde Korolenko’nun öykülerine Volga çevresindeki yaşam egemen olur. İşlenen ortak konular keder, acizlik, yoksulluk ve cahilliktir. Yazarın bu dönemde yazdığı en önemli yapıtları “Güneş Tutulması Esnasında” (Na solneçnom zatmenii) (1887), “İkonun Ardından” (Za ikonoy) (1887), “İrmak Coşuyor” (Reka igraet) (1891), yarı etnografik öykü olan “Pavlovo Belgeselleri” (Pavlovskiye oçerki) (1890) ve toplamı bir kitap oluşturan “Kıtlık Yılı”dır (V golodniy god) (1893-1907). 1891 yılı Rusya için açlıkla dolu ve çok ağır geçen bir yıl olur. Korolenko’ya göre kıtlığın en önemli nedeni doğal bir afet olması değil, hükümetin sosyal ve politik beceriksizliğidir. Yazar, “Kıtlık Yılı”nda açlığın resmini çizer ve bunun gerçek sebepleri üzerinde durur. Topluma son derece duyarlı olan Korolenko, bu bilinçle sadece hikâye yazmakla kalmayıp, kendi olanaklarıyla aç insanlar için parasız yemekhaneler kurar. Çevresinde kendisine şükran duyan binlerce insan toplanır. Sürgünden döndükten sonraki iki yıl boyunca yeni öyküleri yayınlanır: “Yaşlı Zangoç” (Stariy zvonar), “Ücra Köşe” (Gluş), “Katil”, “Kötü Ortamda”, “At-Davan”, “Sahalin’li”, “Orman Uğulduyor” (Les şumit) (1886), “Kör Müzisyen”

(Slepoy muzıkant) (1886), “Romalı Flor Efsanesi” (Skazaniye o Flore Rimlyanine) (1886), “Deniz” (More) ve diğerleri. 1886 yılı sonunda ise hikâye ve öykülerinden oluşan ilk kitabı “Belgeseller ve Hikâyeler” (Oçerki i rasskazi) yayınlanır. Bu hikâye ve öykülerinde okuyucu artık olgun bir sanatçı görür.²⁴

Korolenko’nun öyküleri yenilikçi yönüyle hayranlık uyandırır. Rus edebiyatında Sibiry köylülerine, Rusya’nın uzak diyarlarında yaşayanlara, “kötü ortamın” insanlarına ilk kez farklı bir açıdan dikkat çekilmiştir. Korolenko’yu okuyup da onun öykülerinde gizlenmiş olan toplumsal hiddeti, “ileriye bakıp” görülmesi mümkün olan yerde insanı görmeye olanak tanımayan anlayışın karşısında olan millî protestoyu hissetmemek imkânsızdır.²⁵

1891-1892 yıllarındaki kıtlık, Çarlık rejiminin acımasızlığını ve hükümet içindeki bozukluğu bütün dünyaya açıkça gösterir. Baskı altındaki toplumda 1892 yılından itibaren bazı hareketlenmeler görülmeye başlar. Zamanla mevcut düzenle ilgili eleştiriler yayılır. Bu dönemde toplumun aktif duruma getirilmesinde Korolenko’nun 1891 yılındaki kıtlığı anlatan ve bunun gerçek nedenlerini açıkladığı “Kıtlık Yılı” hiç şüphesiz önemli bir rol oynamıştır.²⁶

Korolenko hükümetin adaletsizliğine ve gericiliğine karşı her zaman ezilen halktan yana olmuştur. Yazar özellikle 1895 yılındaki “Multan Olayı”nda toplumun adeta sözcüsü olur. Udmurt bölgesinin Eski Multan köyünde Matyunin adlı bir Udmurt köylüsünün öldürülmesinden yararlanan Çarlık hükümeti, Udmurtları insan katleden putperestler olarak ilan eder. Araştırmalar sonucunda köylüyü öldürenin hükümetin polisleri olduğu anlaşılır ama bu arada yedi Udmurtlu kürek cezasına

²⁴ A.B.Derman, 1940, s. XXXV-XXXVII.

²⁵ A.Kotov, 1947, s. VI.

²⁶ A.B. Derman, 1940, s. XXXVII.

mahkûm edilir. Korolenko büyük bir cesaretle mahkûmları savunur. Onların davasını üstlenir ve büyük mücadeleler sonucunda köylülerin suçsuz olduğu kanıtlanır.

Korolenko'nun tutukluları korumak amacıyla mahkemede yaptığı etkili konuşmadan sekiz gün sonra mahkeme beraat kararı alır. Yazar, bu konuda on tane makale yazmıştır. Bu olayla ilgili olarak M. Gorki 1931 yılında “Edebiyat Hakkında” adlı makalesinde şunları yazmıştır:

*“Eğer V.G. Korolenko olaya karışmasaydı ve mutlakiyet rejiminin budalaca cahilliğine karşı basın dikkatini çekmeseydi Multan faciası daha da kötü bir durum alabilirdi...”*²⁷

Sibiry ve Ukrayna dışında Korolenko'nun eserlerine konu olan bir başka kaynak Volga ve çevresidir. Yazar Nijniy Novgorod'da yaşarken özellikle Vetluga ırmağıyla orta Volga kıyılarını yürüyerek, kayıkla ya da gemiyle dolaşır. Yolculuk sırasında aldığı notlar ve çizdiği resimlerden esinlenerek Pavlovo kasabasındaki işçi ve sanatkarların yaşamını anlatan “Pavlovo Belgeselleri”ni, Kerjenets ırmağı civarındaki izlenimlerini anlatan “İssız Yerlerde”yi (V pustinnih mestah) (1890), bir arabacının anlattığı öyküden yola çıkarak tasarladığı “Bulutlu Bir Günde”yi (V oblačny den) (1896) yazar.

Korolenko 1893 yılında uluslararası bir sergiye katılmak üzere Amerika'ya gider. Ukraynalı göçmen bir köylünün büyük bir şehirde yaşadığı sıkıntıları anlattığı “Dilsiz” (Bez yazıka) (1895) adlı öyküsü yazarın Amerika izlenimleriyle doludur.

²⁷ V.G.Korolenko, 1955, c. 9 (primeçaniya), s. 744.

Korolenko'nun adı 80'li yılların ortalarından itibaren edebiyat çevrelerinde daha çok duyulmaya başlar. Yazar 1886'da Tolstoy'la, ertesi yıl Uspenskiy ile, 1889'da Çernişevski ile tanışır. Yine de Korolenko kendisini tam bir edebiyatçı olarak kabul etmez. Onun gazetecilik ve araştırmacı yönü her zaman ön plana çıkar. Dönemin önemli toplumsal olaylarında aktif rol oynar. Ayrıca derin anlam taşıyan toplumsal konuları eserlerinde işler ve bu yöntemle sorulara yanıt verir.

Korolenko hem sağlık sorunları nedeniyle hem de arkadaşlarının ısrarlarıyla 1896'da ailesiyle birlikte Petersburg'a taşınır. Sağlığının bozulmasının asıl nedeni, Multan Olayı sırasında kızının ölüm haberini almasıdır. Bu acı haberle sarsılan yazar hem üzüntüden hem de yorgunluktan hasta olur. İstemeyerek gittiği başkentte zamanının çoğunu "Russkoye bogatstvo" dergisinde yaptığı redaktörlük işine verir. Sağlığı daha da kötüleşmeye başlayınca 1900 yılında Ukrayna'nın Poltava şehrine taşınır ve ömrünün sonuna kadar burada yaşar. Poltava Korolenko'nun edebi çalışmaları açısından yeni bir dönem başlatır. Burada daha önceden yarım kalmış olan Sibirya öykülerinden "Devlet Arabacıları"nı, "Ayaz"ı (Moroz) (1901), "Feodallar"ı (Feodalı) (1900) ve "Son Işık"ı (Posledniy luç) (1901) tamamlar.²⁸

Korolenko'nun 1905 yılında yazmaya başladığı ve on altı yıl boyunca üzerinde çalıştığı "Bir Çağdaşımın Öyküsü" adlı otobiyografik eser, yazarın en önemli ve en kapsamlı yapıtıdır. Yazarın 1921 yılının sonuna kadar yazmaya devam ettiği beş ciltlik bu eser çeşitli politik olaylar nedeniyle uzun aralıklarla oluşturulmuştur. Korolenko "Bir Çağdaşımın Öyküsü"nde okuyucuyu devrin tarihiyle, toplumsal olaylarıyla ve kendi neslinin tipik özellikleriyle tanıştırır.²⁹

²⁸ A.B.Derman, 1940, s. XLV.

²⁹ V.G.Korolenko, 1954, c. 5 (primeçaniya), s. 375.

Korolenko'nun edebî çalışmalarında mektuplar da önemli yer tutar. Yazar Tolstoy, Çehov, Gorki, Timiryazev gibi ünlülerle yazışmış, mektuplarında sosyal ve politik görüşlerini ve toplumsal yaşamı detaylı bir şekilde belirtmiştir.³⁰

Korolenko 25 Aralık 1921 tarihinde akciğerlerinin iltahaplanması nedeniyle Poltava'da hayata veda eder. Yazarın ölümünün ardından Poltava Pedagoji Enstitüsü'ne, Glazov Öğretmen Enstitüsü'ne, Gorki ve Poltava şehirleri ile Yakutistan'daki ortaokullara Korolenko'nun adı verilmiştir.³¹

³⁰ A.Kotov, 1953, s. XLVII.

³¹ A.Kotov, 1947, s. XV.

III. BÖLÜM

V.G.KOROLENKO’NUN ÖYKÜ SANATI

3.1. KOROLENKO VE KISA ÖYKÜ

Rus edebiyatı 19. yüzyılın son çeyreğinde oldukça karmaşık bir yapı sergiler. Edebiyattaki değişimin temelinde dönemin toplumsal yapısındaki ekonomik ve politik şartlar önemli rol oynar. 70’li yıllar halkla kaynaşma ve halk özgürlüğü için mücadele devridir.³² Bu dönemde gazetecilik, şekil ve rol değiştirerek kalın dergi şekline dönüşür. O zamana kadar gazeteciliğin merkezi edebî eleştiriyken, 70’li yıllardan itibaren politik ve ekonomik sorunlar üzerine çalışılan bir tarz haline gelir.³³

Korolenko’nun Rus edebiyatına giriş yaptığı 80’li yıllar ise ülkenin politik ve kültür tarihindeki en çelişkili ve en zor dönemlerinden biridir. Rusya’daki halk hareketlerinin bastırılmasından sonra hükümet tarafından sert bir politik tutum sergilenmiş, halkın ayaklanması ve gelişmesi engellenmeye çalışılmış, ilerici dergiler kapatılmış, sansür hareketi yoğunlaştırılmıştır. Bu dönemde Lev Tolstoy, Saltıkov-Şchedrin, Garşin, Korolenko ve Çehov gibi yazarlar, eserlerinde sadece devrin eksik yanlarını göstermekle kalmamış, daha iyiye ve güzele doğru bir yol bulma çabası

³² A.G. Gukasova, A.N. Dubovikov, **Russkaya literatura XIX. veka**, izd. Narkomprosa RSFSR, Moskova, 1938, s. 346.

³³ A.V. Bagriy, **Russkaya literatura (XIX-go - pervoy četverti XX-go v.v.)**, İzdaniye vostočnoğo fakulteta A.G.U., s. 123.

içine girmişlerdir.³⁴ Ayrıca Griboyedov, Puşkin, Lermontov, Gonçarov, Gogol, Turgenev gibi yazarlar dünya görüşleri ve eserlerinde işledikleri sosyokültürel sorunlarla II.Aleksandr'ın kölelik rejimini kaldırmasıyla sonuçlanan reformlara zemin hazırlayan aydın kesimi düşünsel açıdan beslemişlerdir.³⁵ Ancak eleştirmen B.Eyhenbaum'un belirttiği gibi, bu dönemde sosyal ve politik sorunları işleyen edebiyatın yanında pek çok yazarın üzerinde durmadığı, ancak çok az yazarın ele almaya başladığı yeni bir edebî tür gelişir. Bu yeni edebiyatın ana konusu, sıradan Rus insanı ile Rusya'nın ücra köşelerinde bulunan köy ve taşra yaşamıdır. Bu edebî türün amacı, Rus halk yaşamını ve doğasını tüm ayrıntılarıyla ve gerçeğe sadık kalarak anlatmak, gerçek Rus milletini betimleyerek Rusya'yı her yönüyle ortaya koymaktır.³⁶

80'li – 90'lı yıllardan başlayarak edebî tür açısından Rus edebiyatında romanın yerini kısa ve uzun öykülerle belgesel türündeki nesirler alır.³⁷ Bu dönemde romanın kaderi, edebî türün değiştirilmesi, anlatım şekli ve edebî sanatın yenilenmesi gibi meseleler yazarların ve eleştirmenlerin tartıştığı en önemli konular haline gelir. Kısa öykü türünün Rus edebiyatına yerleşmesi, önce Anton Çehov ve V.G.Korolenko, daha sonra da M.Gorkiy, İ.A.Bunin, A.İ.Kuprin, L.N.Andreev vb. yazarların eserleriyle mümkün olmuştur.³⁸ Geçiş dönemi yazarlarından olan ve kırk yıldan uzun süren sanat yaşamının yarısı 19. yüzyılın sonuna, diğer yarısı da 20. yüzyılın başına rastlayan Korolenko en çok bu yeni edebî türlerde, özellikle de kısa

³⁴ L.S. Kulik, **Sibirskiye rasskazi V.G.Korolenko**, izd. Akademi nauk ukrainskoy SSR, Kiev, 1961, s. 5.

³⁵ Karaca, Birsen, **Rus Edebiyat Tarihinde Öykü Türünün Gelişim Evreleri**, A.Ü. DTCF Dergisi, cilt 44, sayı 1, Ankara, 2004, s. 149-167.

³⁶ B.M. Eyhenbaum, **O proze**, Leningrad, 1969, s. 357-358.

³⁷ L.N. Luzyanina, N.P. İzergina, **Janr rasskaza v russkoy i sovetskoy literature**, Kirovskiy gos. pedagogičeskiy institut, Kirov, 1983, s. 15.

³⁸ Zafer, Zeynep, **Anton Çehov'un Öykü Sanatı**, Cem Yayınevi, İstanbul, 2002, s. 43-44.

öykü ve belgesel türlerinde yapıtlar verir. Belgesel öykü (oçerk) yazarın doğrudan doğruya yaşadığı hayattan aldığı gerçek olaylar ve kahramanlar üzerine oluşturduğu bir nesir türüdür. Yazar belgesel öyküde gerçek olayları aktarırken sanatsal açıdan genel yargılara da varır. Rus edebiyatında özellikle 1840'lı yıllarda etkili olan bu tür³⁹, 70'li yıllarda yaygınlaşmış ve daha sonraları N.V.Uspenski, V.G.Korolenko ve M.Gorki tarafından da sıkça kullanılmıştır.

Korolenko'nun edebî eserlerini en genel anlamıyla iki grupta toplamak mümkündür. İlk grupta “Kıtlık Yılı” (V golodnyy god) adlı kitabında topladığı yoklukla ilgili makaleleri, Udmurt bölgesinde bir köy olan Multan'da geçen olaylarla ve bir Yahudi olan Beylis'in haksız yere suçlanmasıyla ilgili yazı ve makaleleri, hükümetin idam cezalarını eleştirdiği yazıları ve diğer güncel olaylar hakkında yazdığı deneme ve gazete makaleleri yer alır. İkinci gruba ise tamamen sanat eseri olarak oluşturduğu edebî yapıtlar girer.⁴⁰

Araştırmacı N.K.Piksanov'un Korolenko'nun sanatıyla ilgili yazdığı makalede belirttiği gibi, yazar, sanat yeteneği, geniş bilgisi ve hümanizmiyle Rus kültür hayatına çok büyük katkılar sağlamıştır. Korolenko ilk yapıtlarını 1878 yılında yayınlamaya başlar ve 1921 yılının son aylarına yani ölene kadar “Bir Çağdaşımın Öyküsü” üzerindeki çalışmalarına devam eder. Yakutistan'da bulunduğu 1882-1884 yılları arasında yazmaya ara verir. Ölümünden sonra Ukrayna Devlet Yayınevi tamamı otuz cildi bulan toplu eserlerini yayınlar.⁴¹ Bu otuz cildin içinde Korolenko'nun arşivinden alınan ve beş ciltten oluşan “Bir Çağdaşımın Öyküsü”,

³⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Olcay, Türkan, **Rus Edebiyatında Doğalcı Okul**, İ.Ü. Basım ve Yayınevi Müdürlüğü, İstanbul, 2004.

⁴⁰ V.Yevgenyev-Maksimov, **V.G.Korolenko (jizn, ličnost, proizvedeniya)**, Gos. izd., Peterburg, 1922, s. 8.

⁴¹ N.K. Piksanov, **V.G.Korolenko (ideologiya-tvorçestvo)**, Nikitinskiye subbotniki, Moskova, 1928, s. 90-91.

1879-1889 yıllarını kapsayan iki ciltlik mektupları, 1881-1903 yıllarını kapsayan dört ciltlik günlüğü ve yazarın arşivinde bulunan kısa parçalar ve ön çalışmalar vardır. Kotov'un belirttiği gibi, Korolenko Rus edebiyatına büyük bir edebî miras bırakmıştır.⁴²

Her ne kadar Korolenko'nun edebî eser sayısı diğer çalışmalarından az da olsa, onun yapıtlarında göze çarpan en önemli özellik, çeşitlilik ve düşüncelerindeki ufkun genişliğidir. Yapıtlarında, Ukrayna'dan Volga'ya, Kırım'dan Sibirya'ya kadar uzanan oldukça geniş bir bölge, coğrafyaları ve yaşam biçimleriyle ayrıntılı bir şekilde gözler önüne serilmiştir.⁴³ Korolenko'nun edebî yapıtlarının en önemli özelliği çok çeşitlilik göstermeleridir. Edebiyatçı Piksanov'a göre Korolenko'nun öyküleri Çehov'unkilerden bile daha çeşitlidirler.⁴⁴

Yazarın edebî yapıtları arasındaki bir başka önemli grup, tarih içerikli belgesel makaleleridir. Korolenko Nijniy Novgorod'da ve Ural'dayken yerel arşivlerde aktif olarak çalışmış ve burada edindiği bilgilerle "Ural'da Pugaçov Efsanesi" (Pugaçevskaya legenda na Urale) (1900), "Poltava Törenleri" (Poltavskiye prazdnestva) (1909) gibi makaleleri yazmıştır.

Ayrıca Korolenko'nun eleştiri ve anı niteliğindeki makaleleri de önemli yer tutar. Gogol'ün doğumunun yüzüncü yılı anısına "Büyük Mizah Yazarının Trajedisi" (Tragediya velikogo yumorista) (1909), Belinski'nin ölümünün ellinci yılında "Belinski'nin Anısına" (Pamyati Belinskogo) (1898), Çernişevski'nin ölümünün ardından "Çernişevski'nin Anıları" (Vospominaniya Çernişevskogo) (1890), Çehov'un ölümü üzerine "Anton Pavloviç Çehov" (1904), Tolstoy'un sekseninci

⁴² A.Kotov, 1953, s. 651.

⁴³ A.V.Bagriy, s. 269.

⁴⁴ N.K.Piksanov, 1928, s. 91.

doğum günü için “Lev Nikolayeviç Tolstoy” (1908), Tolstoy’un ölümünün ardından “Büyük Dini Gezgin” (Velikiy piligrim) (1910) gibi pek çok makalesi vardır.

Korolenko, büyük Rus yazarları hakkında yazdığı bu makalelerinde onların yapıtlarının analizini ya da eleştirisini yapmaz. Bu tür makalelerinde ya onlarla paylaştığı anılarını dile getirmiştir, ya da bu usta yazarların toplumsal ve psikolojik özelliklerini ele almıştır.⁴⁵

Korolenko’nun ilk gençlik yıllarında dünya görüşü ve sanat anlayışının oluşmasında Gogol, Turgenev, Nekrasov, Belinski, Dobrolyubov ve Çernişevski gibi isimler büyük rol oynamıştır. Korolenko 70’li yılların başındaki edebî eğilimi konusunda şöyle der:

*“Belinski ve özellikle Dobrolyubov benim için en büyük otoritelerdir. Ama Turgenev’i fanatiklik derecesinde severim.”*⁴⁶ Bu usta yazarların yapıtlarını neredeyse ezbere bilen genç Korolenko, öykülerini yazarken toplumun çıkarlarını ön plana almayı ve topluma hizmet etmeyi ilke edinmiştir.

Yazarın ilk öyküsü 1879 yılında yazdığı “Bir Arayıcının Hayatından Parçalar” (Epizodı iz jizni iskatelya) adını taşır. Öykünün ana konusu gençlerin gelecekte seçecekleri yolun makul ve insanlığa faydalı olması ve bunun için çabalamaları gerektiğidir. Bu öyküde Korolenko kahramanına bir isim vermemiş, onu “arayıcı” olarak adlandırmıştır. “Arayıcı” doğal bilimler öğrencisi, tutkulu, meraklı ve kararlı bir gençtir. Önünde iki yol vardır: sevdiği kızla bir yuva kurup sessiz ve sakin bir yaşam sürmek ya da kişisel mutluluğunu bir kenara bırakıp halkın özgürlüğü için tehlikeli ve uzun bir yolda mücadele vermek. “Arayıcı” ikinci yolu seçer. Ancak nasıl hareket edeceğini bilemez. 70’li yılların sonunda Rusya’daki

⁴⁵ Vl. Bartenev, **V.G.Korolenko-Literaturniy kritik**, İvanovskoye knijnoye izd., 1953, s. 81.

⁴⁶ G.A. Byalıy, **V.G.Korolenko**, Hud. literatura leningradskoye otdeleniye, Leningrad, 1983, s. 52.

aydınlar köylüleri devrim mücadelesine nasıl sokacaklarını bilemedikleri için sıradan halk ve köylüler, aydınlara karşı bir cephe oluştururlar. Korolenko bu öyküsünde devrimcilerin halkla yakınlaşmalarını ve birlikte ortak mücadele yolları aramalarını ister. Ancak bunun tam olarak nasıl yapılacağını ne kendisi ne de kahramanı bilmektedir. Araştırmacı Kuleşov’a göre yazar, bu öyküde sadece Rus gençliğini harekete geçmeleri konusunda uyarmakla yetinebilir.⁴⁷ Öykünün sonunda, halkla bütünleşme arayışı içinde olan “arayıcı”, bir köye yerleşir. Bu seçenek, devrim mücadelesinin zıt kutbundadır. Bu her ne kadar cesurca bir karar olsa da, araştırmacı yazar Byalıy’ın ifadesine göre yazar, pasiflikle sonuçlanacak her türlü karardan kaçınılmasından yanadır.⁴⁸

Bir yazar olarak Korolenko’nun asıl edebî çalışmaları 80’li yılların ikinci yarısından itibaren, başka bir deyişle sürgünden döndükten sonra başlar. Korolenko hiçbir politik partiye dahil olmamakla ve hiçbir devrimci organizasyona katılmamakla birlikte 1876’dan 1884’e kadar çeşitli aralıklarla sürgünden sürgüne, hapisten hapse dolaşır.⁴⁹ Sürgün sırasında geçimini sağlayabilmek için edebiyata fazla zaman ayıramadan çeşitli işlerde çalışmak zorunda kalır. Glazov’dayken çizme diker, Perm’de demiryolu atölyesinde çalışır, Yakutistan’da köylüler gibi toprak eker. Yolculuklar, gözaltı cezaları, cezaevleri ve Sibirya taygalarında neler yaşadığını onun edebî yapıtlarında ve “Bir Çağdaşımın Öyküsü” adlı otobiyografik romanında görürüz. Korolenko’nun tüm gençliği geçim sıkıntısı ve sürgün

⁴⁷ F.İ. Kuleşov, “Myatejnyy talant”, <http://www.lib.ru/russlit/korolenko/kuleshov.txt>

⁴⁸ G.A. Byalıy, 1983, s. 22.

⁴⁹ N.K. Piksarov, **O klassikah**, MTP, Moskova, 1933, s. 232.

cezalarıyla geçer. Yazar, normal hayata ancak 32 yaşında Nijniy Novgorod’da döner ve sanat hayatı da ancak bundan sonra başlar.⁵⁰

Korolenko 1879-1880 yıllarında Vyatka eyaletinde, sonra bir süre Perm’de, daha sonra 1881-1884 yılları arasında Yakutistan’da ve sonraki on bir yıl boyunca Nijniy Novgorod’da yaşar. Kendisine ancak 1896 yılında 42 yaşındayken başkentlere girme izni verilir ve 1904 yılında da göz hapsi cezası kaldırılır.⁵¹

Çalışmanın bundan sonraki bölümünde yazarın bulunduğu bu bölgelerde edindiği izlenimlerle oluşturduğu öykülerin başlıcaları incelenecektir.

3.1.1. VYATKA DÖNEMİ ÖYKÜLERİ

Rus edebiyatında Korolenko’nun Moskova’nın 850 kilometre kuzey doğusunda bulunan Vyatka bölgesindeki yaşamıyla ilgili bilgi yok denecek kadar azdır. Vyatka sürgünüyle ilgili tek belirleyici belge Korolenko’nun 1880 yılında “Molva” gazetesinde yayınlanan mektubudur. Ayrıca yazar “Bir Çağdaşımın Öyküsü”ndeki bazı bölümlerde de Glazov’daki yaşantısından ve Beryozovskiye Poçinki’deki sürgün günlerinden söz eder (2. cilt, 5. bölüm ve 3. cilt, 1. bölüm).⁵²

Yazarın iyi bir gözlemci olarak çevresinde olanlara duyduğu derin ilgi Glazov’dayken kâğıda dökülmeye başlar. Sonuç olarak yazarın Vyatka dönemiyle ilgili bir grup çalışması ortaya çıkar. Bu döneme ait öyküleri “Doğal Olmayan Şehir”

⁵⁰ A.V. Lunaçarskiy, N.K. Piksarov, V.G.Korolenko, *İzbrannıye proizvedeniya*, Gos. izd. Moskova, 1928, Leningrad, s. 14.

⁵¹ P.N. Luppov, *Ssılka V.G.Korolenko v vyatskiy kray*, İzd. votskogo izd. t-va “Udkniga”, İjevsk, 1925, s. 3.

⁵² A.g.e., s. 4.

(Ninastoyaşçiy gorod) (1880), “Tuhaf Bir Kız” (Çudnaya) (1880) ve “Yaşka”dır (1880).

Korolenko, sürgün sırasında halkla ve köylülerle yakınlaşma çabası içindedir. Ancak ne yazık ki Beryozovskiye Poçinki, halkın gerçek yüzüyle karşılaşma konusunda Korolenko’ya bir köy yaşamından beklediklerini vermez. Byalıy’ın belirttiğine göre yazar, gerçek halk yaşamını şehirde aramaya karar verir. 1880 Ağustos’unda batı Sibirya’nın orta kısmında bulunan Tobolsk’dan Moskova’nın 3500 kilometre doğusunda bulunan Tomsk’a giderken yolda şehir yaşamını anlatan “Doğal Olmayan Şehir” belgeselini yazar. Belgeselin adından da anlaşılacağı gibi, yazar şehir yaşamında da gerçek halkı bulma konusunda aradıklarını bulamaz.⁵³

“Doğal Olmayan Şehir”de yaşam son derece sıkıcıdır ve halk yoksulluk içindedir. Olanaksızlıklar nedeniyle enerjisini nereye harcayacağını bilemeyen halk, yaşam koşullarını iyileştirmek için kendisine yardım etmek isteyenlere şüpheyle yaklaşmaktadır. Aslında doğal olmayan bu şehirde insanları kötü yapan neden, yaşamın ve şehrin kendisidir. Yazar, bu şehrin doğal olmamasının nedenini, bir şehri köyden farklı kılan fabrika, atölye gibi üretim tesislerinin olmayışına ve toplumsal ilişkilerin gelişememesine bağlar. Yazar, “Doğal Olmayan Şehir”de hayatın yapaylığı karşısında gerçekçiliğin eleştirisini ve acı bir merhamet duygusunu keskin bir dille ifade etmiştir.

Korolenko 1880 yılının başında Vyatka, Tver, Moskova ve Vişni Voloçek üzerinden doğu Sibirya’ya sürülür. Sibirya’ya gitmeden önce beş ay boyunca kaldığı Vişni Voloçek cezaevindeyken sürgün izlenimlerini yansıtan ilk yapıtı olan “Tuhaf Bir Kız”ı yazar.⁵⁴ Öykü, manevi direnci, hor görülmeye karşı başkaldırıyı, kırılmaz

⁵³ G.A. Byalıy, 1953, s. 29-30.

⁵⁴ N.V. Korolenko, S.V. Korolenko, **Sibirskiye oçerki i rasskazi**, Gos. izd. hud. literaturı, 1946, s. 7.

cesareti, güçlü bir protestoyu ve azmin gücünü konu alır. 1880’de yazılmasına rağmen sansür nedeniyle ancak 1905 yılında yayınlanabilir. “Tuhaf Bir Kız”, Korolenko’yu Beryozovskiye Poçinki’den Vyatka’ya götüren muhafız jandarma ile yazarın Poçinki’de tanıştığı E.L.Ulanovskaya adlı devrimci bir genç kız üzerine kurulmuştur. Ulanovskaya’nın prototipi⁵⁵ olan başkahraman Morozova, genç yaşına rağmen aktif ve cesur bir devrimcidir.

Öykü, Morozova’nın sürgüne götürülüşünü anlatır. Genç kız çok hastadır ve sürgün şartları onun ölümünü hızlandırır. Sürgün yolunda Morozova’ya eşlik eden hükümet polisleri son derece kaba ve acımasızdır. Ayrıca soğuk iklim şartları da onun gücünü iyice azaltır. Ama tüm bunlara rağmen Morozova öleceği ana kadar kendisini hor görenlere karşı başını dik tutar. Bu, dönemin demokrat edebiyatında az rastlanır bir karakterdir. Ahlaksal ve ruhsal açıdan üstün özelliklere sahip olan Morozova, kendisini hor görenlere boyun eğeceğine ölmeye hazırdır. Zorbalığa ve haksızlığa karşı son derece dirençlidir. Arkadaşlarından biri Morozova hakkında şöyle der:

*“Morozova gibilerini kırabilirsiniz ama asla bükemezsiniz. Böyleleri eğilmez...”*⁵⁶ (s.124)

Korolenko’nun aynı dönemlerde yazdığı bir başka önemli öyküsü “Yaşka”dır. Yazar özellikle bu öyküyle adını duyurmaya başlar. Öykü, Korolenko’nun 1880 Ağustosunda bulunduğu Tobolsk hapisanesindeki insanları ve buradaki yaşantıyı anlatır. Yazar Yakov isimli tutukluda gözlemlediklerini not alır ve bu öyküyü 1880

⁵⁵ V.G.Korolenko, 1953, c. 1 (primeçaniya), s. 484.

⁵⁶ V.G.Korolenko, 1953, c. 1 (Çudnaya), s. 17.

yılında Perm’de tamamlar.⁵⁷ Korolenko’nun dikkatini çevresinde olup biten olumsuzluklara karşı direnen, cesur ve inançlı özellikler taşıyan halktan insanlar çeker ve bu özellikleri Yakov’da bulur. Öykünün başkahramanı Yaşka düzene ve sosyal adaletsizliğe başkaldıran ve davranışları nedeniyle hapislanan akıl hastaları bölümüne kapatılan bir köylüdür. Hükümete, polise ve halkı küçük gören üst düzey yöneticilere karşı protestosunu tek kişilik hücrelerinde sürekli kapıya vurarak ortaya koyar. Kendisine yapılan işkencelere, öldürüşme uygulanan şiddete aldırmadan yöneticilerin sinirlerini bozacak derecede kararlı ve sistematik bir şekilde kapıya vurur. Yaşka’nın protestosu ilk bakışta faydasız ve verimsiz gibi görünse de Korolenko’ya göre Yaşka, halkın ve köylülerin isyanını temsil eder ve bu yönüyle yazarın hayranlığını kazanır.

Yaşka karakteri Korolenko’nun halkla iletişim kuramayan ve halktan bir umut beklemeyen aydın tabakaya bir serzenişidir. Sonuç olarak gelecekle ilgili hiçbir beklentisi olmamasına rağmen Yaşka’nın karakterinde, hareketlerinde ve konuşmalarında halkın özgürlük için başkaldırısı ortaya konmuştur. “Yaşka” Korolenko’nun Amga sürgünü öncesi yazdığı en önemli yapıttır.⁵⁸

Korolenko 1 Mart 1881’de III.Aleksandr’ın siyasi tutuklular için hazırlattığı özel yemin belgesini imzalamayı reddetmesi üzerine Sibiry’a sürgüne gönderilir.

3.1.2. SİBİRYA DÖNEMİ ÖYKÜLERİ

Tomsk cezaevinden jandarmalar eşliğinde yola çıkan Korolenko çok ağır iklim ve yolculuk koşullarıyla yaklaşık üç bin kilometrelik yolu on sekiz günde kat

⁵⁷ A. Kotov, 1953, s. 484.

⁵⁸ G.A. Byaliy, 1983, s. 36.

ederek Yakutistan'a ulaşır. Buradan da üç yüz kilometre daha yol alarak asıl sürgün yeri olan ve Sibirya'nın doğusunda bulunan ücra Amga köyüne gelir. Yazar Amga'da üç yıl kalır. Korolenko'nun Sibirya sürgününde tuttuğu defterler günlük özelliği taşımakla birlikte, bazı öykü taslakları da burada oluşur. Korolenko "Makar'ın Rüyası" ve "Katil" öykülerini Amga'da yazar. Ayrıca "Sahalin'li" ve "Marusya'nın Toprağı" öyküleriyle ilgili ilk çalışmalarına burada başlar. Korolenko Sibirya izlenimlerini içermeyen "Kötü Ortamda" öyküsünü de Amga sürgününde yazmıştır.⁵⁹

Sibirya aslında Rus okuyucusu için yabancı bir yer değildir. Daha önce burada bulunan Rıleyev, Nekrasov, Dostoyevski, Bestujev-Marlinski, Kalaşnikov gibi ünlü yazarlar Sibirya yaşantısını yapıtlarında yansıtmıştır. Ancak bu eski konu Korolenko'nun yapıtlarında yepyeni bir boyut kazanır. Korolenko sadece etnografyayı, coğrafyayı tanıtmakla ve Rus edebiyatına yeni tipler kazandırmakla yetinmez. Onun için asıl önemli olan, oradaki yaşam biçimi ve yaşanan olayların sebepleridir. Yazar bunları tasvir ederken Sibirya'daki dünyayı Rusya'nın diğer yerlerindeki yaşantılarla ilişkilendirir.⁶⁰

Sibirya izlenimleri öyle derin ve canlıdır ki bunlar Korolenko üzerinde büyük etki bırakır ve yıllar sonra bile sanatına esin kaynağı olur. Korolenko'nun Sibirya ile ilgili öykülerini genel olarak iki gruba ayırmak mümkündür. İlk gruba yazarın doğrudan doğruya sürgünde yazdığı ya da sürgünden döndükten sonraki birkaç yıl içinde tamamladığı yapıtları girer: "Katil" (Ubivets) (1882), "Makar'ın Rüyası" (Son

⁵⁹ N.V.Korolenko, S.V.Korolenko, 1946, s. 11.

⁶⁰ L.S. Kulik, 1961, s. 9.

Makara) (1885), “Sahalin’li” (Sokolinets) (1885), “Yurtsuz Fyodor” (Fyodor bespriyutniy) (1886) ve “Çerkez” (Çerkes) (1888).

İkinci gruba ise aradan uzun yıllar geçtikten sonra Sibiry konusunu tekrar ele aldığı yapıtları girer: “Günaha Davet” (İskuşeniye) (1891), “At-Davan” (1892), “Marusya’nın Toprağı” (Marusina zaimka) (1899), “Işıklar” (Ogonki) (1900), “Son Işık” (Posledniy luç) (1900), “Ayaz” (Moroz) (1900-1901), “Devlet Arabacıları” (Gosudarevi yamşçiki) (1900-1901), “Feodallar” (Feodalı) (1904). Ancak araştırmacı yazar Kulik’e göre yine de bu iki grup arasına kesin bir sınır koymak doğru olmaz, çünkü Korolenko her iki gruptaki öykülerde de sıradan insanlardaki kahramanlığı, doğruyu ve adaleti arayışı, hayata aktif olarak katılımı ve çoğunlukla da isyanı ele alır.⁶¹

Korolenko’nun Sibiry dönemiyle ilgili olarak Byalıy, “Doğal Olmayan Şehir”e karşı duyulan ilginin azalmasının Korolenko’nun ruh halinde ve görüşlerinde bir gerilemeye sebep olup olmadığı sorusuna şöyle bir yanıt verir: *“Hayır! Yazarın ezilmiş ve sindirilmiş halka ilgisi daha da artmıştır. Önceleri uysallıkla, alçakgönüllülükle yaklaştığı halkı, şimdi diriltme ve asırlık tembelliğinden kurtarma çabasıdadır.”* Korolenko’nun Amga dönemi yapıtlarında, onun halkın sessizliği karşısında sabrının nasıl taşmaya başladığını görürüz.⁶²

Korolenko Yakut köylülerini ve yaşam biçimlerini gözlemlerken genel olarak köylülerin zorlu yaşam şartlarına karşı artık hoşgörülerinin kalmadığını görür. Bu düşünceden yola çıkarak ünlü “Makar’ın Rüyası”nı yazar.⁶³ Bu öykünün kahramanı ne bir devrimci ne de bir protestocudur. Korolenko “Makar’ın Rüyası”nda ömrü

⁶¹ A.g.e., s. 11.

⁶² G.A. Byalıy, 1983, s. 43.

⁶³ A.g.e., s. 45.

boyunca çaresizlik ve fakirlik içinde kıvranan, herkese ve her şeye boyun eğen, uysal ve talihsiz bir Yakut köylüsü olan Makar'ın yaşamını anlatır.

Makar, Korolenko'nun Amga'dayken bir süre yanında kaldığı köylü Zahar Tsikunov'un prototipidir.⁶⁴ Korolenko Zahar'la sohbet ederken onun iki özelliğini fark eder. Bunlardan biri, her ne olursa olsun hayatında olumlu bir gelişmenin olamayacağı bilinciyle sınırsız bir boyun eğiş, ikincisi ise bu dünyada bulunmayan belirsiz ve ütöpik bir mutluluğa karşı duyduğu özlemdir.⁶⁵

Korolenko bu kısa öyküye Makar'ın doğumundan ölümüne kadar tüm yaşamını, çabalarını, acımasız soğuğa ve hayat şartlarına karşı duyduğu öfkeyi, gözyaşlarını, hırslarını ve tutkularını sağıdırmıştır. Hayat Makar gibiler için acımasızdır ve öldükten sonra bile adil değildir. Fantastik bir şekilde verilen rüyada Makar'ın günahları ve sevapları tartılır ve Makar, Toyon⁶⁶ önünde hesap verir. Öykünün finalinde Makar artık sıradan bir köylüyü değil tüm Rus köylüsünü temsil etmektedir. Onun acıları ve gözyaşları tüm köylülerin gözyaşlarıdır. Bu artık sadece Makar'ın gördüğü sıradan bir rüya değil, Korolenko'nun düşlediği sosyal adalet rüyasıdır.⁶⁷

“Yaşka” öyküsünde idealize edilmiş bir tip oluşturan Korolenko, onda doğal bir isyankâr görür. Öfkeli Makar'ın protestosu ile doğruyu ve adaleti savunmak adına en büyük ilahi güce tek başına meydan okuma gücü ise gerçek değil, fantastik bir rüyadır. Makar'ın yıllarca ruhunda ve bilinçaltında biriktirdiği duyguların açığa çıkışıdır.⁶⁸ Korolenko “Makar'ın Rüyası”nda Rus köylüsünün köhne ve iç karartıcı

⁶⁴ V.G. Korolenko, 1953, c. 1 (primeçaniya), s. 486.

⁶⁵ G.A. Byalıy, 1983, s. 45.

⁶⁶ Toyon: Yakutistan'da başkan anlamına gelir.

⁶⁷ V.B. Katayev, “Mgnoveniya geroizma”, <http://www.lib.sarbc.ru/koi/russlit/korolenko/kataev.txt>

⁶⁸ F.İ. Kuleşov, “Myatejny talant”, <http://www.lib.ru/russlit/korolenko/kuleshov.txt>

dünyasına ne kadar güçlü bir alışkanlıkla bağlandığını anlar ve ölü bir sessizlikle ve hareketsizlikle dolu köy yaşamına karşı derin bir hüznü duyar. Aynı zamanda ağır yaşam şartlarıyla ezilmiş köylünün koşulları iyileştirme ümidini ve arzusunu da görüp mücadele isteğiyle dolar. “Makar’ın Rüyası” Korolenko’nun sanatının olgunlaşmasında çok önemli bir adımdır.⁶⁹

Sibiryaya yaşamının çeşitliliğindeki zenginlik Korolenko’ya ilginç ve önemli tipler kazandırmıştır. Bunların en önemlileri, Rusçada “brodyaga” sözcüğüyle tanımlanan, Türkçe karşılığı ise evi-barkı ve bir işi olmayan, başıboş gezen kimse anlamına gelen gezginlerdir. Bunlar toplumdan koparılıp ait oldukları çevreye dönemeyen insanlardır. Byalıy’a göre bu gezginler halka yakın ama aynı zamanda da halktan kopuk kimselerdir. Hem incinmişlerdir hem de incitirler. Başkaları tarafından hor görülüp ezilmişlerdir ve bu nedenle de insanlardan uzaklaşmışlardır. Topluma olan sitemlerini anti sosyal hareketleriyle gösterirler.⁷⁰

Korolenko bu tür karakterleri işlemeye başladığı ilk öyküsü olan “Katil”i 1882’de yazmıştır. Öykünün kahramanı Feodor Silin hayatta adaleti ve doğru insanları bulmaya çalışan bir Sibiryaya köylüsüdür. Son derece namuslu ve sempatik olan Feodor aynı zamanda fiziksel olarak da güçlü ve iridir. Bir haydut çetesinin eline düşer ve kendisinden bir kadınla çocuklarını öldürmesi istenir. Tam cinayet anında Feodor hedefini değiştirir ve kadınla çocukların yerine, kendisini bu işe zorlayanı öldürür. Başıboş gezginler bu öyküde başrolde değildir. Onlar sadece başkahramanın düşmanlarıdır. Başıboş gezginler bu öyküde halkın nefretini kazanmış acımasız hırsızlardır ve yerel yönetimle işbirliği içinde olduklarından ceza da almazlar. Haydutların elebaşı olan Kostuşka, aslında korkak birisidir ama kötü

⁶⁹ G.A. Byalıy, 1983, s. 51.

⁷⁰ A.g.e., s. 62.

işlerini başkasına yaptırmak için yandaşlarını kışkırtır. Bunun yanında, aynı çeteye ait olan ve Feodor’u suçsuz yere öldüren “38 Yaşındaki İvan” lakaplı kahraman ise oldukça karmaşık bir yapıya sahiptir. Toplum dışı kalmasının sebeplerini anlamaya çalışır. Sebepsiz yere birini öldürür ama bir yandan da çete başının Feodor üzerindeki hakimiyetinden rahatsız olur. Bir öfke anında elebaşını ele verir ama diğer suç ortaklarını açıklamaktan kaçınır. Eleştirmen Byalıy’ın belirttiği gibi, yazar bu öyküde başboş gezginlerin geçmişini okuyucuya anlatmaz ama bu hale gelmelerinin nedeninin hayal kırıklığı ve hor görülme olduğu konusunda ipucu verir.⁷¹

Korolenko “Katil” öyküsünde başladığı gezgin tiplemesine “Sahalin’li” adlı yapıtında devam eder. Hatta öykünün başkahramanı bir gezgindir. Korolenko bu öyküyü de gerçek bir olaydan yola çıkarak yazmıştır. Kotov’un bu öyküyle ilgili yazdığı not kısmında belirttiğine göre, Korolenko, Amga’dayken, bir grup arkadaşıyla Sahalin adasındaki ceza yerinden kaçan bir suçluyla tanışır ve sohbet sırasında aldığı notlarla “Sahalin’li”yi yazar.⁷² Bu öykü Sibiry’a’nın ayrılmaz bir parçası olan gezginlerin zor yaşantılarını ve özgürlüğe olan karşı konulmaz eğilimlerini anlatır. Öykünün kahramanı olan Vasili, Sahalin adasındaki sürgünden kaçıp Sibiry’a’ya yerleşir ve toprak sahibi olarak yerleşik hayat biçimini seçer. Her şey yolunda gibi görünse de Korolenko, kahramanının kendine bile söylemeye çekindiği konuyu açığa çıkarır:

“Gezmeye alışkın olan yurtsuz gezgin, sakın yaşantısından memnun gibi görünerek kendisini aldatıyordu. (...) Ama ruhunun derinliklerinde, yaşadığı bu

⁷¹ A.g.e., s. 63.

⁷² V.G. Korolenko, 1953, c. 1 (primeçaniya), s. 487.

*hayatın kendisine yabancı, renksiz, çirkin ve soğuk geldiğini ve doğasına hiç uymadığını itiraf ediyordu. İçinde tayganın çağırışları yükseliyor, bilinmeyen ve cazip uzaklar onu bu sıkıcı yaşantıdan kurtarmaya davet ediyordu.”*⁷³ (s. 124)

Her ne kadar bu özgür gezgin hayatı cazip gibi görünse de yazar, bu tip insanların yaşamının ağır iklim koşulları ve hükümet yönetiminin baskısı nedeniyle ne kadar zor olduğunu da anlatır:

*“Geceler karanlıktır, tayga ıssızdır... Yağmurla ıslanır, rüzgarla kurursun. Yine de bu beyaz dünyada kendine bir yurt, bir vatan edinemezsin... Memleketine gitmek istersin ama orada herkes seni tanır. Orada yöneticiler çoktur ve acımasızdır. Memlekette biraz fazla kalsan doğru hapse yollarlar! Bazen de hapsi cennet gibi hatırladığın olur...”*⁷⁴ (s. 124)

“Sahalin’li” dokuz bölümden oluşur. İlk beş bölümü Vasili ve arkadaşlarının Sahalin’den kaçışını anlatır. Diğer bölümler yazarla Vasili’nin diyaloglarından oluşur. Bölümleri birbirine bağlayan ortak konu ise özgürlüğe duyulan dayanılmaz özlemdir. Yazar bu öyküde genel olarak romantik bir anlatım kullanmıştır.

Korolenko “Sahalin’li”den sonra 1887’de yazdığı “Yurtsuz Fyodor” öyküsünde daha karmaşık ve psikolojik bir gezgin tiplmesi yaratır. “Sahalin’li”de önüne geçilemez bir serbestlik ve özgürlük konusuyla sınırlı kalan yazar “Yurtsuz Fyodor”da daha bilinçli bir kahraman oluşturur. Fyodor Sibirya’ya küçükken babasıyla gelmiş, yollarda büyümüş, hapisanelerde olgunlaşmıştır. Sürgün hayatı ve

⁷³ A.g.e., c.1 (Sokolinets), s. 139.

⁷⁴ A.g.e., s. 164.

hapishaneler Fyodor'un tüm dünyasını kaplamıştır. Fyodor başıboş gezgin hayatında her türlü zorluğu görmüş, her çeşit insanla tanışmış ve bir hayat deneyimi kazanmıştır. Çevresindeki insanlar onun hakkında şöyle konuşur:

“-Yurtsuz Fyodor bilir! Yurtsuz Fyodor boşa laf konuşmaz.”

Ve sakın, ölçülü ve bilgili bakışlı bu adamın her sözü kalabalığın içinde özel bir otorite sağılardı. Fyodor'un söylediği (ki o konuşkan biri değildi) her basit söz kendi anlamı dışında başka şeyler de anlatırdı... Net olmayan ve belirsiz bir şey dinleyicinin ruhuna dokunur, onda bir şey uyandırır, bir şeyler ima ederdi. Dinleyici bunun ne olduğunu bilmezdi, ancak Yurtsuz Fyodor'un bir şeyler “bildiğini” hissedirdi...”⁷⁵ (s. 124)

Bir filozof gibi düşünen Fyodor, çevresini saran ağır ve adaletsiz yaşamdan son derece rahatsızdır ve yaşamın anlamı ve insanın var olma nedenleri gibi karmaşık konularla uğraşan oldukça akıllı biridir. Toplum karşısındaki sorumluluklarını irdeler. Byaly'ya göre Fyodor, sosyal adaletsizliğin sebeplerini anlamaya, insanın ruhsal ve ahlaksal gelişimini çözümlemeye çalışır.⁷⁶

Öykü, iyi kalpli ve hayatından memnun albay karşısında Fyodor'un ahlaksal açıdan üstün görülmesi nedeniyle sansüre uğramıştır.⁷⁷ Korolenko, Fyodor karakterinin psikolojik yönünü ele almış ve sıradan bir başıboş gezginde gizli kalan aydın düşünceleri ortaya çıkarmıştır. Fyodor, insanların ruhsal dünyasını çözümlemeye çalışır. Bir sürgün olan Semyonov'dan aldığı kitap, hayat ve ruh

⁷⁵ A.g.e., c. 1 (Fyodor Besspriyutniy), s. 185.

⁷⁶ G.A. Byaly, 1983, s. 69.

⁷⁷ L.N. Luzyanina, N.P. İzergina, 1983, s. 37-38.

dünyası üzerinedir ve Fyodor'un çok ilgisini çeker. Ancak kitaptaki net olmayan düşünceler Fyodor'u kesinlikle tatmin etmez.

Yazar, evsiz bir gezgin olan Fyodor ile genç sürgün Semyonov arasında bir bağ oluşturur. Ancak bu, bir dostluk bağı ya da fikir ortaklığı değildir. Yazarın üzerinde durduğu konu, başıboş bir gezginin de bir aydının düşündüğü konuları irdeleyebilecek yetenekte olmasıdır.

Korolenko'nun sanatı geliştikçe kahramanların kimi özellikleri kendine özgü biçimler alır. Örneğin, 1888'de yazdığı "Çerkez" öyküsündeki kahramanın saldırgan hareketleri bile önceki yapıtlarından farklılık gösterir. Çerkeze başarı ve zafer kazandıran vahşilik, yazar tarafından öyle büyük bir ustalıkla verilmiştir ki, okuyucu bu kahramana karşı acıma ve hatta hayranlık duyar. Yaşlı bir sürgün olan bu dağlı Çerkezin duruşu ve esnek hareketleri, hantal erbaş Çepurnikov'la ve onun şişman, uyuşuk ve iradesiz yardımcısıyla tam bir zıtlık oluşturur. Çerkezin bakışları vahşi bir hayvanınki gibi parlak, keskin ve şüphecidir. Tehlike anında yüzü her şeye hakim ve son derece serttir; hareketleri ise güzel ama tehlikeli bir kaplanı andırır. Düşman karşısında her zaman gözü açık, gayretli ve dikkatlidir. Soğukkanlılığı ve irade gücüyle Sibirya taygalarında sağ kalmayı başarır. Özgürlük için verdiği savaşta kararlılığı, çabası ve zafere olan inancıyla okuyucu üzerinde olumlu bir izlenim bırakır. Byalıy'ın değerlendirmesine göre, öyküdeki çerkezin içten gelen ve hatta ona vahşi bir özellik kazandıran hürriyet severliği öyküye romantik bir renk katmıştır.⁷⁸

Byalıy'ın belirttiğine göre, genel olarak bakıldığında başıboş dolaşan gezgin tiplmesi Korolenko için özgürlüğe ve mutluluğa ulaşmak uğruna verilen savaşın ve ümitlerin bir sembolü olmuştur; yazar, edebiyat çalışmalarının pek çok aşamasında

⁷⁸ A.g.e., s. 72-73.

bu sembolden yararlanmıştır, daha iyi bir hayat için kendilerinde her zaman gerekli gücü, kararlılığı ve cesareti bulan bu gezginler Korolenko için her zaman gerçek kahramanlar olmuşlardır.⁷⁹

Korolenko Sibiryâ ile ilgili öykülerine bir süre ara verdikten sonra aynı konuya tekrar döner. Kotov'un Korolenko ile ilgili yazdığı önsözde belirttiği gibi, ilk dönem öykülerinde yazarın ilgisi tamamen kahramanın tek bir özelliğine yönelmiştir ve gerçekçilik ön plandadır. Sibiryâ ile ilgili ikinci grup öykülerde ise kahramanlar her yönüyle ve derinlemesine ele alınır. Sosyal sorunlara ve baskılara karşı aktif bir mücadelenin önemi vurgulanır.⁸⁰

Yazarın bu döneme ait olan “Günaha Davet” adlı öyküsü otobiyografik bir özellik taşır. Öykü, Korolenko'nun Tobolsk cezaevinin tek kişilik hücresinde geçirdiği sekiz günü anlatır.

Korolenko'nun 1892 yılında yazdığı “At-Davan” küçük bir memurun dramını anlatan psikolojik bir çalışmadır. Yazar bu öyküde Gogol'ün Akaki Akakiyeviç'ine benzer “küçük insan” tiplmesiyle insan ilişkilerindeki acımasızlığı anlatır.⁸¹ Memur Kruglikov'un trajik hikâyesine karşılık müdürünün onu ezmeye çalışması ve tüccar Kopilenkov'un acımasızlığı toplumun ahlaksal yapısındaki sahte ilişkileri ortaya koymaktadır. Bürokrasinin sınırsız egemenliği ve savunmasız halkın ürkekliği Arabin-Toyon karakterinde olduğu gibi insanları acımasızca ezip sindiren kişilerin çoğalmasına neden olur. Korolenko bu öyküde memurun yaşam biçimine ve psikolojisine oldukça kısa değinmesine rağmen çok etkili bir anlatım biçimi kullanmıştır.

⁷⁹ A.g.e., s. 73.

⁸⁰ A. Kotov, 1953, s. XXXII.

⁸¹ A.g.e., s. XXV.

Korolenko'nun Amga sürgünündeki izlenimlerini taşıyan bir başka öyküsü 1889'da yazdığı "Marusya'nın Toprağı"dır. Öyküdeki Stepan pek çok yönüyle "Sahalin'li"deki Vasili'yi çağrıştırır. Stepan da tıpkı Vasili gibi sürgünden kaçıp bir köye yerleşmiş ama aradığı mutluluğu bulamamıştır. Korolenko bu öyküde birbirine zıt üç karakter çizmiştir: bulunduğu durumdan rahatsız olan ve düzeni değiştirmek için çabalayan cesur Stepan, sade bir mutluluk peşinde koşan Marusya ve bütün ömrü çalışmayla geçen çiftçi Timoha. Stepan bütün gücünü kullanacağı aktif bir yaşam düşlemektedir. Bu nedenle Yakutların başına geçerek, soyguncu olarak kabul edilen Tatarlara karşı savaş başlatır. Ama Stepan'ın protestosu bilinçli değil, daha çok duygusaldır. Mücadelede gerekli sabrı gösteremeyip yenilgiye uğrayınca çiftliği terk eder. Kulik'e göre, topluma zarar veren gerçek nedenler Stepan'a yabancı olsa da o, ülkenin geleceği için okuyucuya güven vermesi açısından Korolenko'nun olumlu kahramanları arasındadır.⁸²

Stepan'ın karısı Marusya ise sıradan bir köy hayatı yaşamak istemektedir ama tüm çabalarına rağmen Stepan'ı çiftlikte tutamaz. Bunun üzerine Timoha ile evlenir. Genel olarak bakıldığında bu evlilik nedeniyle Marusya ile Timoha olumsuz karakterler gibi görünse de onların toplumsal ölçütleri ve ahlaksal kuralları Marusya ve Timoha'yı haklı çıkarır. Çünkü her ikisinin de prensipleri ve idealleri vardır. Marusya sosyal varlığını sürdürebilmek ve çiftliğini ayakta tutabilmek için Timoha'yla evlenir. Timoha ise avcılıkla ya da altın madenlerinde çalışarak daha çok para kazanabilecek imkânlara sahip olmasına rağmen para hırsına kapılmaz. O bir çiftçidir ve sadece bu işi yapmak için bütün engellerle savaşır. Araştırmacı

⁸² L.S. Kulik, 1961, s. 24.

Averin'in düşüncesine göre, objektif olarak bakıldığında Marusya ve Timoha da idealleri peşinde koşan aktif kahramanlar olarak olumlu tiplerdir.⁸³

“Devlet Arabacıları” öyküsündeki Mikeşa da yapı olarak Stepan’a çok yakındır. Devlet görevlilerini ağırlamak için kurulmuş istasyonların birinde yaşayan Mikeşa kaldığı ücra yerden kaçıp başka dünyaları tanımak ister ama her defasında yakalanıp geri gönderilir. İnsanların taş gibi ruhsuzlaştığı bu ıssız yerlerden kurtulma arzusu o kadar büyüktür ki bu uğurda suç işlemeyi bile göze alır. Korolenko, Mikeşa karakteriyle halk içinde yaşama sevinciyle dolu aktif ve gayretli pek çok kişi bulunduğunun ve bunlara doğru yolu bulmaları için yön vermek gerektiğinin altını bir kez daha çizer. Korolenko bu öyküde Sibirya halkının sosyal açıdan hâlâ köle gibi boyunduruk altında yaşadığını gösterir. Yazara göre Sibirya’daki bu istasyonlara sanki asırlardır dokunulmamıştır. Toprak köleliği Rusya’nın her yerinde kaldırılmışken sanki sadece burada muhafaza edilmiştir. Bu istasyonlarda çalıştırılacak at sayısı köyün nüfusuna göre belirlenir:

“Eğer at ölecek olursa, atın işi arabacıya kalır: yazları arabayı çeker ya da kayışlarla nehirde sandal çeker... Eğer arabacı hastalanır ya da ölürse, onun ailesi yarı aç komşularının korkulu merhametleri ve kayalıklarla ormanın kayıtsız bakışları altında yavaş yavaş ölüme terk edilir...”

Genel olarak hayatın unuttuğu bu devlet arabacılarının çoğu ağırca ilerleyen bir ölümün izlerini taşırlar. Bu nehrin kıyıları gibi hastalıklı, solgun, kederli ve asık

⁸³ B.V. Averin, “Rasskazı, etüd i oçerki V.G.Korolenko”,
<http://www.lib.ru/russlit/korolenko/averin.txt>

*suratlıdırlar. Kendi memleketlerindeki nehri “lanetli” ya da “ölüm çukuru” olarak adlandırırlar...”*⁸⁴ (s. 124)

Korolenko 1900 yılında yazdığı “Son Işık” öyküsünde Lena nehri üzerindeki Nuyski isimli bir başka istasyonu anlatır. Herkesten ve her şeyden uzak olan bu istasyonun sakinleri sanki ıssız ve vahşi doğayla bütünleşmiştir. Güneş ışığının bile zor görüldüğü bu yerlerde her şey donuk, loş, sessiz ve hüzünlüdür. Bunun yanında insanlar da solgun, zayıf ve ümitsizdir. Burada çocuklar güzel kuşları ve çiçekleri yalnızca kitaplarda görür. Yaşam o kadar ağırdır ki, ümitsizlik sadece yetişkinleri değil çocukları da sarmıştır. Öykünün kahramanı olan sekiz yaşlarındaki çocuk, yazarı sadece soluk yüzü ve zayıflığıyla değil, kayıtsız ve tembel bakışları ve duygusuz ses tonuyla da etkilemiştir. Dedesiyle birlikte kitap okuyan çocuk ömründe hiç görmediği kuşların ve ağaçların neye benzediğini merak eder:

“Çocuk kitabı okurken durdu. Bilmediği kelimeyi belli ki kavrayamıyordu...

İhtiyar adam gözlerini kısarak yardım etti:

- *Bülbül, diye okudu.*

Çocuk, - Bülbül, diye tekrarladı ve hayret dolu bakışlarını öğretmenine kaldırarak sordu:

- *Bül-bül... nedir?*

-*Kuş, diye cevap verdi ihtiyar.*

- *Kuş... - Ve okumaya devam etti. – Bülbül kuş-ki-ra-zı-na tü-ne-miş...*

- *Bu nedir?, diyen çocuğun tahta gibi duygusuz sesi tekrar duyuldu.*

- *Kuşkirazına. Kuşkirazı, galiba bir ağaç adı. Bülbül de ona tünemiş.*

⁸⁴ V.G. Korolenko, 1953, c. 1 (Gosudarevi yamşçiki), s. 418-419.

- Neden tünemiş?... Büyük bir kuş mu?

- Yavrucuğum, güzel ötüyor.

- Güzel ötüyor...

*Bu monoton çocuk sesini duyunca elimde olmadan “Ne kötü bir çocukluk!- diye düşündüm. –Bülbülsüz, çiçek açan baharsız bir çocukluk...”*⁸⁵ (s. 125)

Kulik’in de belirttiği gibi, Korolenko’ya göre insanları bu hale getiren doğa değil, toplum şartlarıdır.⁸⁶

Korolenko’nun sanatında üzerinde en çok durduğu konulardan biri olan aydın tabakanın toplum karşısındaki rolü, 1900 yılının sonlarında yazdığı “Ayaz” öyküsünde daha belirgin bir şekilde ortaya çıkar. Korolenko “Ayaz”da toplumsal durgunluğun, pasifliğin ve kayıtsızlığın karşısında olduğunu bir kez daha ortaya koyar. Öykünün kahramanı Polonyalı sürgün İgnatoviç, sürgün şartlarında karşılaştığı egoizme, insafsızlığa ve kaba davranışlara karşı çok duyarlıdır. Ancak bir keresinde kendisi de aynı kayıtsızlığı göstererek ölmek üzere olan birine yardım eli uzatmadan yanından geçer. Arabacıların da aynı umursamazlığı gösterdiğini görünce şiddetli soğuğa aldırmadan geri dönüp yürüyerek adama yardım etmeye gider, ancak yarı yolda donarak ölür. Korolenko’nun diğer olumlu kahramanları gibi İgnatoviç de toplum bilinciyle değil bireysel olara hareket etmektedir ve bu nedenle de protestosu sonuçsuz kalır.⁸⁷

Korolenko’nun Sibirya dönemine ait son öyküsü “Feodallar”dır. Yazar bu öyküyü 1900 yılının Aralık ayında yazmış ama memnun kalmayıp 1904 yılında yeniden

⁸⁵ A.g.e., c. 1 (Posleniy luç), s. 381-382.

⁸⁶ L.S. Kulik, 1961, s. 13.

⁸⁷ A.g.e., s. 26.

düzenlemiştir. Korolenko “Feodallar”da Lena civarındaki bölgenin yaşam şartlarıyla gelenek ve göreneklerini anlatmıştır. Yazarın feodal diye niteledikleri, Sibiry’a’nın yöneticileridir. Uçsuz bucaksız Sibiry’a’da idareciler kanunların üstündedir. Kanunlara ve toplum kurallarına bağlı kalmayan yöneticiler tamamen keyfî hareket ederler. Korolenko bu öyküyle okuyucuyu dönemin bürokrasisiyle tanıştırır. Kontrolsüzlük buradaki en küçük memuru bile despot bir feodala çevirir. Bölgedeki en küçük rütbeli bir kâtip bile Çin’le savaş ilan edeceğine dair genelge yayınlayacak cesareti gösterir. Memurlar sahip oldukları rütbeye güvenerek birbirleri arasında ve halk üzerinde mutlakîyet kurarlar.

3.1.3. NİJNİY NOVGOROD DÖNEMİ ÖYKÜLERİ

Korolenko 1885 yılında Sibiry’a sürgününün bitmesiyle birlikte Moskova’nın 440 kilometre doğusunda yer alan Nijniy Novgorod şehrine yerleşir ve yaklaşık onbir yılını burada geçirir. Buraya geldiğinde henüz yeni tanınmaya başlayan bir yazar olan Korolenko, 1896’da Novgorod’dan ayrılırken artık sadece Rusya’da değil, tüm Avrupa’da da tanınmış ünlü bir yazar olur.⁸⁸

Nijniy Novgorod dönemi Korolenko için hem edebî çalışmaları hem de toplumsal faaliyetleri açısından oldukça verimli bir dönemdir. Buradaki ilk yıllarında “Makar’ın Rüyası” ve “Kötü Ortamda” öyküleri ilk kez dergilerde yayınlanır. 1886 yılında ise “Öyküler ve Belgeseller” (Rasskazy i oçerki) adlı ilk kitabı basılır. Korolenko Nijniy Novgorod’da bulunduğu süre içinde gerek sandal, kayık gibi

⁸⁸ A.B. Derman, 1940, s. XXXIII.

araçlarla gerekse yürüyerek hemen hemen tüm eyaleti dolaşarak topladığı malzemelerle yeni öyküler yazar. Bu dönemde oluşturduğu yapıtlarından en önemlileri “Kötü Ortamda” (V durnom obşçestve) (1885), “Kör Müzisyen” (Slepoy muzıkant) (1886-1898), “Orman Uğulduyor” (Les şumit) (1886), “Flor Efsanesi” (Skazaniye o Flore) (1886), “İrmak Coşuyor” (Reka igraet) (1891) ve “Paradoks” (1894) adlı öyküleridir.⁸⁹

Genel olarak bakıldığında Korolenko’nun Sibirya öykülerinde işlediği toplum dışına itilmiş tiplere Nijniy Novgorod dönemi yapıtlarında da rastlanır. Yazarın 1885 yılında yazdığı “Kötü Ortamda” adlı öyküsünde ele aldığı hırsız ve dilenciler de başıboş Sibirya gezginlerini andırır. Hatta bunlar daha da kötü durumdadırlar, çünkü sadece toplumun üst tabakalarında değil, kendi aralarında bile hor görülürler. Bir zamanlar bir kontun hizmetinde çalışıp sonradan kötü duruma düşen saygın dilenciler, kendilerinden daha demokrat olan diğer kardeşlerini hor görürler. Byalıy’a göre Korolenko bu trajik karakterleri renksiz kent yaşamının belirgin ama mat ve koyu renkleri olarak gösterir. Bunların tasvirindeki en çarpıcı nokta ise kötü ortamdaki bu insanların iyi ortamdakilere oranla daha kindar ve muhalif bir tutum sergilemeleridir.⁹⁰

Öykü, Ukrayna’nın Volinya bölgesindeki şehirlerden birindeki eski bir hapisane yıkıntısında barınan hırsız, dilenci ve kötü yola düşmüş bir grup insan arasında geçer. “Kötü ortamdakiler”den zayıf olanlar kent sakinleri tarafından acımasızca hor görülür. Güçlü olanlar ise kent sakinlerini güçleri yettiği kadar ezmeye çalışır. Öykünün başkahramanı olan Tıburtsiy trajik bir biçimde tasvir

⁸⁹ L. Voytolovskiy, **Jizn Vladimira Galaktionoviça Korolenko**, İzd. Kultotdela profsoyuza sovrabotnikov, Kiyev, 1922, s. 16.

⁹⁰ G.A. Byalıy, 1983, s. 74.

edilmiştir. Hem hırsız hem de dilenci olan Tıburtsiy aynı zamanda toplumda işlenen suçlar için kendisinde sorumluluk hisseden bir filozoftur ve bu haliyle gururlu ve özgürlüğüne düşkün bir kişilik sergiler.

“Kötü ortamdakiler” hırsızlık ve gaspçılık yapar, içki içer, ahlaki açıdan zayıflık gösterirler. Tesadüfen bu ortamdakilerle yakınlaşan ve bir yargıcın oğlu olan Vasya ise onlardan kötü bir alışkanlık öğrenmez. Çünkü aynı zamanda bu ortamda başka yerde görmediği kadar sevgi ve sadakate de rastlar. Vasya kötü ortamdan edindiği yeni arkadaşları sayesinde dünyaya başka bir açıdan bakmayı öğrenir. Tıburtsiy eskiden gerçekten de kötü şeyler yapmıştır ve hâlâ da oğluna hırsızlığı öğretmektedir ama yıkıntılar arasında ölmek üzere olan kızı Marusya’yı da çok sevmektedir. Bu içten sevgiyi gören Vasya her şeyi unutur ve Marusya’ya ve tüm kötü ortama karşı derin bir acıma duyar. Marusya’nın trajik ölümü son derece dokunaklı bir betimlemeyle verilmiştir.

Korolenko, Nijniy Novgorod döneminde edindiği izlenimlerle, toplumun en alt tabakalarında yaşayan insanların yaşamını işlemeye devam eder. Böylece evsiz-barksız gezginlere, hırsız ve dilencilere bir de “gökyüzü kuşları” (Ptitsı nebesniye) eklenir. Korolenko’nun bu başlıkla 1889 yılında yazdığı öykünün kahramanı olan Avtonomov, pek çok yönüyle Tıburtsiy’i andırır. Avtonomov da gençliğinde iyi bir eğitim almıştır ve toplum önünde güzel konuşmalar yapıp insanları etkilemeyi sever. Ama bunun yanında Avtonomov küstahlık derecesinde öfkeli. Kendi talihsizliği karşısında kalacak bir evi ve yiyecek ekmeği olan herkese karşı kırgındır. Korolenko’nun diğer kahramanları gibi Avtonomov da trajik bir yapı sergiler ve diğer insanlar gibi olmak istese de bunun asla gerçekleşmeyeceğini bilir.⁹¹

⁹¹ A.g.e., s. 75.

Bu döneme ait olan “Kötü Ortamda” ve “Gökyüzü Kuşları”yla Sibirya dönemi öykülerindeki ortak fikir aynıdır. Ancak Sibirya öykülerinde mutluluğa ve özgürlüğe ulaşma çabası ön plandayken, bu iki öyküde eski düzene körü körüne bağlı olan “iyi” ortama ve bu ortamın dar kafalılığına ve ruhsuzluğuna karşı güçlü bir protesto söz konusudur. Hepsinde ortak olan nokta ise bu çaba ve protestoların önceden planlanmadan kendiliğinden oluşlarıdır.⁹² Korolenko Nijniy Novgorod döneminde yarattığı “kötü ortamın” bu yeni kahramanlarını sosyal bir güç olarak görmez. Yazara göre bu kahramanlar sosyal adaletsizlik karşısında direnen insan ruhunun sesini simgeler. Her ne kadar bu sesler düzensiz bir gürültüyü andırsa da yine de mücadele ve ümitle doludurlar.⁹³

Toplumsal adaletsizlikle mücadele fikri Korolenko’nun efsane türünde yazdığı öykülerle daha açık bir şekilde ortaya çıkar. 1886 yılında yazdığı ve gerek içerik gerekse biçim açısından alegorik bir özellik taşıyan “Flor Efsanesi” aslında çağdaş bir konuyu ele alır. Öykü, Yahudi halkının zorbalık ve esaret karşısındaki mücadelesini anlatır. Aslında Korolenko bu öyküsüyle Tolstoy’un “kötülüğe karşılık vermemeye” felsefesine karşı çıkar. Bilindiği gibi Tolstoy 80’li yılların sonunda Rus edebiyat tarihinde “dinî kriz” adı verilen yeni bir dünya görüşünü benimsemişti ve dinî görüşleri onun için her şeyin üzerindeydi.⁹⁴ Tolstoy’un zorbalık yapanlara karşı ahlaksal üstünlük amacıyla direnç göstermemeye tezine karşılık Korolenko mücadele ederek savunma yapılması görüşünü savunur.⁹⁵ Öyküdeki başkahraman Menahem kurtarılmayı bekleyen Yahudi halkının özgürlüğü için savaş ilan eder. Menahem için

⁹² A.g.e., s. 75.

⁹³ A.g.e., s. 76.

⁹⁴ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Aykut, Altan, **Tolstoy’un Maupassant Üzerine Eleştirisi**, A.Ü.D.T.C.F. Dergisi, Cilt XXXVII, sayı 1-2, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1995, s. 9-22.

⁹⁵ G.A. Byalıy, 1983, s. 90.

mücadele kişisel mutluluk için değil, toplum çıkarları için verilen bir savaştır. Korolenko 80’li yıllarda aydın kesimde moda olan “kötülüğe karşılık vermeme” misyonunun halkın pasifliği karşısında kesinlikle etkili olamayacağını savunur. Ona göre edebiyatın amacı halkı aktif hale getirmek ve geleceğe karşı inanç ve ümit uyandırmaktır. Bu nedenle de toplumsal pasifliği destekleyecek her türlü etik ve estetik teoriye karşıdır. Yazar, halkı kölelikten, zorbalıktan ve despotizmden kurtaracak tek çarenin karşı koyma ruhu olduğunu savunur. Araştırmacı Sokolov’a göre bu öykünün ele aldığı en önemli ahlaksal ve felsefi konu, direnme ve hümanizmdir.⁹⁶

Korolenko’nun efsane türünde yazdığı bir başka öyküsü “Orman Uğulduyor” adını taşır. Masalımsı bir anlatımı olan bu öyküye ilham veren orman, yazarın çocukluğunu geçirdiği Rovno’dayken ilk kez gittiği ve güzelliğinden büyüldüğü ormanlık bölgedir. Öykü Rusya’nın eski günlerine ve toprak köleliğinin katı kurallarına atıfta bulunsa da 80’li yılların karmaşık dönemi için çağdaş bir yapıt sayılır.⁹⁷ Oldukça basit bir konusu olan öykünün kahramanlarından olan acımasız ihtiyar çiftlik sahibi, hakaret edip hor gördüğü Oksana’yı ormancı Roman’la evlendirmek ister. Ancak Oksana’ya aşık olan Opanas ve onun arkadaşı Roman buna dayanamayıp çiftlik sahibini öldürürler. Cinayet sahnesi uğuldayan orman fonuyla verilmiştir. Korolenko insanlık onuru incitilen insanların nasıl hiddetlendiğini çocukluğunda dinlediği Ukrayna efsanelerinde duymuştur ama özgürlük uğruna her türlü riski alan bu tür insanlara Sibiry’a rastlamış ve onları öykülerine konu etmiştir. Öykünün konusu çok sıradan olmasına rağmen özellikle fırtına öncesinde

⁹⁶ A.G. Sokolov, *İstoriya russkoy literaturı kontsa XIX-naçala XX. veka*, İzd. Vısşaya şkola, Moskova, 2000, s. 23.

⁹⁷ L.N. Luzyanina, N.P. İzergina, 1983, s. 45.

uğuldamaya başlayan orman ve doğa tasviri büyük bir ustalıkla betimlenmiştir. Yazar, üstün gözlem yeteneğiyle tüm ormanı ve her ağacı ince ayrıntılarıyla ve tüm renkleriyle canlandırmıştır.⁹⁸

Korolenko'nun Nijniy Novgorod dönemi öyküleri yazarın toplumsal iyimserlik ışığı altındaki özgürlük, mücadele ve protesto fikirlerini yansıtır. Bunları gerçekleştirmek için de halkla bütünleşmiş bir aydın sınıfına ihtiyaç duyar. 70'li yılların sonundan 90'lı yılların başına kadar Rus basınına meşgul eden en önemli konu şehir (özellikle de başkentler) ve taşra arasındaki ilişkilerdir. O dönemde halk hareketinin ve politik hayatın merkezi şehirlerdir. Buna karşılık pek çok edebiyatçı toplumun ilgisini Rusya'nın ücra köşelerine çekmiş, taşra yaşamının gerçek yüzünü ortaya koymuştur.⁹⁹ Korolenko da 1885 yılında yazdığı "Ücra Köşe" (Gluş) adlı öyküsünde Rusya'nın adeta ölü bir durgunluk sergileyen ıssız yerlerinde halk hareketi için neler yapılabileceğini ele almıştır. Yazar bu öyküde tıpkı "Doğal Olmayan Şehir"deki ücra Glazov gibi bir kasabayı seçer. Ancak burada yazarın odak noktası kasabanın sakinleri değil, buradaki aydın kesimidir. Öykünün kahramanı olan öğretmen bu ücra kasabadaki eğitim ve yenilik çabalarının ne kadar faydasız olduğunu görür. Bunun nedeni halkın yaşam tarzının yenilikleri kabullenemeyecek kadar hareketsiz olmasıdır. Korolenko bu sistemi ancak yeni sosyo-ekonomik reformların değiştirebileceğine inanır. Ancak her türlü yenilik fikrinden uzak eskiye bağlı düşünceler için halk ekonomisinde yeni reformlar yapmanın ne kadar güç olduğunun da bilincindedir.¹⁰⁰

⁹⁸ V.B. Katayev, "Mgnoveniya geroizma", <http://www.lib.sarbc.ru/koi/russlit/Korolenko/kataev.txt>.

⁹⁹ G.A. Byaly, 1983, s. 94-95.

¹⁰⁰ A.g.e., s. 110-111.

Korolenko 1890 yılında yazdığı “Pavlovo Belgeselleri” (Pavlovskiye oçerki) adlı yapıtında “Doğal Olmayan Şehir” ve “Ücra Köşe” öykülerinde ele aldığı konuyu devam ettirir. Aslında “Pavlovo Belgeselleri” tam bir ebedî yapıt değildir. Bu eserde edebiyat kavramı, etnografya ve makale türüyle iç içe girmiştir. Belgesel, kapitalizmle savaşılan esnaf ve zanaatkârların sosyal dramını ortaya koymaktadır.¹⁰¹ Kapitalist sistemin dışında kalan ve eski sanayi geleneklerini sürdüren Pavlovo kasabasının esnafı gittikçe fakirleşmeye başlamaktadır. Korolenko “Pavlovo Belgeselleri”nde yok olmaya mahkûm olan esnaf kesimini alegorik bir anlatımla verir ve sosyal dramın özetini şu şekilde yapar: “*Rekabet mengene gibidir. Esnaf mengenenin arasındaki malzeme, satın alıcılar ise mengeneyi sıkıştıran vidalardır*”.¹⁰² Belgeselde esnaflık sisteminin ekonomik ve psikolojik analizini yapan yazar, zanaatkârların ekonomik bağımsızlıklarının nasıl yok olduğunu gösterir. Korolenko’ya göre tüccar ve zanaatkârların iflası ve fakirleşmesi geçici bir kriz ya da tesadüfî bir olay değildir. Byalıy’a göre bu, üst tabakalarda bulunan zengin fabrikatörlerin oluşturduğu yapılanmanın doğal bir sonucudur.¹⁰³ Korolenko okuyucuya bu atmosferi gerçek yönleriyle verebilmek için çeşitli aralıklarla dört kere Pavlovo kasabasına gitmiştir.¹⁰⁴

Korolenko’nun sanat yaşamındaki en önemli yapı taşlarından biri 1886’da yazdığı “Kör Müzisyen” adlı öyküsüdür. Edebî çalışmalarının başında daha çok duygusallıktan uzak akılcılık felsefesinin sınırlarında bulunan Korolenko, olgunluk dönemiyle birlikte insanın iç dünyasına doğru yönelir. Yazar için sosyal problemler her zaman ön planda olsa da, bu dönemden itibaren hayatın biyolojik ve felsefî

¹⁰¹ N.K. Piksanov, 1928, s. 102.

¹⁰² A.g.e., s. 102.

¹⁰³ G.A. Byalıy, 1983, s. 114.

¹⁰⁴ V.G. Korolenko, 1955, c. 9 (primeçaniya), s. 735.

anlamlarına da eğilim gösterir. Yaşamı daha derinden algılamaya çalışarak insan psikolojisinin en ince ayrıntılarına girer. Sanatçının bu yeni fikirleri ilk olarak “Kör Müzisyen” öyküsünde ortaya çıkar.¹⁰⁵

Korolenko bu öyküyü “psikolojik bir çalışma” olarak nitelendirir. Yazarın öykünün önsözünde ifade ettiğine göre bu çalışmanın psikolojik anlamdaki ana motifi, ışığa karşı yöneltilen içgüdüsel ve organik eğilimdir. Kahramanın ruhsal bunalımı da bundan kaynaklanmaktadır. Korolenko önsözünde şöyle devam eder:

*“Bu konuyla ilgili olarak gerek sözlü gerekse yazılı olarak yapılan eleştirilerde aslında oldukça sağlam temellere dayanan itirazlarla karşılaştım: itiraz edenlerin fikrine göre bu motif (ışığa karşı yöneltilen içgüdüsel ve organik eğilim) doğuştan kör olup hiç görmemiş olanlar için geçerli değildir ve onlar hiç bilmedikleri bir şeyin yokluğunu hissedemezler. Bu fikir bana doğru gelmiyor: biz insanlar hiçbir zaman kuşlar gibi uçamayız ama uçuşma hissinin çocukluk ve gençlik rüyalarını nasıl süslediğini hepimiz biliriz.”*¹⁰⁶ (s. 125)

Korolenko ayrıca bu öyküyle ilgili olarak bir mektubunda bu çalışmada sanatsal sürecin bilimsel analizle sıkı sıkıya bağlı olduğunu, bunların paralel yürüdüğünü ama elbette ki sanatçının hipotezlerde bilim adamlarına oranla daha esnek olduğunu yazmıştır.¹⁰⁷

Korolenko bu öykü için oldukça zor bir konu seçmiş, kör bir insanın dramını ve psikolojisini ele almıştır. Bu amaçla uzun bir süre kör insanları incelemiş, bu

¹⁰⁵ G.A. Byalıy, 1983, s. 126.

¹⁰⁶ V.G. Korolenko, 1954, c. 2 (Slepoy muzikant), s. 89.

¹⁰⁷ V.G. Korolenko, 1956, c.10, G.A. Maçtet’e mektup (Nisan, 1886), s. 59.

konuyla ilgili edebiyat araştırmalarını izlemiş ve öykünün metni üzerinde sürekli değişiklikler yapmıştır. Öykünün kahramanı olan Pyotr doğuştan kördür. Çocukluğundan beri bunu bir talihsizlik olarak görür ve bu eksikliğinden dolayı kendisini toplumdan soyutlar. Ancak doğa Pyotr'a bir yetenek vermiştir. Pyotr müziğe karşı son derece duyarlıdır. Evlerindeki seyisten duyduğu şarkılarla bu yeteneğini ortaya çıkarıp halk kültürüne karşı ilgi duymaya başlar. Dayısı Maksim, Pyotr'ı müzik konusunda cesaretlendirir ve onu eğitir. Gerçek mutluluğu toplumdan uzakta bulamayacağını öğretir. Sonunda Pyotr müzik aracılığıyla dünyayı görür ve anlar. Kör bir çocuğun ünlü bir müzisyen haline gelişi sadece görmeyen bir insanın fiziksel bir mücadelesi değildir. Bu, aynı zamanda Dobrolyubov'un bir tezi olan ve toplumdan uzak, yalnız bir insanın tek başına mutluluğu bulamayacağı fikrinin de bir onayıdır.¹⁰⁸ Öykünün kahramanı Pyotr da mutluluğu ancak halka yakınlalıp kendi yeteneğini onlarla paylaşarak ve onları mutlu ederek bulabilmiştir. Korolenko bu öyküde aydınlığa giden yolun halkla yakınlalıma ve onu anlamaya çalışma aşamasıyla mümkün olabileceğini göstermiştir.

Nijniy Novgorod döneminde Korolenko'nun ilgisini dolaştığı yerlerdeki halkın yaşam biçimi, gelenek ve görenekleri ve halk inanışları çeker. Korolenko bazı eserlerinde halkın arasında gizlice yok olan, halk için esrarengiz olup tam olarak anlaşılamayan güçleri anlatır. Yazar bir grup öyküsünde dış görünüş bakımından hantal, ağırkanlı, tembel ve uyuşuk gibi görünen Rus köylüsünü ele alır. Bunlar ilk bakışta iradesiz ve neredeyse her şeye karşı kayıtsız bir tavır sergilerler. Oysa yakından bakıldığında aslında Rus köylüsünün son derece akıllı, çevik ve gerek ruhsal gerekse fiziksel açıdan enerjik olduğu ve bu özelliklerin er ya da geç ortaya

¹⁰⁸ A.Kotov, 1953, s. XIX.

çıkıldığı görülür. Bu olumlu özelliklerin ortaya çıkması için küçük bir kıvılcım yeterlidir. “Irmak Coşuyor” öyküsünün kahramanı olan kayıkçı Tulin de böyle bir özellik taşır.¹⁰⁹

Yazar bu öyküde Rus köylüsünün potansiyel gücünü yeni bir bakış açısıyla vermiştir. Öyküye “Irmak Coşuyor” adını bilinçli olarak koyan yazar böylece Rus köylüsünün de gerekli anlarda fiziksel ve ruhsal açıdan nasıl coşabileceğini anlatmak istemiştir.¹¹⁰

Korolenko Tulin’in prototipiyle Vetluga ırmağında karşılaşmıştır. Öyküdeki Tulin Rusya’nın ücra köşelerindeki diğer köylüler gibi sakin, hareketsiz, kaygısız bir toplumda dünyaya gelmiştir ve yaşamını onlar gibi sürdürmektedir. Yazar öyküde Tulin dışında Vetluga civarında yaşayan pek çok halk karakterini bir araya toplamıştır. İlginç adetleri ve inançlarıyla bunların çoğu yazarda sempati uyandırmıştır. Değişik özellikleri bir arada bulunduran Tulin ise öyküde özel bir yere sahiptir. Normalde son derece hareketsiz ve sakin olan Tulin bir tehlike anında aniden değişir. Irmak coşup kayığını ve yolcularını tehdit ettiği anda Tulin’in içinde gizlenen güç uyanır, bakışları keskinleşir ve ses tonu sertleşir. Ancak tehlike geçtiğinde Tulin yine eski haline döner. Öyküyü büyük bir beğeniyle öven Gorki, bu sahnenin Rus köylüsünün ulusal karakterini sembolize ettiğini düşünür ve bu konuda şöyle der:

*“Tulin Rus insanının anlık kahramanlığına çok benziyor. Ruslarda da hayata aktif katılım sadece tehlike anında ve çok kısa süreliğine ortaya çıkar”.*¹¹¹

¹⁰⁹ F.İ. Kuleşov, “Myatejny talant”, <http://www.lib.ru/russlit/korolenko/kuleshov.txt>

¹¹⁰ V.G. Korolenko, 1953, s. XXVIII.

¹¹¹ K.D. Muratova, 1983, s. 158.

Korolenko “İrmak Coşuyor” öyküsünde halk kavramına başka bir açıdan yaklaşır. Öyküdeki anlatıcı-yolcu, Rus doğasıyla ırmağı özdeşleştirerek halkla ilgili olarak kafasını kurcalayan sorulara cevap arar: halkı oluşturan şey nedir? Manevi bir uyuşukluk, fiziksel tembellik ve hareketsizliğin verdiği bir boşluk ve anlamsız konuşmalar mı, yoksa ırmağın ölümcül girdabı anında Tulin’de görülen fiziksel ve ruhsal güç ve hareketlilik mi? İrmağın aniden coşup birden durulması Tulin’in karakteri hakkında ipuçları verir. İrmağın dinmeyen uğultusu öykünün ana temasıdır.¹¹²

Halk hakkındaki derin düşünceler ve Rus halkını tanıma çabaları Korolenko’yu başka bir soruya yöneltir: İnsan ne için yaratılmıştır? Korolenko bu sorunun ana fikrini 1894 yılında yazdığı “Paradoks” öyküsünde verir. “Paradoks” iki bölüme ayrılmıştır. Yazar ilk bölümde iki çocuğun hayal ve fantezilerini anlatmaktadır. İki çocuk ellerinde oltayla içi pis su dolu bir fiçinin başında saatlerce oturmakta ve suyun içinde balık olduğunu farz edip onu avlamayı hayal etmektedirler. Onları gören uşak Pavel fiçinin dibindeki kirli tortuyu göstererek çocukların hayallerini kırar. Bu bölümden çıkarılan sonuç, insanların ümit ve hayallerinin ne şekilde sonuçlanabileceğini göstermektir. Öykünün ikinci bölümünde ise bu sonuç daha da pekiştirilir. Öyküdeki kahramanlardan biri *“kuşlar nasıl uçmak için yaratıldıysa insan da mutlu olmak için yaratılmıştır”* der. Ancak bunu söyleyen Zaluskiy tekerlekli sandalyeye mahkûm ve doğuştan kolsuz bir özürlüdür. Öykünün ana fikri aynı kahramanın daha sonra söylediği şu sözlerle daha da netleşir: *“İnsan mutlu olmak için yaratılmıştır ama mutluluk her zaman insan için yaratılmamıştır”*.

¹¹² V.B. Katayev, “Mgnoveniya geroizma”,
<http://www.lib.sarbc.ru/koi/russlit/korolenko/kataev.txt>

Öyküdeki paradoks bunu anlatmaktadır. Yazar, Zaluskiy'in fikir ve düşüncelerini ortaya koyarken okuyucu özürlü bir kişinin de mutlu anlar yaşayabileceğini görür. Zaluskiy özürlü olmasına rağmen akıllı biridir ve bununla da gurur duyar. Yapılan iyiliklere değer verir ve mutluluğun başkalarını mutlu etmede gizli olduğunu fark etmiştir. Böylece öykünün ikinci bölümü ilk bölüme ışık tutar. Kirli bir fiçıda balık tutmak elbette ki imkânsızdır. Ama doğanın insana verdiği hayal kurma yeteneği doğa kanununun bir parçasıdır ve hayalleri akılcı bir şekilde gerçekleştirmek de yine doğanın bir kanunudur.¹¹³ Yazar, "Paradoks"da mutluluğun tanımını ve sınırlarını belirlemeye çalışır. Yine de özgürlük olmadan mutlu olmak mümkün değildir. Korolenko'ya göre kanatları bağlı bir kuş nasıl uçamazsa, özgürlüğü kısıtlanan bir insan da mutlu olamaz.¹¹⁴

1895 yılı Rusya için kritik bir dönemdir. Bu tarihten itibaren hem büyük şehirlerde hem de taşrada halk ve işçi hareketleri başlar. Bu dalgalanmalar 90'lı yılların ikinci yarısında daha da etkin bir hal alır. Ancak basın organları olayların çoğunu gizler. Korolenko ise bu dönemdeki olayları eserlerinde açıkça ortaya koyar. Kıtık döneminde halkla iyice yakınlaşan yazar toplumdaki sosyal uyanışı, iyi bir geleceğe dair ümitleri, aktifleşme çabalarını ilk öyküleri olan "Yaşka" ve "Makar'ın Rüyası"ndan "Irmak Coşuyor"a kadar vermiştir. Daha romantik tarzda yazdığı "Kötü Ortamda" ve "Kör Müzisyen" gibi diğer öykülerinde de aktif uyanış ve mücadele motifleri her zaman ön plandadır. Son dönemde meydana gelen halk hareketleri ise yeni toplumsal sorunları doğurur. Korolenko'nun 1896 yılında yazdığı "Bulutlu Bir Günde" (V oblaçnyı den) adlı öyküsü bu yeni toplumsal motifleri yansıtır.¹¹⁵

¹¹³ K.D. Muratova, 1983, s. 162.

¹¹⁴ V.G. Korolenko, 1953, s. XVIII.

¹¹⁵ G.A. Byalıy, 1983, s. 189-190.

Korolenko 1890'da Nijniy Novgorod yakınlarındaki Arzamas'a giderken bir arabacıdan duyarak oluşturduğu "Bulutlu Bir Günde" adlı öyküsünde soylu sınıfını eleştirir. Öyküdeki kahramanlardan Smurigin doğduğu köye görevli giden bir hukuk memurudur. Liberal soylu sınıfa ait olan ve halka yakın gibi görünen ama halkın çıkarlarını hiçbir zaman gözetmeyen, faaliyeti sadece tumturaklı sözlerle kısıtlı kalan ve varını yoğunlu sefahat için tüketen Smurigin, dönemin özelliklerini en iyi yansıtan karakterlerdendir. Aynı özellikler bir başka memur olan Zalivnoy karakterinde de verilmiştir. Kendisini coşkulu bir radikal olarak niteleyen Zalivnoy köy okullarına piyano koydurur. Ama daha sonra da tüm okulların kapatılmasını emreder. Çağdaş bir yaşamda eskiden kalma polis zorbalığına ve toprak köleliğine karşı çıkan Korolenko öyküsünde sık sık geçmişe atıfta bulunur. Toprak köleliğini temsil eden Smurigin tüm köylülerin bahçelerini akağaçla donatmalarını ister. Bu istek öyküdeki en önemli semboldür. Yazar bununla idarecilerin köylülerin yaşam şartlarını anlamaktan ne kadar uzak olduklarını, keyfi hareketlerle boş hayaller peşinde koştuklarını, köylülere ne kadar soğuk ve hor görüyle yaklaştıklarını göstermiştir.¹¹⁶

Öyküdeki arabacı Siluyan'ın taşıdığı devlet görevlilerinden bir diğeri olan Semyon Afanasyeviç ise sanki geçmişte yaşamaktadır. Bulunduğu konum onu yenileyeceği yerde sosyal, ekonomik ve hatta fiziksel açıdan köreltmıştır. Sürekli uyuşukluk ve uyku halindedir, hatta uyumadığı zamanlarda bile bakışları dalgın ve kederlidir. Sanatsal açıdan bakıldığında Korolenko bu kahramanlarla idari yönetimdekilerin monoton sıradanlığını ve soylu sınıfın çöküş tarihini başarıyla göstermiştir. Arabacı Siluyan ise halktan birini temsil etmektedir. Karakterinde direnme ve mücadele özellikleri taşır. Öyküde yaklaşmakta olan fırtına Siluyan'ın anlattığı hikâyelere bağlı olarak canlı bir peyzaj oluşturur. Siluyan 1892'deki kıtlık

¹¹⁶ A.g.e., s. 196-198.

yılını anlatmaya başladığı sırada bulutlar yoğunlaşır, boğucu ve kızgın bir sıcak bastırır ve fırtına kendisini hissettirir. Ancak bulutlu gökyüzünde yağmurun yağması için gereken güç ve kararlılık bir türlü sağlanamaz. Boğucu ve basık hava herkeste gerginlik yaratır. Byalyı’a göre Korolenko 90’lı yılların toplumsal atmosferini bu şekilde vererek halktaki uyanış izlerini aramıştır.¹¹⁷

Korolenko 1893 yılının Ağustos ayında uluslar arası bir sergiye katılmak için üç haftalığına Amerika’ya gider. Oradaki izlenimlerini yazmak üzere “Dilsiz” (Bez yazıka) adını verdiği öykünün taslağını hazırlar. Ancak dönüş yolunda küçük kızının ölüm haberiyle sarsılan yazar uzunca bir süre eline kalem alamaz. Gerek bu acı olay, gerekse o tarihlerde tüm vaktini alan Multan’daki olay nedeniyle Korolenko’nun Amerika izlenimleriyle ilgili düşünceleri yarım kalır.¹¹⁸

Korolenko’nun yurt dışında edindiği ilk izlenim, batı dünyasındaki sosyal çelişkiler olmuştur. Bunu gören yazar, batının Rusya’dan daha üstün olmadığını, orada da Rusya’dakine benzer olaylar yaşandığını anlar. Karşılaştığı Rus asıllı göçmenler yazarın bu düşüncelerini daha da pekiştirir. Korolenko’nun Amerika yolculuğu sırasında tuttuğu notlar yazarın batı toplumunun yaşayış tarzına, örf ve adetlerine duyduğu derin ilgiyi gösterir. O dönemdeki sosyal yapıyı araştırmak üzere topladığı malzeme ve gazete kupürleri yazarın arşivinde muhafaza edilmektedir.¹¹⁹

“Dilsiz” öyküsü, kız kardeşinin peşinden Amerika’ya giden Ukraynalı köylü Matvey ve onun arkadaşı Dıma’nın özgürlük anlayışını anlatır. Amerikalıların özgürlük anlayışı Ruslarınkinden farklıdır. Özgürlük kimine göre para için birbirinin boğazını sıkmak, kimine göre elinde meşale taşıyan başı taçlı büyük kadın heykelini

¹¹⁷ A.g.e., s. 197-199.

¹¹⁸ A.g.e., s. 210.

¹¹⁹ A.g.e., s.213.

görebilmektir. Korolenko öyküde işsizlerin oluşturduğu mitingi, buna katılan insanların fakirliğini ve çaresizliğini, mitingden önce işsiz birinin kendisini nasıl astığını, insanların para kazanmak için nasıl dövüştüklerini ve belediye seçimlerinde oylarını nasıl sattıklarını anlatır.

Öykünün kahramanlarından olan Matvey’de tıpkı Tulin’de olduğu gibi kendiliğinden ortaya çıkan büyük bir ruhsal ve fiziksel güç vardır. Sosyal adalete, barışa, insanlığa ve geleceğe büyük saygı duyar. Amerika Matvey üzerinde kötü bir etki bırakır. Örf ve adetleri, göçmenlere olan davranışları, insanların para için her şeylerini satmaya hazır olmaları Matvey’in yapısına uymaz. Dilini bilmediği bir ülkede başı polisle belaya giren Matvey derdini bir türlü anlatamaz. Ama bu acımasız ülkede Matvey gibiler onun dilini anlamasa da derdini anlarlar ve hiç tanımadığı bu insanlarla aralarında bir birlik oluşur. Memleket özlemi çeken Matvey ülkesine dönmek için para biriktirmeye çalışır ama bir türlü dönemez. Her ne kadar Amerika’daki yaşam kötü ve adaletsiz olsa da yine de acımasız sistemle mücadele için gereken gücü kendinde barındırır. Bu da yazarın kahramanında oluşturduğu olumlu değerlendirmenin sonucudur. Öykü, Matvey’in New-York limanından giden gemiye derin bir hüznle bakışıyla sona erer.¹²⁰

3.1.4. POLTAVA DÖNEMİ ÖYKÜLERİ

Korolenko ailesiyle birlikte 1896 yılında Peterburg’a yerleşir ve zamanının çoğunu “Russkoye bogatstvo” dergisinde redaktörlük yaparak geçirir. Ancak

¹²⁰ A.g.e., s. 219.

sağlığının giderek bozulması ve büyük şehirdeki gürültülü yaşantının verdiği rahatsızlık nedeniyle 1900 yılında Ukrayna'nın Poltava şehrine yerleşir.

1900'lü yıllarda ülkede meydana gelen çeşitli toplumsal olaylar Korolenko'nun edebî çalışmalara tekrar ara vermesine neden olur. Toplumsal düzenin bozulmasına son derece duyarlı olan yazar yaşanan haksızlıklara seyirci kalamaz. Bu dönemde kendisini daha çok gazetecilik yönüyle ifade eder. 1902'de Poltava'da fakir köylüler ağır yaşam koşullarından dolayı çiftlik sahiplerine karşı ayaklanır. Haksız yere yüzlerce köylünün hapse atıldığı bu olayda Korolenko masum köylüleri korumak için organizasyonlar yapar. 1903 yılında Moldavya'nın Kışinev şehrinde Yahudilere karşı yapılan yağma ve katliamlar üzerine hükümetin politikasını eleştiren "13 Numaralı Ev" (Dom nomer 13) adlı makalesini yazar. 1905'de Çar II.Nikola'nın çıkardığı anayasaya dayanarak Yahudilere karşı yapılan yağma ve katliamlar (pogrom) ¹²¹, 1906-1907 yıllarında hükümetin köylüler üzerine uyguladığı kanlı baskılar, bir yahudiye yapılan cinayet suçlaması (Beylis Olayı, 1913) gibi önemli toplumsal olaylar üzerine pek çok makale yazar. 1910'da yazdığı "Günlük Hayat" (Bıtovoye yavleniye) adlı makale, sayısı gün geçtikçe artan idam cezalarına karşılık hükümete yapılan bir protesto niteliği taşır. ¹²²

Korolenko'nun Poltava dönemindeki edebî yapıtlarından en önemlileri "Kazakların Yanında" (U kazakov) (1901) belgeseli ve "Kötü Bir Durum Yok" (Ne straşnoye) (1903) adlı öyküsüdür.

Korolenko 1890'lı yılların sonlarında özellikle Pugaçov folkloruna derin bir ilgi duyar. Bu konuda malzeme toplayıp inceleme yapmak üzere 1900 yılında

¹²¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Günal, Zeynep, **Babel ve 1905 Yılı**, Çağdaş Türk Dili Aylık Dil ve Yazın Dergisi, c. 14, sayı 160, Ankara, Haziran 2001, s. 158-163.

¹²² A. Kotov, 1947, s. XIII.

Uralsk’a gider. Uralsk kazaklarının yaşam biçimini yakından izleyerek hem onların tarihini öğrenir, hem de çağdaş kazak folkloruyla tanışır. Hazırladığı taslaklar, planlar ve senaryolarla birlikte Poltava’ya döndüğünde “Kazakların Yanında” belgeselini yazar.¹²³

Korolenko “Kazakların Yanında” belgeselinde kazakların yakın geçmişte “ideal çarı” bulmak üzere gerçek çara karşı sergiledikleri isyankâr tutumu anlatır. Hükümet kazaklardan “üst makama” itaat etmeleri konusunda belge imzalatmak ister, ancak kazaklar bunu hükümete karşı ayaklanma şeklinde algılayıp belgeyi imzalamayı reddederler. Yöneticiler “üst makamın” aslında hükümetin kendisi olduğunu bir türlü anlatamazlar. Yazar bunun bir yanlış anlama olduğunu anlatmaya çalışır. Bir taraftan kazakların karakter özelliklerinin tam olarak anlaşılamadığını, diğer taraftan da kazakların devletle aralarındaki arabuluculara güvenmediğini ortaya koyar.¹²⁴

Korolenko kazaklarla ilgili belgeseli yazmadan önce onların geçmişteki gelenek ve göreneklerini, eski örf ve adetlerini ve hatta eski kıyafetlerini inceleyerek kazak yaşamını yakından tanımaya çalışmıştır. Ayrıca Uralsk’dayken kazaklarla birlikte yaşamış, günlük hayatlarını da inceleme fırsatı bulmuştur.¹²⁵

Korolenko 1905 devriminin arifesinde “Kötü Bir Durum Yok” adlı öyküsünü yazar. Öykü pek çok yönüyle Sibiryâ dönemi öykülerindeki atmosferi yansıtır. Öykünün ana teması, kötü bir yönetim altında yaşayan halkın bunu doğal ve sıradan

¹²³ A.A. Gorelov, 1987, s. 323.

¹²⁴ G.A. Byalıy, 1983, s. 243.

¹²⁵ A.A. Gorelov, 1987, s. 325.

bir durum sayarak günlük yaşamlarına devam etmeleridir. Halkın bu günlük, alışılmış ve asırlardır aynı düzeyde olan yaşantısında her şey dağınık, tesadüfi, anlamsız ve bayağıdır. En kötüsü de bir zamanlar namuslu ve ilerici olan pek çok insanın farkına bile varmadan bu bayağılık hissine alışmaya başlamasıdır.¹²⁶ Anlatıcı Pavel Padorin bu sıradan yaşamın bir parçasıdır ama alıştığı bu hayat tarzındaki kötü yönleri keşfeder ve bunlarla mücadeleye başlar. Yazar, Padorin'in ağzından bu bayağı hayatın anlamsızlığını anlatır ve onu insanca yaşamaya yöneltecek doğru yolu aramaya zorlar. Korolenko'ya göre öykünün ana fikri, hayatın anlamsız telaşını hissedip yaşamın gerçek anlamını bulmaya çalışmaktır. Gerçekten de öykü, halkın çok yakınında olup keşfedilmeyi bekleyen adalet ve doğruluk motifleriyle doludur.¹²⁷

3.2. ÖYKÜLERİNDEKİ MOTİFLER

Korolenko'nun öyküleri üzerine yaptığımız incelemede zengin bir motif içeriğiyle karşılaştık. Bunların en dikkat çekici olanlarını dört grupta topladık:

- 1) İnsan sevgisi ve optimizm
- 2) Aydın ve halk ilişkisi
- 3) Özgürlük
- 4) Toplum ve adalet

3.2.1. İNSAN SEVGİSİ VE OPTİMİZM

¹²⁶ G.A. Byalıy, 1983, s. 249.

¹²⁷ A.g.e., s. 251.

Korolenko'nun sanatında ve edebî yapıtlarında genel olarak iyimser bir yaklaşım söz konusudur. Yazar, hayata ve insan yaşamına büyük bir değer verir. Korolenko, iyilik, güzellik, gerçeklik, doğruluk, erdem ve adalet kavramları doğrultusunda insanın ideale ulaşma çabasını destekler.

Korolenko'daki hümanizmin temelinde onun insana duyduğu saygı ve insan için verdiği mücadele ruhu yatar. Yazar, insana verdiği değeri, 1899 yılında yazdığı “Hayatın Zorlukları” (O slojnosti jizni) isimli makalesinde şöyle özetler:

*“İnsan değerlidir. İnsanın özgürlüğü ve yeryüzündeki mutluluğu kıymetlidir. İnsanların istek ve ihtiyaçlarının karşılanması ve bunların iyileştirilmesi çok önemlidir.”*¹²⁸

Bu sözler Korolenko'nun sanatının ilham konusu olmuş ve yazar pek çok eserinde insan sevgisi motifini ele almıştır.

Korolenko'nun eserlerinde optimizmin yanı sıra insanla doğanın uyumu paralel olarak işlenmektedir. Yazara göre insanın ve doğanın yapısı iyilik üzerine kurulmuştur. Yaşamın anlamı, doğayla uyumu sağlamak için verilen mücadelede gizlidir. Yazarın “Makar'ın Rüyası” öyküsünde de belirttiği gibi, *“herkes gibi aynı yeryüzünün ve gökyüzünün yansıdığı açık ve parlak gözlerle ve hayatta güzel olan her şeye açılmaya hazır temiz bir kalple dünyaya gelmiştir”*.¹²⁹ (s. 125)

İnsan varlığı Korolenko için yaşamın merkezidir. Sanatının ana konusunu da insan sevgisi oluşturur. Korolenko'nun yapıtlarında genelde iyimser duygular egemen olsa da, elbette ki yaşamın trajedisini sergileyen sahneler de oldukça

¹²⁸ V. Yevgenyev-Maksimov, “**Velikiy gumanist**”, İzd. “Uçitel”, Peterburg, 1922, s. 11.

¹²⁹ V.G. Korolenko, c. 1 (Son Makara), s. 129.

fazladır. Fakat eleştirmen Korney Çukovski'nin belirttiği gibi Korolenko okuyucudan korku ve trajediyi gizler. Korolenko ölümü, dehşeti ve kanı sık sık ve çok başarılı bir şekilde tasvir eder; onun trajediyi tersine çevirme yeteneği vardır. Trajik olguları aydınlık bir gülümseme şekline döndürür.¹³⁰

Araştırmacı V.Bartenev de Çukovski ile aynı görüştedir. Bartenev'e göre, bir sanatçının asıl yeteneği, kendi dünya görüşünü başkalarının benimseyeceği şekilde kabul ettirebilmesinde gizlidir. Korolenko da her düşünürün, insanın doğası ve onun dünya görüşüyle ilgili bir formülü olduğunu söylemiştir. Korolenko'ya göre bu formülün mantıklı bir açıklaması yoktur ve kelimelerle ifade edilemez. Korolenko'ya göre bu, yaşamla ilgili düşüncelerin, izlenimlerin, görüşlerin ve deneyimlerin bir toplamıdır. Sanatçı, bir eser meydana getirirken bu formülün bir bölümünü açar ve ortaya onun hayalindeki renklerle dolu bir tablo ortaya çıkar.¹³¹ Yazarın en önemli öykülerinden biri olan “Paradoks”da Korolenko, kendi dünya görüşünü bir formül haline getirmiştir: *“Kuşların uçmak için yaratılması gibi, insan da mutlu olmak için yaratılmıştır”*. Ancak hayat hiçbir zaman mutluluğu garanti etmez. Pek çok olay insanı fiziksel ya da ruhsal mutluluktan mahrum bırakır. Korolenko da insanın payına mutluluktan çok mutsuzluk düştüğünü çok iyi bilir. Ama Korolenko'ya göre insan, mutsuzluğu bir kader olarak görüp boyun eğmemeli ve trajediye karşı savaşmayı bilmelidir. Korolenko “Paradoks”da özürlü ve fakir kahramanın iyimser düşünceye sahip olmak için kaderiyle nasıl mücadele ettiğini göstermiştir.

Piksanov “V.G.Korolenko'nun Sanatında Lirizm” başlıklı makalesinde, Rus edebiyatında Korolenko kadar insana inanıp değer veren pek az yazar bulunduğunu

¹³⁰ R. Grigoryev, **V.G.Korolenko** (statya), Moskova, 1928, s. 160.

¹³¹ Vl. Bartenev, 1953, s. 55.

söyler. Örneğin, Dostoyevski de insanı çok sever ve onun için acı çeker. Ama insanın doğasındaki iyiliğe karşı inancı Korolenko'nunkinden çok daha azdır. Korolenko bu inancını ispat etmeye çalışmaz. Onun iyiliğe olan inancı zaten pek çok eserinde kendiliğinden ortaya çıkar.¹³²

Korolenko'nun dünya görüşünün merkezinde her zaman insan motifi vardır. Yaşayan bir canlı olarak insan, Korolenko'nun tüm eserlerinin tek ana kahramanıdır. Ama yazar için en önemli olan konu, insanın yaşamda verdiği mücadeledir. Korolenko için insan, ancak mücadele etmeye başladığı anda doğmuş demektir ve yazar tüm dikkatini sadece bu mücadeleye verir. Hümanist duyguları da en çok mücadele anında yoğunlaşır.

Korolenko'nun Makar ve Yaşka gibi hayatla mücadele eden kahramanları her ne kadar toplumun alt tabakalarında kötü bir hayat sürseler de, yazar hümanist duygularını her zaman onlar gibi iyi insanlara yöneltir. Yazar, her insanın doğasında iyilik ve güzellik barındırdığına inanır. Korolenko'ya göre, insanı kötülüğe sürükleyen nedenler toplumsal kaynaklıdır. "Ayaz" (Moroz) (1900-1901) öyküsünde olduğu gibi, kimi zaman sosyal adaletsizlik, kimi zaman da zorlu yaşam ve iklim koşulları insanın vicdanını donduracak derecede acımasız olabilmektedir. Korolenko'nun iyimser görüşleri, kahramanlarındaki içgüdüsel ve kendiliğinden oluşan coşkuları ortaya çıkarır ve bu coşkular kahramanları yeni yollar ve yeni idealler bulma arayışına yönlendirir.

R.Grigoryev de Korolenko'nun moloz yığını içinde bir hazine gibi parlayan insan ruhunun güzelliklerini göstermek için en silik ve önemsiz kahramanlarına büyük bir sevgi ve açık yüreklilikle yaklaştığını söyler. Grigoryev'e göre

¹³² N.K. Piksanoğlu, *Ot Griboyedova do Gorkogo, Publikatsiya "Lirizm v tvorçestve V.G. Korolenko"*, izd. Leningradskogo universiteta, Leningrad, 1979, s. 142.

Korolenko'nun "Kötü Ortamda" öyküsündeki Mikeşa ve Tıburtsiy'e, "Marusya'nın Toprağı" öyküsündeki Timoha'ya, "Yaşka" öyküsünün başkahramanı Yaşka'ya ve diğer pek çok kahramanına böylesine sevgiyle yaklaşmasının nedeni de, onların gerçekte herkes gibi iyi duygulara sahip olduğunu bilmesidir.¹³³

3.2.2. AYDIN VE HALK İLİŞKİSİ

Aydın-halk ilişkisi ve aydınların toplum hayatındaki rolü Rus edebiyatının en önemli konusudur. Korolenko'nun halk ve aydın sınıfının ilişkisiyle ilgili motiflerini vermeden önce, yazarın halka bakış açısına kısaca değinmek istiyoruz.

Korolenko için sürgün dönemi halkla bütünleşme olanağı sağlayan bir araç olmuştur. Byalıy, sürgün yıllarının ilk dönemlerinde Korolenko için halkın, sürgün yerlerine giderken sadece onu uğurlayan ya da ona eşlik eden bir topluluk anlamına geldiğini belirtir. Çünkü 80'li yıllarda, özellikle köylüler, kendilerini ezen ve baskı altında tutan hükümetin yandaşı olarak algılanıyordu. Dolayısıyla, halk konusu o dönemde sadece Korolenko için değil, halkçılar ve hatta devrimci demokratlar için bile içinden çıkılması zor bir sorun haline gelmişti.¹³⁴

Korolenko sürgün dönemi boyunca gittiği yerlerde halkla yakınlaştıkça, durumun hiç de düşündüğü gibi olmadığını anlamaya başlar. Özellikle şehirlere yakın yerlerde yaşayan köylülerin hükümetin emriyle birbirlerini nasıl cezalandırdıklarını yakından görür. Bunları halk olarak adlandırmayan Korolenko gerçek halkın kim ve nerede olduğunu araştırma isteğiyle toplumu daha yakından

¹³³ R. Grigoryev, 1928, s. 183.

¹³⁴ G.A. Byalıy, 1983, s. 26.

gözlemlemeye başlar. Bütün gücünü ve enerjisini, kitaplardan öğrendiği değil, gerçek halkı tanımaya, onun yeteneklerini, potansiyel gücünü ve ahlaksal üstünlüklerini keşfetmeye yöneltir.

Byalıy, Korolenko'nun kendi gözlemleri sonucu gerçek halkın "Rusya'nın derinliklerinde" yaşadığını ortaya çıkardığını belirtmiştir. Korolenko gerçek halkla iletişim kurabilmek için fazlaca sabır ve emek gerektiğini de anlamıştır. Korolenko'nun düşüncesine göre, yaşam koşullarının zorluğu nedeniyle her ne kadar kimileri dış görünüş bakımından insanlıktan çıkmış olsa da, toplumdaki her bireyde insanı aramak için çaba göstermek gerekir. Toplumun en alt tabakalarında yaşayanlarda insanı uyandırmak, Korolenko'nun temel amacıdır.¹³⁵

A.V.Bagriy, Rusya'daki aydın ve halk ilişkisini incelerken, 19. yüzyılın son çeyreğinde aydın sınıfın devrimci hareketin geleneklerinden tamamen koptuğunu ve halk için anlaşılmaz, hatta düşmanca tavır sergileyen bir kitle haline geldiğini söylemiştir. Bagriy'e göre aydın kesimde toplumsal hareket giderek bireyselleşmiş, devrim anlayışı halkı bir kenara bırakıp sadece kendileri için bir özgürlük mücadelesine dönüşmüştür.¹³⁶ Aynı konuyu ele alan Byalıy'a göre de bu karışıklık ortamında aydınlarla halk arasındaki iletişim tamamen ortadan kalkmıştır.

Bu dönemde yaşayan Korolenko, aydın sınıfla halk arasındaki kopukluğun ne kadar büyük bir yanlış olduğunu pek çok yapıtında ele almıştır. Yazar, henüz ilk öyküsü olan "Bir Arayıcının Hayatından Parçalar"da bu konuya değinir. Bu öyküde aydın sınıfı ve halk karşı karşıyadır. Başkahraman, halktan uzak duran aydın sınıfına karşı tepki gösterir.¹³⁷ Byalıy'ın bu öyküyle ilgili analizinde ifade ettiği gibi,

¹³⁵ A.g.e., s. 28.

¹³⁶ A.V. Bagriy, s. 279.

¹³⁷ G.A. Byalıy, 1983, s. 19-22.

Korolenko 70’li yılların sonlarında köylü sınıfını mücadeleye dahil etmekte başarısız olan aydınların nasıl hata yaptıklarını görmüş, aydınların halkın desteği olmadan mücadeleyi kazanmalarının olanaksız olduğunu belirtmiştir. Öyküdeki “arayıcı”, hayatında iki zorlu deneyim geçirmiştir. Önce, kişisel mutluluğundan vazgeçerek burjuva hayatını reddetmiş, topluma hizmet edebilmek için başkaları adına acı çekmeyi kabul ederek devrimci gençler grubuna katılmıştır. Ancak “arayıcı”, yokluk içinde kıvranırken sadece başkalarının mutluluğunu düşünen, aklı karışmış ve yüreğinde sadece kin besleyen bu gençlik grubunun da gerçek halkla bütünleşemeyeceğini anlamıştır. Namuslu ve cesur olan bu grup, düşünce olarak “arayıcı”ya yakın olsa da, “arayıcı” onun kin ve umutsuzluktan başka bir şey vaat etmediğini görmüştür. Böylece “arayıcı”, haksız devrimcileri bir kenara bırakarak halkla yakınlaşmak için köye yerleşmiştir.

Byalıy’ın ifadesine göre Korolenko, kahramanının olgunlaşmasını iki aşamada göstermiştir. Bunlardan ilki, “arayıcı”nın halkı düşünmeyen burjuva çevresinden kopması, ikincisi ise yolunu kaybetmiş devrimci aydınlardan uzaklaşmasıdır.¹³⁸

Korolenko’nun aydın-halk ilişkisi motifini işlediği bir başka öyküsü “Tuhaf Bir Kız”dır. Bu öyküde ele alınan aydınların halktan kopukluğu ile ilgili olarak Byalıy şöyle der:

*“Bir Arayıcının Hayatından Parçalar”ın ve “Tuhaf Bir Kız”ın ortak konusu, aydınların halkla bütünleşememe sorunudur. Devrimci aydınlar halktan kopuklukları konusunda uyarılmalıdır...”*¹³⁹

¹³⁸ A.g.e., s. 19-22.

¹³⁹ A.g.e., s. 29.

F.İ.Kuleşov da Byalıy'ın fikrine katılır. O da “Tuhaf Bir Kız”daki Morozova'nın karakteri, görüşleri, inançları ve davranışlarında Korolenko'nun sözünü ettiği bir eksiklik gördüğünü söyler. Bu, devrimci aydınların halktan kopukluğu sonucu oluşan bir eksikliktir. Korolenko'nun görüşüne katılan Kuleşov'a göre Rusya'nın kurtuluşu ancak halkın, aydınların ve köylülerin birlik olmalarıyla sağlanabilir.¹⁴⁰

“Tuhaf Bir Kız” öyküsündeki olayların geçtiği dönem olan 1874 yılından sonra Rusya'da “halkla yakınlaşma” hareketi başlamıştır. Binlerce genç kız ve erkek halka inanma, halkı ezenlere karşı nefret duyma ve halkı karanlıktan aydınlığa götürmek için mücadele etme amacıyla birleşir. Ancak burada trajik olan nokta, aydınlarla halk arasında iletişimin kurulamaması ve köylülerle halkın ise aydınların bu hareketini anlayamamalarıdır. Korolenko bu dönemin aydınlarını “halksız devrimciler” olarak adlandırmıştır. Yazar, aydınların halktan uzak oluşu ve toplumsal hayattaki rolleri konusuna pek çok yapıtında değinmiştir. Ama bu konu en geniş olarak “Tuhaf Bir Kız”da tüm yönleriyle ele alınmıştır. Tanınmış yazar V.Katayev bu öyküyü analiz ederken, öyküde hem inançlı bir devrimcinin mücadelesinin, hem de aradaki iletişimsizlik nedeniyle halkın onun için mücadele edenleri anlayamamasının ustaca aktarıldığını belirtmiştir.¹⁴¹

“Tuhaf Bir Kız” öyküsündeki jandarma Gavrilov, rütbesinin elinden alınmasını göze alarak Morozova'ya yardım etmeye çalışır. Gavrilov, toplumdaki adaletsizliği görebilen halktan bir kişidir. Ama Morozova bir jandarmanın ancak

¹⁴⁰ F.İ. Kuleşov, “Myatejnyy talant”, <http://www.lib.ru/russlit/korolenko/kuleshov.txt>

¹⁴¹ V.B. Katayev, “Mgnoveniya geroizma”,
<http://www.lib.sarbc.ru/koi/russlit/korolenko/kataev.txt>

hükümet taraftarı olabileceğini kabul ederek ona karşı kindar bir tavır alır. Gavrilov'daki insancıl yanı göremez. Bir başka sürgün olan Ryazantsev de Morozova'yı Gavrilov'un sadece düşman olarak kabul edileceği konusunda ikna eder. Korolenko bu öyküsüyle aydınların halkla yakınlaşma aşamasında büyük bir sabır göstermeleri gerektiğini ortaya koymuştur.

Öykünün sonlarına doğru jandarma Gavrilov'la Morozova arasında şöyle bir konuşma geçer:

Gavrilov: “- *Hanımefendi, neden bana karşı bu kadar kalpsiz davranıyorsunuz? Ben sizin düşmanınız mıyım?*

- *Düşmanımsınız, yoksa bilmiyor muydunuz? Evet, elbette ki düşmanımsınız.*

- *Eğer size karşı kötü bir şey yaptıysam beni affedin.*

- *Affetmek mi? Affedeceğimi asla düşünmeyin, hiçbir zaman affetmeyeceğim!*

*Yakında öleceğim... ancak bilin ki sizi asla affetmiyorum!”*¹⁴² (s. 125)

Korolenko'nun aydın-halk ilişkisini işlediği bir başka öyküsü “Yaşka”dır. Öykünün iki kahramanı olan Yaşka ile gardiyan Miheiç iki farklı kesimi temsil etmektedir. Miheiç gardiyan olarak görev yapan sıradan bir memurdur. Yaşka'ya ve diğer tutuklulara elinden geldiğince iyi ve adaletli davranmaya çalışmakta, böylece kendisiyle tutuklular arasında insanca bir bağ oluşturmak için çabalamaktadır. Yakov ise sert karakteri nedeniyle Miheiç'in insanca yaklaşımlarını kabullenememektedir. Yaşka, halkın ve köylünün isyanını temsil etmektedir. Gösterdiği protesto ise halkla iletişim kuramayan aydınlara karşı bir başkaldırıdır.

¹⁴² V.G. Korolenko, 1953, c. 1 (Çudnaya), s. 15-16.

“Yurtsuz Fyodor” öyküsünde ise aydın ve halk konusu önemli bir rol oynar. Korolenko bu öyküde de aydınların halktan kopukluğunu ön plana çıkarmıştır. Yazarın düşünceleri özellikle aydın bir sürgün olan Semyonov karakteriyle Fyodor’un diyaloglarında ve Semyonov’un rüyasında ortaya çıkmaktadır. Bu öyküde aydın kesimi temsil eden Semyonov doğru yolu ve daha iyi bir hayatı bulmaya çalışan halka yardım etmeye çalışmasına rağmen bunu başaramaz. L.S.Kulik’e göre bunun nedeni, aydın kesimin halktan bir adım önde giderek oluşturduğu kuralların, işaretlerin ve konuştuğu dilin halk için anlaşılmasından kaynaklanmaktadır.¹⁴³ Bu konu Semyonov’un rüyasında açık bir şekilde verilmiştir. Semyonov rüyasında karanlık bir ormanda çıkış yolunu arayan bir toplulukla karşılaşır. Yanlarında onlardan daha iyi durumda olan ve yardım etmek isteyen insanlar vardır ama bunların arasında birlik yoktur ve hepsi de çıkış yolunun farklı yönlerde olduğunu söylerler:

*“Ormanda kaybolan halka yardım etmek isteyen bazı aydınlar arada bir anlaşılması imkânsız sembolere rastlıyordu. Böyle anlarda aydınlar bir araya toplanıyor ve büyük bir dikkatle bu işareti inceliyorlardı. Bu, ölümcül ve bilinmeyen bir tehlikenin işaretiydi. Böylece günler ve geceler geçiyordu. Halk ise kendi bildiği yolu takip etmek üzere geride, uzaklarda kalmıştı. Önde gidenler yollarına devam ettiler. Bu kişilerin kendi aralarında konuştukları belli bir dil ve belli işaretler vardı...”*¹⁴⁴ (s. 126)

Bir gün Semyonov, herkes uyurken Fyodor’un uyumadığını görür. Fyodor, Semyonov’dan aldığı ve konusu yaşam ve insan ruhu olan kitabı okumaya çalışmakta ama okuduklarından hiçbir şey anlayamamaktadır. Korolenko, aydınların

¹⁴³ L.S. Kulik, 1961, s. 22-23.

¹⁴⁴ V.G. Korolenko, 1953, c. 1 (Fyodor Bespriutny), s. 192.

halktan ne kadar uzak olduğunu Fyodor’un yüz ifadesindeki şaşkınlıkta ortaya koymuştur:

*“Bu arada Fyodor okumayı bıraktı. Kafası karışmış olarak ve hayal kırıklığı içinde bir süre oturdu. Sonra büyük bir şaşkınlık ve alaycı bir ifadeyle kitaba iyice baktı. Nasıl olmuştu da bu kitaptan bir şeyler beklemişti ve onu okumak için bu kadar zaman harcamıştı...”*¹⁴⁵ (s. 126)

Byalıy, aydınlarla halk arasındaki bu kopukluğa rağmen en azından halktan bir kişinin uyanıp karanlıktan kurtulmaya çalışmasının ve aydınların dilinden anlamaya çaba göstermesinin Korolenko için büyük bir umut olduğunu belirtmiştir.¹⁴⁶

Byalıy’a göre, “Yurtsuz Fyodor” öyküsünün bir başka önemli özelliği, başkahramanın gerçeği ve doğruyu bulma arayışlarını halka ya da köylülere yöneltmeyip, cevapları devrimci aydınlarda bulmaya çalışmasıdır. Korolenko, Fyodor’u tipik köylü özelliklerinden soyutlayıp daha çok aydın sınıfa yaklaştırmaktadır.

“Fyodor’un gözleri bir köylü saflığıyla bakmıyordu. Bu bakışlarda aydınlara özgü bir şeyler vardı.”

“Bu adamın gezdiği yerler kadar çeşitli yerler gezmek, onun gördüğü kadar fazla insana rastlamak bir çeşit okul anlamına geliyordu. Ve bu okul ona bu zeki

¹⁴⁵ A.g.e., s. 193.

¹⁴⁶ G.A. Byalıy, 1983, s. 72.

bakışları, gözlem yeteneğini ve köylülerde bulunmayan bu gülümsemeyi vermişti...”¹⁴⁷

3.2.3. ÖZGÜRLÜK

Korolenko’nun özgürlük motifini işlediği en önemli öyküleri, Sibirya dönemi yapıtlarına giren ve “Yurtsuz Fyodor” öyküsünün kahramanı Fyodor gibi evsiz-barksız olup başıboş gezen kişilerle ilgili hikâyeleridir. Özellikle sürgün döneminde halk yaşamını ve psikolojisini yakından incelemeye başlayan yazar için özgürlüklerine düşkün Sibirya gezginleri özel bir öneme sahiptir. Yazar, bu öykülerinde başıboş gezgin tiplerini belli bir kalıba oturtmuştur. Özgürlüklerine düşkün olan bu kişiler, nerede olduğunu bilmedikleri mutluluğa ve doludizgin bir hayata özlem duyarlar ve bunu elde etmek için çaba harcarlar. Yerleşik bir düzene alışamayan bu insanların özgürlük hevesleri tamamen içgüdüselidir ve ne kadar rahat olursa olsun, özgür olmadıkları bir ortamda yaşayamazlar.

Korolenko’nun özgürlük motifini en belirgin şekilde işlediği iki öyküsü “Sahalin’li” ve “Marusya’nın Toprağı”dır. “Sahalin’li” öyküsünde Sahalin sürgününden kaçıp Yakutistan’da yerleşik bir hayat kuran Vasili, düzenli bir hayata ayak uyduramaz. Yerleştiği köyde güzel bir hayatı olan ve herkes tarafından sevilip sayılan Vasili, kendisini uçsuz bucaksız taygadaki kadar özgür hissedemez. Bir gün üçra bir köyde Sahalin’den kaçış öyküsünü anlatırken eski günlerini ne kadar özlediğini anlar. Vasili yerleşik bir düzende kendisini kafese kapatılmış gibi hisseder. Sınırsız taygadaki yaşam koşulları ne kadar zor olursa olsun özgürlüğün değeri ağır basar ve Vasili bir daha geri dönmek üzere taygada yaşamayı seçer. Vasili’nin

¹⁴⁷ A.g.e., s. 70-71.

anlattığı öyküden yazarı etkileyen kısımlar, hayatın ve insanların acımasızlığı, iklimin sertliği, yolların uzunluğu, hüznün dayanılmaz ağırlığı gibi olumsuz yönler değil, uçsuz bucaksız bozkırların ve taygaların insanı cezbeden serbestliği ve özgürlüğüdür.

Aynı şekilde, “Marusya’nın Toprağı”nda Stepan da yerleşik hayata uyum sağlayamaz. Stepan’ın eşi olan Marusya ile çiftçi Timoha toprağı işlemenin günah sayıldığı Yakutistan’da güzel bir çiftlik kurarlar. Stepan ise özgürlüğü tercih ederek eşini ve evini terk edip altın madenine gider. Bu olay Stepan için özgürlüğün ne kadar önemli olduğunu gösterir. Marusya’nın küçük ve düzenli bir çiftlik hayatı kurma hayalleriyle Stepan’ın özgürlük anlayışı bir türlü bağdaşmaz.

3.2.4. TOPLUM VE ADALET

Korolenko’nun edebiyat çalışmalarına başladığı 80’li yıllarda Rus toplumunda yaşanan karmaşık ve çelişkili dönem, ülkenin politik ve kültürel yaşamını da kötü yönde etkilemiştir. Kulik’in belirttiğine göre, hükümetin halkçılık politikasına uyguladığı yasak ve baskılar sonucunda, konusu barış ve aile yaşamı olan ve mutlakiyet rejimini öven bir edebiyat türü ortaya çıkmıştır. Ancak bu edebiyat türü, 80’li yılların gerçek temsilcisi olamamıştır. Çünkü diğer yandan Tolstoy, Saltıkov-Şchedrin, Garşin, Korolenko ve Çehov gibi yazarlar, yapıtlarında dönemin tüm gerçeklerini yansıtmışlar, yönetimin aksak yönlerini ortaya koymuşlardır. Ayrıca bu usta yazarların yapıtlarında daha iyi ve daha adil bir hayat için verilen çabalar da ortaya konmuştur.¹⁴⁸

¹⁴⁸ L.S. Kulik, 1961, s. 5.

Korolenko'nun edebiyat anlayışı tam anlamıyla toplumsaldır. Yazarın kendi deyimiyle *“kelimeler, yayınlar, edebiyat ve sanat, toplumun bir parçası ve işlevidir. Hayat, hareket ve mücadele demektir. Sanat ise fikir hareketi ve mücadele organıdır. Sanatın amacı, olayları iyi ve kötü yönleriyle yansıtmaktır.”*¹⁴⁹

Korolenko özellikle Sibirya dönemi yapıtlarında halkın en önemli sorunlarından biri olan toplumdaki adalet konusunu ele almıştır. Bu tür yapıtların kahramanları doğruyu ve adaleti arayan, duyarlı ve kararlı kimselerdir.

“Yaşka” öyküsündeki başkahraman Yakov'un davranışları, ezilen köylülerin isyanını temsil etmektedir. Yakov, adaletsiz hükümet görevlilerine karşı son derece kuvvetli bir direnç gösterir ve hiçbir koşulda uzlaşmaya yanaşmaz. Yazar kahramanında, halkın kendi hakkını savunma konusundaki amansız savaşını göstermektedir.

Korolenko “Makar'ın Rüyası”nda halk yaşamının ve psikolojisinin gerçek yönünü vermek üzere Rusya'nın en ücra köylerinden birini seçmiştir. Buradaki köylüler hem çok sefil bir hayat sürmekte, hem de hükümet tarafından ezilmektedir. Yazar bu öyküde, tüm çabası bir lokma ekmek ve çay bulmak, tek mutluluğu ise bir kadeh votka içmek olan bu sindirilmiş köylülerin insanca yaşamak istemeye başlamalarını ve toplumdaki adaletsizliğin farkına varıp bunu protesto etmelerini anlatmıştır. Ne çalışma şartlarının zorluğu, ne iklim koşullarının sertliği, ne de insanlık dışı bir yaşam, köylü Makar'ın daha iyiye olan ümidini kıramaz.

Korolenko, toplumdaki adaletsizliğin bir başka boyutunu devlet idarecilerinin keyfi hareketlerinde vermiştir. Yazar, özellikle ücra yerleşim birimlerindeki halkın idareciler tarafından nasıl ezildiğini pek çok öyküsüne konu etmiştir. Bunlardan biri “Devlet Arabacıları”dır. Yakutistan'daki sürgün dönüşü yolculuğunu at arabası

¹⁴⁹ A.g.e., s. 7.

üzerinde tamamlayan Korolenko, özellikle Lena ırmağı civarındaki istasyonlardan geçerken bir çeşit boyunduruk altında yaşayan halkı yakından gözlemler. Yazarın “Devlet Arabacıları”nda anlattığına göre, Lena üzerindeki istasyonlar, devlet idarecilerinin isteği üzerine tarıma elverişsiz kayalar üzerine kurulmuştur ve bu nedenle köylülerin işleyeceği bir toprak yoktur. Bu yoksul halkın tek geçim kaynağı posta arabalarıdır. Her üç-dört yılda bir, bir polis müdürü ya da müdür yardımcısı buradaki arabacılarla sözleşme imzalamaya gelir.

*“İstasyon çalışanları için bu sözleşmeler, devletin maaşı olmazsa açlıktan ölmek anlamına gelir... Tüm istasyon sakinleri, hayata karşı duyarsız bu kayalıklar arasında ölüp gidecek ve bu kimsenin umurunda bile olmayacak...”*¹⁵⁰ (s. 126)

*“Yoksulluk içindeki bu istasyonlardaki halk için idareciler tarafından ezilmek adeta kalıtsal bir durum haline gelmiştir. Halk son derece kederlidir ve yozlaşmıştır. Topluca başka bir yere göç etmeleri imkânsızdır! Böyle bir durumda hükümet bunu bir ‘isyan’ kabul eder ve ‘sert önlemler’ alır. Diğer taraftan halk, bireylerinin toplumdaki ayrılmasına da izin vermez: çünkü geride kalanlar bu ağır şartlarda gidenlerin yaratacağı ağır yükü üstlenmek istemezler...”*¹⁵¹ (s. 126)

“Son Işık” öyküsü ise bir başka istasyondaki benzer yaşamı anlatır. Nyuski adındaki bu istasyon da herkes tarafından unutulmuş, ücra bir yerdir. Buradaki halk diğer istasyonlardaki köylülerden daha cansız, zayıf ve ümitsizdir. Sosyal şartlar insanları buradaki kayalar gibi donuk, renksiz ve cansız varlıklar haline getirmiştir:

¹⁵⁰ V.G. Korolenko, 1953, c. 1 (Gosudarevi yamşçiki), s. 417.

¹⁵¹ A.g.e., s. 418.

*“Lena civarının diğer sakinleri arasında bile bu istasyonun halkı cansızlığı, cılızlığı ve ümitsizce vurdumduymazlığı ile insanı hayrete düşürür.”*¹⁵² (s. 126)

Korolenko, yöneticilerin yarattığı toplumsal adaletsizlik konusunu “Feodallar” öyküsünde de ele almıştır. Sibirya’daki idareciler, 19. yüzyılın sonlarında bile varlığını sürdüren gerçek feodallardır. Yönetim organlarındaki kontrolsüzlük ve duyarsızlık nedeniyle Sibirya’nın ıssız taygalarındaki en küçük memurlar bile kendilerinde sınırsız bir güç duyarlar. Bunlar, gerçek görevlerini ve kimliklerini unutup kendilerini uçsuz bucaksız toprakların tek hakimi sanırlar. Korolenko bu tipteki memurlara ilk kez Yakutistan sürgününden dönerken rastlamış ve onlarla ilgili gözlemlerini “Feodallar” öyküsünde anlatmıştır. Bu öyküde anlatıcı, bir belge imzalatmak üzere Lena civarındaki maden ocaklarından birinin yöneticisine gider. Hırslı, acımasız ve aynı zamanda feodal kahramanlardan biri olan yönetici Stepan Kostrov, odasındaki haritada işaretlediği binlerce kilometrelik bölgeyi kendi mülkiyeti olarak nitelendirir. İssız tayga, kayalık dağlar, yoksul köyler, yarı aç arabacılar, vahşi nehirler ve sefil insanlar onun mülkiyetine dahildir. Anlatıcı ile Stepan Kostrov arasında şöyle bir konuşma geçer:

“İrmaktan geçişin büyük olasılıkla çok zor olacağını söyledim... İnsanlar çok zorlanıyor. Kostrov son söylediklerime pek aldırmış etmeden dinledi ve şöyle dedi:

- *Halk buna alışıktır... Korkarım ki yakında benim de arazime gitmem gerekecek, hem de oldukça uzaklara...*
- *Araziniz sanırım çok büyük, dedim konuşmayı sürdürmek için.*

¹⁵² A.g.e., c.1 (Posleniy luç), s. 380.

- Avrupa boyutlarında. Tam bir ülke gibi!.. Şu haritaya bir göz atarsanız...
Mülkiyetimdeki arazinin sınırları mavi çizgiyle belirlenmiş...

Merakla haritaya baktım. Mavi çizgi sıradağların, dağlardaki ırmakların ve yarların arasından kıvrılıp kuzeydoğuya çıkıyor, Lena nehrinin büyük bir kısmıyla onun adı sanı duyulmamış kollarını kapsıyor, kuzeybatıda Yenisey sınırına gidiyor, güneydoğuda ise kocaman mavi bir benek olarak görünen Baykal'la birleşiyordu.

Çeşitli renklere boyanmış bu kâğıt demeti hayal gücümü zorladı. Uzun sürede ve onca zorlukla başa çıkıp gerilerde bıraktığımız yüzlerce ve binlerce kilometrelik yol gözümde canlandı... Haritayı işaretleyenin fırçayla orada burada ilginç lekeler halinde oluşturduğu yeşil yerler geçit vermeyen vahşi ağaçlıklarıyla dağ boğazlarına ve girintilere yayılmış olan ıssız ve gür taygayı gösteriyordu. Haritadaki siyah noktalar zavallı, yarı aç ve yüzü gülmeyen istasyon arabacılarının yaşadığı yoksul köyleri işaret ediyordu. Kıvrımlı çizgiler zorlu maceralarla üzerinden geçtiğimiz dağ ırmaklarını gösteriyordu... Gri bir ceket giymiş olan bu şıklık düşkünü adamın muhteşem bir itinasızlıkla “kendi mülkiyeti” olarak adlandırdığı “arazi”nin haritasına bakarken her şey gözlerimde canlandı.”¹⁵³ (s. 126)

Bu duygu Kostrov'a tuhaf bir haz verir. Ayrıca kanunlardaki boşluklardan yararlanıp köylülerden aldığı haraçlar ise büyük bir gelir kaynağıdır.

3.3. ÖYKÜLERİNDE KURGU

Bir öyküyü oluşturan en önemli unsurlardan biri kurgudur. Korolenko hemen hemen bütün eserlerinde güncel olayları kurgular ve bunu yaparken de toplumun kriz

¹⁵³ A.g.e., c. 1 (Feodalı), s. 459-460.

anı ya da dönüm noktası gibi önemli aşamalarındaki kişisel olayları ele alır. Öykülerinin ana konusu, toplumdaki adaletsizliğin bilincine vararak kadercilikten ve kötü hayat şartlarından kurtulmak için ilk adımları atan insanların tasviridir.

Korolenko'nun öyküleri romanlarda olduğu gibi bölümlere ayrılmıştır. Yazar bu bölümleri kimi öykülerinde sadece numaralandırmış, kimi öykülerinde ise her bölüme bir başlık koymuştur. Örneğin, “Devlet Arabacıları” öyküsü Rusya'nın ücra yerlerindeki istasyon birimlerini anlatmak için kurgulanmış ve dört bölüme ayrılmıştır: “İstasyon Sakinleri”, “Mikeşa”, “Titarin İstasyonunda Umutsuz Bir İnsan” ve “Irmak Üzerinde”. Bu başlıklar okuyucuya konuyla ilgili bir ipucu verip öyküdeki gelişmelere hazırlar. Ayrıca bazı öykü başlıklarının altında okuyucuyu bilgilendirecek kısa notlar bulunur. Örneğin, “Irmak Coşuyor” başlığının altında “yolculuk defterinden eskizler”, “Yurtsuz Fyodor” başlığının altında “başiboş gezginler hakkındaki hikâyelerden”, “Marusya'nın Toprağı” başlığının altında “uzak diyardaki hayatlardan belgeseller”, “Kötü Ortamda” başlığının altında “bir arkadaşımın çocukluk anılarından” gibi kısa açıklamalar vardır.

Byalıy, Korolenko'nun yapıtlarında işleyeceği konuların seçimini yaparken, kıstas olarak bir gerçeğin herkesçe kabul edilen yönünü değil, ender olarak rastlanılan tarafını ele aldığını ifade etmiştir.¹⁵⁴ Örneğin, Makar'ın Toyon karşısındaki protestosu sık rastlanan bir olay değildir. Yazar bu olayı anlatmak için motif olarak fantastik bir rüya ögesi kullanmıştır. Dünyada binlerce Makar yaşamış ve ölmüş ama hiçbiri “Makar'ın Rüyası”ndaki gibi olağandışı ve sembolik bir rüya görmemiştir. Aynı şekilde, adaletli bir hayat arayan Fyodor Silin'in (“Katil” öyküsünde) ahlaksal yapısı da sık rastlanan bir durum değildir. Fyodor,

¹⁵⁴ G.A. Byalıy, 1983, s. 287.

çevresindekiler ve işverenleri tarafından hep incitilmiştir. Hatta Fyodor genç eşi ve yeni doğan oğlu öldüğü için Tanrıya bile gücenmiştir. Dünyada yapayalnız kalan Fyodor adil insanları bulmak amacıyla evini terk edip diyar diyar gezmeye başlar. Korolenko'nun bu öyküde ve diğer Sibiry öykülerinde anlattığı evsiz gezginlerin ortamı ve yaşantısı, herkesçe bilinen bir hayat tarzı değildir. Aynı şekilde, "Devlet Arabacıları" öyküsündeki Mikeşa, bir yığın Sibiry istasyon görevlisinden farklılık gösterir. Mikeşa diğerleri gibi sıradan biri değil, sürekli sorular soran, bilgisini artırmaya çalışan, başka dünyaları tanımak için can atan biridir. "Ayaz" öyküsünde bir arabacının anlattığı olay (sürgün İgnatoviç'in ayazda kalan birine yardım etmek isterken donarak ölmesi) ise vicdanın bile "dondugu" katı hayat şartlarının acımasızlığıyla zıtlık oluşturmaktadır. Ender durumlardan birini yaşayan bir diğer öykü kahramanı "Kör Müzisyen"deki Pyotr'dır. Pyotr'ın dayısı Maksim, renkleri Pyotr'a seslerle anlatmaktadır. Pyotr çocuğunun kör doğmadığını öğrendiğinde çok kısa bir an için her şeyi ve herkesi gördüğüne inanır ve buna çevresindekileri de inandırır. Ancak kör insanlar Korolenko'nun bu öyküde anlattığı gibi göremezler.

Yukarıda verilen bu örnekler her şeye rağmen yazarın sanatında tekdüzelik oluşturmaz. Bu durum Korolenko'nun yapıtlarına kendine özgü bir ruh katar. Byalıy, Korolenko'nun asıl ilgilendiği konunun, halkın geçiş dönemlerindeki ve karışıklık durumlarındaki yaşantısı ve hayata pasif yaklaşımı yıkan yeni insanların, yeni ruh hallerinin ve psikolojilerinin oluşumu olduğunu belirtmektedir.¹⁵⁵

Korolenko'nun sanatsal faaliyetleri gerek içerik ve düşünce, gerekse tarz ve üslûp açısından çeşitlilik gösterir. Korolenko yazarlık hayatına gazetecilikle başlamıştır. 70'li yıllarda çeşitli dergi ve gazetelere yazmaya başlamış ve bu

¹⁵⁵ A.g.e., s. 287.

faaliyetine ömrünün sonuna kadar devam etmiştir. Araştırmacı yazar A.Kotov'un ifadesine göre, gazetecilik çalışmaları, Korolenko'nun doğrudan halka ulaşmasında ve halkın sözcüsü olarak gerçekleri göstermesinde etkili bir araç olmuştur.¹⁵⁶

Korolenko'nun gazetecilik alanında ele aldığı konularla edebî yapıtlarında seçtiği temalar birbirini tamamlayıcı niteliktedir. Yazar öykü ve hikâyelerinde tıpkı gazete yazılarında olduğu gibi güncel ve toplumsal konuları ele almıştır. Onun pek çok öyküsü somut sosyal sorunlara yanıt verme özelliği taşımaktadır.¹⁵⁷

Korolenko'nun yapıtlarına hakim olan ana konu en genel anlamıyla halk ve köy yaşamıdır. Yazar büyük bir hevesle ve istekle çeşitli coğrafi bölgelerdeki değişik yaşam tarzlarıyla tanışmıştır. Korolenko'ya göre bir yazarın görevi, hayatı değişik yönleriyle vermek, halkın gelişmesine yardımcı olacak önemli konuları açığa çıkarmaktır. Korolenko, yazarlığa yeni başlayan bir meslektaşına gönderdiği mektupta şöyle yazmıştır:

*“Hayata çeşitli yönlerden bakmak gerekir. Olayları betimleme, bir yemeğin sosu gibidir. Asıl yemek ise hayatın tasviridir. Elbette ki yazar, hayatı tasvir ederken kendi ruh halini de ortaya koyacaktır ama bunu yaparken aşırıya kaçarsa hayata arkasını çevirmiş olur”.*¹⁵⁸

Korolenko yazarlık hayatı boyunca çevresindeki olayları ve insanları inceleyen çok iyi bir gözlemci olmuştur. Sürgün ve cezaevi dönemlerindeki zor şartlarda bile gözlemlediklerini defterlerine kaydetmiş ve öykülerini kurgularken

¹⁵⁶ A. Kotov, 1947, s. XI.

¹⁵⁷ A.g.e., s. XII.

¹⁵⁸ Vl. Bartenev, 1953, s. 49.

bunlardan yararlanmıştır. Yazarın tuttuğu günlükler ve not defterleri onun yazınsal özelliklerini belirleyen en önemli belgelerdir. Bunlara kaydettiği doğa tasvirleri, hapishane gelenekleri ya da halk deyişleri, gerçek halk yaşantısını veren edebî yapıtlarında yerlerini almışlardır. Korolenko ayrıca yakınlarından, kendilerine yazdığı mektupları saklamalarını rica etmiştir. Sürgünden döndüğünde ise mektuplara yazdığı izlenimlerini öykülerinde kullanmıştır.¹⁵⁹

V.Bartenev, Korolenko'nun bir yapıtı oluştururken, yapıtın temel öğelerinin ahengine çok önem verdiğini ifade etmiştir. Korolenko, ana motifin ve ana fikrin net bir şekilde ortaya çıkabilmesi için yapıtı oluşturan parçaların başarılı bir şekilde birleştirilmesi gerektiğinin altını çizmiştir. Korolenko'ya göre bir yapıtta gerekli olan her yerde kısaltma yapılmalıdır ama bunu yaparken ana motifin yitirilmemesi gerekir. Ayrıca gerekli yerlerde de uzatma yapılmalıdır. Bu, ancak konu belirginse ve yapıtın içeriği uzatmayı ya da tekrarı gerektiriyorsa yapılmalıdır.¹⁶⁰ Korolenko'ya göre edebî yapıtın doğru tonda yazılması da çok önemlidir. Yazar bu konuda şöyle der: *“Ton, müzik yaratır. Bir edebî yapıtta ton çok gereklidir.”*¹⁶¹

¹⁵⁹ A.g.e., s. 55.

¹⁶⁰ A.g.e., s. 67.

¹⁶¹ A.g.e., s. 67.

IV. BÖLÜM

ÜSLÛP VE ANLATIM TEKNİĞİ

4.1. ÜSLÛP

Mehmet Tekin'in ifadesiyle edebî üslûp, en geniş anlamıyla yazarın, istediği izlenimi elde etmek için dile verdiği ifade kabiliyetidir.¹⁶² Üslûp, dilin mecazi gücünü, renk ve eylem zenginliğini, kısacası dilin anlatım dağarcığını kişisel beceriyle söze veya yazıya dökmek, dile canlılık kazandırmak demektir.¹⁶³

Korolenko, bir yazar ve bir edebiyat eleştirmeni olarak, edebî yapıtlarının diline büyük önem vermiştir. V.Bartenev'in ifadesine göre Korolenko dil konusunda şöyle demektedir: “*Dil, bir toplumun silahıdır. Edebiyat ise dilin geliştiği en büyük alandır.*” Korolenko, Rus dilini tanımlarken, onun en ince duygu ve düşünceleri vermeye yetecek kadar zengin bir dil olduğunu ama edebi bir yapıt oluştururken dil üzerinde çok titiz çalışılması gerektiğini belirtir. Korolenko'ya göre bir yapıtta güzellik ve sadelik eş anlamlıdır. Dolayısıyla yazar, tumturaklı ve ağdalı söz kalıplarına ve üslûplara karşıdır.¹⁶⁴

Korolenko, öykülerinde müzikal ahenge çok önem vermiştir. Ünlü gazeteci V.A.Goltsev'e yazdığı mektuplarda, yapıtlarının müzikal bir ahenk taşıması için ne kadar büyük bir özveriyle ve azimle çalıştığını şu sözlerle belirtmiştir:

¹⁶² Tekin, Mehmet., **Roman Sanatı 1**, Ötüken, İstanbul, 2004, s. 173.

¹⁶³ A.g.e., s. 168.

¹⁶⁴ Vl. Bartenev, 1953, s. 72.

*“Ana motifi, ana konuyu, daha doğrusu yapıtın ruhunu yansıtabilirmek için her cümledeki her kelimeyi mümkün olduğunca doğru tonda ve doğru yerde kullanmam gerekiyor. Bazen bunu kolayca başarabiliyorum, ama bazen de uygun tonu elde edebilmek için uzun süre beklemek zorunda kalıyorum. O zaman ana motifin seslerini ruhumda duyuncaya kadar yapıt üzerindeki çalışmamı erteliyorum.”*¹⁶⁵

Korolenko’nun “Orman Uğulduyor”, “Irmak Coşuyor” gibi öykülerinde ana konu doğanın fondaki sesleri eşliğinde verilmiştir. “Orman Uğulduyor” öyküsünde Oksana’yı hor gören çiftlik sahibini Roman ve Opanas adındaki iki arkadaş öldürür. Cinayet sahnesi ormanın uğultusu eşliğinde betimlenmiştir. Doğanın sesleri bir başka öykü olan “Makar’ın Rüyası”nda da oldukça belirgindir. Makar ölüp de Toyon’un yanına yükselirken güneşin doğuşu Makar’a huzur dolu bir ilahi gibi gelir. Gün doğarken ay kaybolur, bulutlar altın renkli askerlere dönüşür...

*“Makar o anda büyülü bir melodi duyduğunu sandı. Bu, sanki tanıdık bir sestti. Yeryüzünün güneşi selamlarken her gün söylediği bir şarkıydı. Ama Makar bu sese hiçbir zaman gereken ilgiyi göstermemişti ve bu melodinin ne kadar büyüülü olduğunu ancak şimdi anlıyordu. Makar olduğu yerde kalıp şarkıyı dinledi. Daha ileri gitmek istemiyor, ömrünün sonuna kadar burada kalıp bu şarkıyı dinlemek istiyordu...”*¹⁶⁶ (s. 127)

¹⁶⁵ E.F. Nikitin, 1928, s. 137.

¹⁶⁶ V.G. Korolenko, 1953, c. 1 (Son Makara), s. 122.

Ünlü yazar Çehov, Korolenko'ya yazdığı bir mektupta, Korolenko'nun kullandığı dilin müzikallığı konusunda şunları yazmıştır:

*“Sahalin’li” öykünüz bence son zamanların en mükemmel eseridir. Öykü, bir sanatçı ilhamıyla, iyi bir beste olarak yazılmış...”*¹⁶⁷

Maksim Gorki ise anılarında, Tolstoy'un kendisine şöyle bir soru yönelttiğini yazmıştır: *“Korolenko bir müzisyen midir?”*¹⁶⁸

Korolenko epik bir yazardır. Hiçbir zaman şiir ya da dram tarzında yapıt vermemiştir. Korolenko bir şair olmamasına rağmen yine de öykülerine lirik bir hava hakimdir. Edebiyatçı Piksanov'un ifade ettiği gibi, Korolenko'nun öykü dilindeki sesler ve melodiler, okuyucu için dikkat çekicidir. Kelime seçimi ve cümle yapısı ritmik bir özellik taşımaktadır. Pek çok öyküsü düzyazı şeklinde şiir gibidir.¹⁶⁹

Korolenko bir edebî yapıtın kısa ve öz olması taraftarıdır. Özellikle de fazla karmaşık olmayan konular hakkında yazarken gereksiz kelime kullanımına karşıdır. Bartenev, bu konuda Korolenko'nun şunları yazdığını belirtmiştir:

*“Bitirdiğim bir yapıtı incelerken anlamı bozmadan acaba daha hangi kelimeleri atabilirim diye düşünürüm. Şimdiye kadar kelime atıp kısaltma yaptığım için de hiç pişman olmadım.”*¹⁷⁰

Günlük hayattaki konuşmalarda argo kelimelerin kullanılmasının doğal karşılanmasına rağmen Korolenko yazı dilinde halk dilinin kullanılması konusunda ısrarlıdır. Genelde köy yaşamı ve sıradan halkı ele aldığı öykülerinde sık sık yerel

¹⁶⁷ E.F. Nikitin, 1928, s. 136.

¹⁶⁸ A.g.e., s. 136.

¹⁶⁹ N.K. Piksanov, 1979, s. 140.

¹⁷⁰ Vl. Bartenev, 1953, s. 66.

sözcük ve deyimlere rastlanır. Bunun en belirgin özelliği “Makar’ın Rüyası” öyküsünde ortaya çıkmaktadır. Yarı Rus yarı Yakut olan Makar’la onun komşusu Alyoşka ve rahip İvan arasındaki diyaloglarda sık sık yerel halk diline rastlanır ve yazar bu kelimelerin Rusçasını parantez içinde verir. Örneğin, **tıtıma: dokunma** (c.1, s.111), **kabıs: vazgeç** (c.1, s. 115), **kapse: konuş** (c.1, s. 120), **agabıt: baba** (c.1, s. 121), **dogor: arkadaş** (c.1, s. 118), **barahsan: zavallı** (c.1, s. 126) gibi. Ayrıca sadece diyaloglarda değil, öykünün dokusu ve anlatımı içinde de aynı durum söz konusudur. Bu grupta örnek olarak şu kelimeleri verebiliriz: **suruksut: katip** (c.1, s. 124), **berges: şapka** (c.1, s. 114), **torbasa: ceylan derisinden yapılan çizme** (c.1, s. 104), **son: kürk** (c.1, s. 105), **komnoçit: görevli** (c.1, s. 120), **uşkan: tavşan** (c.1, s. 113) gibi.

Korolenko pek çok öyküsünde diyalektlerden ve yabancı kelimelerden sık sık yararlanmış ve bunu yaparken de kelimeleri yabancı dildeki haliyle yazıp, Rusça açıklamalarını vermiştir. Bu yöntem yazara yöresel renkleri ve kahramanların dil ve karakter özelliklerini verme konusunda yardımcı olmuştur. Bunun en belirgin örneğini “Kötü Ortamda” adlı öyküde görebiliriz. Örneğin: “**О-вей-мир!**”= **о горе мне!** (İbranice) (c.2, s. 9), **хохол = украинец** (Ukraynaca) (c. 2, s. 23), **лайдаки = бездельники** (Lehçe) (c.2, s. 9), **ото ж, вражий сын, як лається!** (Ukraynaca) (c. 2, s. 24), **горилка = водка** (Ukraynaca) (c. 2, s. 24), **чуприна = чёлки** (Ukraynaca) (c. 2, s. 24), **сваволя = своеволие** (Ukraynaca) (c. 2, s. 25), **славный хлопец = хороший мальчик** (Ukraynaca) (c. 2, s. 36), **о-ох, матиньки, та и жалобно ж, хай ему бис!** (Ukraynaca) (c. 2, s. 24), **patres conscripti = отцы сенаторы** (Latince) (c. 2, s. 24), **ego-Тыбурций sum = Я есмь Тыбурций** (Latince) (c. 2, s. 48), **bene = друг** (Latince) (c. 2, s. 49), **sub conditionem = под**

условием (Latince) (с. 2, s. 50), **каплица** = **католическая часовня** (Ukraynaca) (с. 2, s. 50), **хлопец** = **мальчик** (Ukraynaca) (с. 2, s. 36), **domine preceptor!** = **господин наставник** (Latince) (с. 2, s. 51), **curriculum vitae** = **краткое жизнеописание** (Latince) (с. 2, s. 57).

Korolenko'nun öykülerinde dikkat çekici üslûp özelliklerinden birisi diyaloglarda geçen telaffuz hatalarıdır. Yazar bunu halkın konuşma tarzını gerçekçi açıdan yansıtmak amacıyla özellikle vermektedir. Bu gruba örnek olarak “İrmak Coşuyor” adlı öyküdeki birkaç sözcüğü verebiliriz: **Viş – vidiş** (с. 3, s. 213), **ço-ino – şto inoye** (s. 213), **nešto – niçego** (s. 216), **ştoy-to – şto-to** (s. 222), **dave – davno** (s. 222), **sto rublev – sto rubley** (s. 223), **hoş – hoçeş** (s. 227), **etto – eto** (s. 231) vb.

Korolenko hapishane ortamını anlattığı “Yaşka” adlı öyküsünde ise ortamın belirgin özelliklerini göstermek amacıyla argon ve aşağı üslûp ifadelere yer vermiştir: **zaduril-to?:** delirdin mi? (с. 1, s. 21), **svinoye uho:** domuz kulaklı (s. 25), **irod:** gaddar (s. 35), **podlaya duşa:** alçak ruhlu (s. 35), **podlets:** alçak herif (s. 36), **kainovo otrodye:** hainin dölü (s. 36), **kuritsını deti:** kahpenin çocukları (s. 36), **kuzkinu mat pokaju:** gününü göstereceğim (s. 36), **sukin sın:** o..... çocuğu (s. 43), **merzavets:** alçak (s. 43), **naplyuyu ya im pod rilo:** suratlarına tükürürüm (s. 48).

Korolenko bir öykünün figürlerini oluşturma konusunda ilginç fikirler geliştirmiştir. Tipik özellikler yaratma konusunda kendisine yöneltilen bir soruya karşılık olarak Korolenko şöyle cevap vermiştir:

“Her şeyden önce betimlemek istediğiniz olayın kategorisini iyice belirlemeniz gerekir. Bu, bir figür oluştururken onun özelliklerini belirtmede yardımcı olacaktır. Oluşturduğunuz figüre bir anlam ve duygu katabilmek için de onu varmış gibi hissetmelisiniz. Böylece sanatçı, ortaya çıkardığı figürü sanki bir varlık gibi kabul eder. Ona bir surat verir. Hareketlerini ve davranışlarını kontrol eder. Böyle bir figür oluşturduğunuzda o artık kendi varlığını sürdüren somut bir varlığa dönüşür.”¹⁷¹

Bartenev’in belirttiğine göre, Korolenko’ya göre bir yazar için en önemli şey figür yaratmaktır. Korolenko bunu yaparken de gerçekçiliği savunur, çünkü insan ancak o zaman tüm yönleriyle ortaya çıkarılabilir. Korolenko gerçek hayattan esinlenmeden yaratılan hayali figürlere kesinlikle karşı çıkar. Ona göre gerçek yaşam yakından incelenmeli, doğrusu, yanlışı, acısı ve coşkusu olduğu gibi yansıtılmalıdır.¹⁷² Araştırmacı N.G.Yevstratov’un Korolenko hakkındaki makalesinde de belirttiği gibi, Korolenko’nun öykü ve belgesellerinde karşılaştığımız kahramanlar uydurma olmayıp, yazarın yolculuk sırasında gözlemlediği ve not defterlerine kaydettiği gerçek kişilerdir. Dolayısıyla Korolenko kendi üslubunu oluştururken tamamen gerçeklere sadık kalmıştır.¹⁷³

Byalıy, Korolenko’nun karakter oluştururken kahramanlık gösterenlerin doğrudan tasvirini yapmadığını, ancak kahramanlığa giden yoldaki insanları

¹⁷¹ VI. Bartenev, 1953, s. 59.

¹⁷² A.g.e., s. 59.

¹⁷³ N.G. Yevstratov, **V.G.Korolenko v Uralske**, Kazahskoye gos. izd. hud. lit., Alma-Ata, 1961, s. 82.

betimlediğini ifade etmiştir.¹⁷⁴ Bu nedenle Korolenko'nun yapıtlarında savaşçı kahramanlara çok az rastlanır. Yazarın öykülerindeki başkahramanlar ya “arayıcılar” (“Bir Arayıcının Hayatından Parçalar” öyküsündeki “arayıcı”, “Yurtsuz Fyodor” öyküsündeki Fyodor Silin, “Devlet Arabacıları” öyküsündeki Mikeşa gibi), ya da “doğal insanlardır” (“Makar'ın Rüyası” öyküsündeki Makar, “İssız Yerlerde” öyküsündeki ormancılar, “İrmak Coşuyor” öyküsündeki Tulin gibi). Bu gruba giren ana figürler halkın içinden yükselen gerçek kahramanlardır.

Korolenko'nun öykülerinde çok çeşitli kahraman tiplerine vardır: devrimciler, evsiz-barksız gezginler, katiller, kaçak sürgünler, tutuklular, arabacılar, istasyon görevlileri, çocuklar, köylüler gibi. Yazarın yapıtlarındaki olumlu kahramanlar, bulunduğu ortamdan rahatsız olup doğru ve adaletli bir yaşamı arayan kişilerdir. Bu kahramanlar düzeni değiştirmek isteseler de çabaları bireysel ve bilinçsizdir. Daha iyi bir yaşam için çaba sarf etmekle birlikte, nasıl bir yol izlemeleri gerektiğini bilemezler. Amaçları belirsizdir ve neye ulaşacakları sorusuna kendileri de cevap bulamazlar. Bu kahramanların ortak noktaları, daha iyiye ulaşma çabaları ile doğal, insancıl, vicdanlı ve adil karakterli olmalarıdır. Korolenko, kahramanlarında toplumu kökten değiştirecek bir yetenek görmese de onlardaki potansiyel güce içtenlikle inanır.

Ukrayna'lı akademisyen L.S. Kulik, Korolenko'nun kimi kahramanlarının birbirini çağrıştırdığını ifade etmiştir. Örneğin, “Marusya'nın Toprağı” öyküsündeki Stepan ile “Sahalin'li” öyküsündeki Vasili karakterinde pek çok benzerlik mevcuttur. Her ikisi de geçmişte çok zor ve sıkıntılı bir hayat yaşamıştır. İkisi de yerleşik

¹⁷⁴ V.G. Byalıy, 1983, s. 288.

düzende bir sığınak bulunduğunu düşünür ama yine de düzenli hayatlarından tatmin olmayıp sonunda bilinmez uzaklara giderler.¹⁷⁵

Korolenko bir öykünün kahramanlarını okuyucuya tanıtırken onların fiziksel ve psikolojik özelliklerini kısa ve net bir şekilde sunar. Onların davranışlarını, konuşma tarzlarını, sosyal konumlarını, kıyafetlerini ve hatta kısaca geçmişlerini ana hatlarıyla tasvir ederken gerekli detayları verir ama asla okuyucuyu sıkacak gereksiz detaylara girmez. Örneğin, “Marusya’nın Toprağı” öyküsündeki Stepan’ı şöyle betimlemiştir:

“Stepan uzun boylu, geniş omuzlu, ince ve güzel yapılı biriydi... Açık mavi gözleri, kumral saçları ve güneşten yanmış kırmızı yüzünde tuhaf bir ayrıntı oluşturan bembeyaz bıyıkları vardı. Eğer bakışlarını örten şu donukluk ve yanık yüzündeki beyaz bıyıkları olmasa, Stepan için yakışıklı biri denebilirdi. Dolgun dudaklarında, üzerindeki olumlu izlenimi bozacak türden kabaca ve tuhaf bir kıvrım vardı. Genel olarak bakıldığında simasında kırılğan, olağandışı, hatta güçlü bir şey hissediliyordu. Sonradan anlaşıldığına göre aslen Don kıyısındanandı.”¹⁷⁶ (s. 127)

Korolenko “At-Davan” öyküsünde ise bir posta kâtibinin ilginç özelliklerini çok canlı bir biçimde okuyucuya vermiştir. Bu öyküde karşımıza tamamen savunmasız bir “küçük insan” tipi çıkar:

“Arkamda “at yok, sayın bayım” diyen titrek, yumuşak ve korkakça bir ses duyuldu.

¹⁷⁵ L.S. Kulik, 1961, s. 24.

¹⁷⁶ V.G. Korolenko, 1953, c.1 (Marusina zaimka), s. 321.

Etrafıma bakındım. Odaya yaşını belli etmeyen, orta boylu, şişmanca ve oldukça tuhaf giyimli biri girdi. Daracık ve kısa bir ceket, kareli bir pantolon, pike bir yelek, kolluklu bir gömlek, yeşil zemin üzerinde altın sarısı böcekleriyle renkli bir kravat – bütün bu haftan rengi kaçmış, uzun süre durmaktan ezilmiş gibi görünen ve sanki özel bir gün için giyilmiş olan kıyafetler, çok eski zamanları hatırlatıyordu. İçeri giren adamın ayaklarında keçeden yapılma ağır çizmeler vardı. Bu çizmelerle birlikte daracık alman kostümü çok komik görünüyor. Bu arada bu tezaadın farkında olmayan küçük adam şık bir edayla ve küçük adımlarla ilerledi.

Bu yabancınn yüzü, tüm vücudu gibi renksiz, biraz yıpranmış ya da eskmiş gibiydi ama şimdi sanki özel bir durum için yenilenmişti. Gülüşünde, yeşil gözlerinde, sesinin tonunda kültürlü kişilere karşı bir sitem var gibiydi. Küçük adam sanki bundan daha iyi günler gördüğünü, nasıl davranılacağını iyi bildiğini, farklı koşullarda bizimle aynı seviyede olabileceğini göstermek istiyordu. Ama bununla birlikte, sık sık ona haddini bildirdikleri zamanlarda olduğu gibi, iyice büzüşüp çekindi ve bizden korktu ”¹⁷⁷ (s. 128)

Korolenko bu öyküde kahramanının özelliklerini bu şekilde verdikten sonra okuyucuyu küçük insanın acıklı hikâyesine hazırlar.

Korolenko kimi öykülerinde kahramanın tasvirini okuyucuya bir anda verirken, bazı öykülerinde tasvir olayını öykünün geneline yayar. Örneğin, “İrmak Coşuyor” öyküsünde Tulin karakteri köylüleri temsil eder. Yazar, Tulin’in karakteristik özelliklerini öyküdeki olaylar dahilinde kısım kısım verir ve sonunda Rus köylüsüne özgü nitelikleri ortaya çıkarır:

¹⁷⁷ A.g.e., c. 1 (At-Davan), s. 277-278.

“Tulin’in sesi kalın ve derindendi, sanki çok içmekten dolayı biraz kısılmıştı ama sesinde yapmacıksız ve saf notalar duyuluyordu...”¹⁷⁸ (s. 128)

Normalde uyuşukluk derecesinde sakin ve tembel olan Tulin, bir tehlike anında cesur, kararlı, aktif ve atılgan bir kişiliğe bürünür:

“İrmağın coştığı sırada Tulin herkesten daha fazla tehlikedeydi, çünkü sandalı akıntıya karşı ayakta tutmak zorundaydı. İyice gayrete geldi, şimdi bakışları daha sert, daha zekiydi.”¹⁷⁹ (s. 128)

Ancak tehlike geçtiği anda Tulin hemen eski haline döner:

“Tulin’in bakışları tekrar sönükleşti ve Tulin tamamıyla yumuşadı. – Çek, çek... Yolcu, uyuma da daha hızlı kürek çek, dedi tembelce. Kendisi ise temkinli bir şekilde ve önceki gibi bezgin ve uyuşuk tavrıyla isteksizce sırtı çaktı... Tulin’in kayıkçılık yeteneğinin doruğa ulaştığı o kritik an geride kaldı ve Tulin’in gözlerindeki kıvılcım, tehlikenin geçmesiyle birlikte söndü.”¹⁸⁰ (s. 128)

Bir edebî yapının üslûbunu belirleyen en önemli öğelerden biri de peyzajdır.

Peyzaj en genel anlamıyla dış dünyanın tasviri anlamına gelir. Peyzaj denince ilk akla gelen konu, doğa tasviridir. Ancak L.M. Şimilyov’un yaptığı tanıma göre

¹⁷⁸ A.g.e., c. 3 (Reka igrayet), s. 212.

¹⁷⁹ A.g.e., s. 218.

¹⁸⁰ A.g.e., s. 219.

peyzajın asıl anlamı sadece doğa değil, dış dünyada bulunan her şeyin tasviridir. Dolayısıyla bu tanımın içine doğal çevre dışında, insan yapımı olan malzemelerin de tasviri girmektedir.¹⁸¹ Buna örnek olarak “Makar’ın Rüyası” öyküsünden bir pasaj alabiliriz:

“Hava iyice kararmıştı. Zirvedeki beyazımsı bulut belli belirsiz görülüyordu. Bulut sanki sessizce erimişti ve bu buluttan sanki yorgun ve tembel dondurucu ışınlar saçılmaya başlamıştı. Karlar Makar’ın terli vücuduna değdikçe eriyerek soğuk derecikler halinde akıyordu. Kürkünün kolundan ve yakasından içeri dolan karlar sırtından akarak, ceylan derisinden yapılma çizmelerine kadar iniyordu. Kahrolası Alyoşa şapkasını da götürmüştü. Eldivenlerini ise koşarken bir yerlerde düşürmüştü. Durum kötüydü. Makar bu zehir gibi ayazda taygada eldivensiz ve şapkasız dolaşmanın şakaya gelmeyeceğini iyi biliyordu.”¹⁸² (s. 129)

Kahramanın kıyafeti olan kürk, ceylan derisinden yapılma çizmeler, eldiven ve şapka, Sibiryâ kültürünün birer parçasıdır. Peyzajdaki bu malzemeler, doğa olayına eşlik eden ve doğayla peyzajı birbirine bağlayan parçalardır. Dolayısıyla Korolenko’nun öykülerinde peyzaj sadece bir dekorasyon değil, gerçek hayatı tanımlayan bir öge olarak karşımıza çıkar.

Korolenko’nun Sibiryâ dönemi yapıtlarında ve “Orman Uğulduyor”, “İrmak Coşuyor”, “Bulutlu Bir Günde” gibi öykülerinde peyzaj, konunun gelişimiyle sıkı sıkıya bağlıdır ve öykünün ana fikrini ortaya çıkarmada önemli bir rol oynar. Peyzaj

¹⁸¹ Ye.N. Sebina, (pod red. L.V.Çernets), *Vvedeniye v literaturovedeniye*, Akademiya, Moskova, 2000, s. 228.

¹⁸² V.G. Korolenko, 1953, c. 1 (Son Makara), s. 112.

Korolenko'nun bazı öykülerinde ise sembolik bir özellik taşır. “Bulutlu Bir Günde” öyküsünde arabacı Siluyan, halkı ve köylüleri tanımayan, onların ihtiyaçlarını kavrayamayan acımasız ve düşüncesiz yöneticilere karşı nefretle doludur. Siluyan'ın kıtlık yılını anlattığı hikâyelerinde hissedilen fırtına öncesi belirtiler, öykünün peyzaj tasvirlerinde de vurgulanmaktadır. Ürünsüz tarlalar üzerindeki kızgın güneş, zaman zaman koyu renkli yağmur bulutlarıyla kaplanır ve çevreye bunaltıcı bir hava hakim olur. Ancak beklenen fırtına öykünün sonuna kadar kopmaz. Her ne kadar fırtına ve yağmur beklense de, öyküdeki peyzaj hüznü ya da iç karartıcı değildir.

Korolenko'nun öykü sanatında peyzaj görsel bir duyguya benzer ve Kotov'un deyiimiyle “tuvale çizilmiş boyalar gibidir”.¹⁸³ Korolenko'nun öykülerinde ve belgesellerinde Rus doğası tüm çeşitliliği ve güzelliğiyle tasvir edilmiştir. Okuyucu onun öykülerinde Volga ormanlarında, Sibiryaya taygalarında, Ukrayna bozkırlarında, Lena ve Volga kıyılarında, Rusya'nın ıssız ve ücra köy ve istasyonlarında gezinir. Piksanov'un belirttiği gibi bir etnograf gibi çalışan Korolenko, çeşitli toplulukların dilinde, kültüründe, yaşam tarzında, inançlarında ve geleneklerindeki yeni ve bilinmeyen yönleri keşfeder.¹⁸⁴

Korolenko, “Yaşka” ve “Günaha Davet” gibi birkaç öyküsünde ise hiç peyzaj kullanmamıştır. Çünkü bu öykülerde olay, kapalı bir mekân olan hapishanede geçmektedir. Korolenko bu öykülerinde peyzaj ağırlığını portre ve iç mekân tasvirine vermiştir. Örneğin, “Günaha Davet” öyküsünde yazar iç mekânı şöyle betimlemektedir:

¹⁸³ V.G. Korolenko, 1953, s. XLIV.

¹⁸⁴ N.K. Piksanov, 1979, s. 142.

*“Benim hücrem üç buçuk adım genişliğinde ve altı adım yüksekliğindeydi. Tavan kemerliydi ve duvarlar kireçle boyanmıştı. Duvarların çok eski olması nedeniyle sıva pek çok kez kavlamış ve duvarlar girintili-çıkıntılı haliyle boyanmıştı. Bu nedenle de hücrenin bütün duvarları alacalı bulacalı ve kirli bir görünüme sahipti. Girinti ve çıkıntılara iç karartıcı ve koyu bir şerit halinde kalın bir toz tabakası yerleşmişti. Arka duvarın önünde yuvarlak bir soba vardı. Kapının yanındaki duvara demir bir kapakla kapatılmış bir delik açılmıştı. Bu delikten tutukluya su ve yiyecek veriliyordu (demek bu yüzden kapı anahtarları gardiyanda değil de ofis binasında muhafaza ediliyor diye düşündüm). Eski ve paslanmış bir demir kovayla bir kapaktan oluşan “dışkı kutusu”, çabucak alıştığım keskin bir amonyak kokusu yayıyordu. Hücredeki bütün mobilya tahta bir yatak ile küçük bir sehpadan ibaretti”.*¹⁸⁵ (s. 129)

Korolenko’nun “Tuhaf Bir Kız” öyküsünde olduğu gibi bazı yapıtlarında portre tasviri baskın bir şekilde öne çıkar. Ancak bu durumda bile peyzaj, dekoratif bir unsur olmaktan çıkıp, kahramanın karakter özelliklerini ya da psikolojisini ortaya koyan önemli bir olguya dönüşür:

*“Ormana atılmış izbe kulübeden yayılan koyu karanlık ruhumu inletti. Ölen genç kızın kederli hayali karanlıkta fırtınanın boğuk hıçkırıkları üzerinde yükseliyordu...”*¹⁸⁶ (s. 129)

¹⁸⁵ V.G. Korolenko, 1953, c.1 (İskuşeniye), s. 245.

¹⁸⁶ A.g.e., c. 1 (Çudnaya), s. 19.

Araştırmacı yazar A.Lavretskiy, Korolenko'nun peyzaj sitilini Turgenev'inkine benzetmiştir. Ama yine de aralarında büyük bir fark olduğunu belirtir. Lavretskiy'in düşüncesine göre, Turgenev'in sanatında insanın huzursuz ve telaşlı hareketleri doğanın bilgeliği ve dinginliği ile karşı karşıyadır. Dolayısıyla Turgenev'de peyzaj durağandır. Korolenko'da ise doğa sadece bir tasvir ya da seyir objesi değil, doğanın tüm sesleri, zorlukları, gün batımı, şafak vakti gibi betimlemeleriyle dinamik bir yapıya sahiptir. Korolenko bir yandan doğayı tasvir ederken bir yandan da ona canlılık kazandırır. Aynı şekilde insanı tasvir ederken de onu asla doğadan ayrı bir varlık olarak ele almaz.¹⁸⁷

Korolenko insan ve toplum ilişkisini anlatırken birbirine zıt iki akım olan romantizmden ve realizmden faydalanmıştır. Filolog ve eleştirmen olan Batyuşkov'un Korolenko'nun sanatıyla ilgili makalesinde belirttiği gibi, bu iki akım Korolenko'nun ilk yapıtlarından itibaren kimi zaman birbirini takip etmiş, kimi zaman da birbiriyle yarışmıştır. Batyuşkov'a göre Korolenko yapı olarak tam bir romantiktir ama edebî eserleri daha çok realizme dayanmaktadır. Pek çok öyküsü ve kahramanı gerçek yaşamı olduğu gibi yansıtır. Bu nedenle Korolenko realist bir yazardır. Ama diğer taraftan Korolenko için realizm, sanat için tek başına yeterli değildir.¹⁸⁸ Korolenko hakkında araştırma yapan N.P.İzergina da Korolenko'nun romantizm ve realizm hakkındaki bu görüşlerini pekiştirmektedir. İzergina, Korolenko için sadece realizmin yeterli olmadığını belirtmiş ve Korolenko'ya göre romantik öğelerin hayatın vazgeçilmez bir parçası olduğunu yazmıştır. Korolenko'nun pek çok kahramanı (devrimciler, gezginler, arayıcılar, protestocular) romantik özellikler taşırlar. Ama her şeye rağmen Korolenko'nun sanatında

¹⁸⁷ A. Lavretskiy, Korolenko V.G., <http://feb-web.ru/feb/itenc/encyclop/le5/le5-4821.htm>

¹⁸⁸ F.D. Batyuşkov, **V.G.Korolenko kak čelovek i pisatel**, Zadruga, Moskova, 1922, s. 114-115.

romantizm daima realizmle kaynaşmıştır. Korolenko çoğu kahramanını gerçek hayattan almıştır. Pek çok öyküsünün konusunu ise kendi gördüğü, dinlediği, gözlemlediği ya da bizzat yaşadığı olaylardan almıştır.¹⁸⁹

Korolenko'nun pek çok öyküsündeki başkahramanın ve hatta anlatıcıların gerçek birer prototipi vardır. Bu prototipler bir öykünün başlangıç noktasını oluştururlar ve gerçek hayattan kesitler vermeye yardımcı olurlar. Böylece yazar, kahramanının sosyal ve psikolojik betimlemesini tamamen gerçeğe bağlı kalarak ve objektif bir şekilde verir. Örneğin, "Makar'ın Rüyası" öyküsündeki Makar'ın prototipi Zahar Tsikunov adlı bir Yakut köylüsüdür. "Yaşka" öyküsündeki kahraman, yazarın Tobolsk hapishanesinde karşılaştığı Yakov isimli bir tutukludur. Korolenko, "Katil" öyküsündeki "bezrukoy" lakaplı kahramanla Tomsk cezaevinde tanışmıştır. Aynı öyküdeki bir diğer kahraman olan "katil" ise Korolenko'nun yolda tanıştığı bir arabacıdır. "Sahalin'li" öyküsünün kahramanı Sahalin adasından kaçan bir sürgünün prototipidir.

Üslûp belirlemede önem taşıyan edebî tür konusunda kesin bir sınır koymayan Korolenko, "sıkıcı olmamak kaydıyla bütün edebî türler güzeldir" görüşüne katılır. Yazara göre iyi bir yapıtta sözcükten çok fikir ve tasvir olmalıdır. Eğer aynı konu hem bir belgeselde hem de bir hikâyede işlenmişse, kuşkusuz belgesel, hikâyeden daha iyidir. Bunlarla aynı konuyu işleyen roman ise bir işe yaramaz. Bu durumda bir edebî eserde içerik kadar, kullanılan edebî tür de önemlidir. Yazarın yeteneği ise bu iki ögenin ahenginde gizlidir.¹⁹⁰

¹⁸⁹ N.P. İzergina, 1983, s. 17.

¹⁹⁰ V.I. Bartenev, 1953, s. 66.

4.2. ANLATIM TEKNİĞİ

Korolenko'nun yapıtlarını oluştururken nasıl bir üslûp kullandığını genel hatlarıyla açıkladıktan sonra, bu bölümde yazarın anlatım özelliklerine değinmek istiyoruz.

Korolenko öykülerinde **anlatıcı** olarak birinci tekil kişi olan ben anlatıcı tipini kullanmıştır. Öykülerin genelinde anlatıcı aydın sınıfındandır ve anlatıcı karşılaştığı figürleri ya da olayları kendi ağzından ama farklı bakış açılarından ortaya koyar. Okuyucu kişi ve nesneleri anlatıcının verdiği ipuçlarıyla tanımaya ve anlamaya çalışır. Örneğin, “Katil” öyküsünde aydın bir sürgün olan ve olayların içinde yer alan anlatıcı, yolda karşılaştığı kimseleri kendi ağzından ve kendi bakış açısından şu şekilde anlatır:

“Uzaktan posta arabasının çingirak sesini duyan arabacılar nehirden yük çekme dubasını durdurup bizi beklemeye başladılar.(...) Yük çekme dubasında bizden başka iki at arabası daha vardı. Arabalardan birinde yaşı fazla genç olmayan, ağırbaşlı bir bey gözüme ilişti. Görünüşüne bakılırsa tüccar sınıfındandı. Diğer arabada ise üç genç vardı. Küçük burjuvalara benziyorlardı. Tüccar, serin güz rüzgârından korunmak için yakalarını kaldırmış, yol arkadaşlarına en küçük bir ilgi göstermeden hareketsiz bir şekilde arabasında oturuyordu. Küçük burjuvalar ise tam tersine, çevreyle ilgili ve neşeliydiler.”¹⁹¹ (s. 130)

¹⁹¹ V.G. Korolenko, 1953, c. 1 (Ubivets), s. 53.

Bazen de öyküde birden fazla anlatıcı olabilir. Bu durumda öyküyü, anlatıcının karşılaştığı bir kahramanın anlattığı hikâye oluşturur. Örneğin, “Tuhaf Bir Kız” öyküsünde önce anlatıcı konuyu kendi ağzından anlatmaya başlar. İkinci bölüme geçildiğinde öyküyü anlatan kişi artık o değildir. Öyküye ikinci bir anlatıcı katılmıştır. Öykünün devamı, birinci anlatıcıya yolda eşlik eden jandarmalardan biri tarafından anlatılır. Bu arada birinci anlatıcı zaman zaman araya girip kendisini hatırlatır:

*“Anlatıcı sustu ve düşünceye daldı. Sonra sanki kafası karışmış olarak anlatmaya devam etti.”*¹⁹² (s.130)

Öykünün sonunda ise her iki anlatıcı da aktif olarak sahnededir.

Korolenko’nun öykülerinde **anlatım konumu** ağırlıklı olarak yansız konumdur. Anlatıcı öykü içinde olup bitenleri adeta bir seyirci gibi ya da röportaj yapar gibi aktarır. Zaten Korolenko’nun pek çok öyküsü gerçek hayatın bir parçasını anlatır ve belgesel niteliği taşır. Dolayısıyla anlatıcı olaylara aktif olarak yön vermez. Bir başka deyişle gözlemci gibidir. Diyaloglarda da anlatıcının konumu yansızdır. Buna örnek olarak “Yaşka” öyküsünde anlatıcıyla tutuklu Yaşka arasındaki şu diyalogu verebiliriz:

“Görünüşe göre Yaşka uzun boylu ve sağlam yapılı biriydi. Aşağı yukarı elli yaş civarındaydı.

–Sen kimsin?, diye sordu. –Seni nereye gönderiyorlar?

¹⁹² A.g.e., c. 1 (Çudnaya), s. 8.

Adımı söyledim ve beni gönderecekleri yeri söyledim.

–Ya senin adın ne?, diye sordum.

–Yakov’du... Bana Yakov derlerdi.

–Peki, nedir gerçek adın? Nerelisin?

Yakov şüpheli bir bakışla bana baktı, biraz sustuktan sonra kısaca cevap verdi:

—Unuttum.”¹⁹³ (s.130)

Yazar bu son kelimenin üzerine bir dipnot düşerek, sonradan öğrendiğine göre Yakov’un Perm bölgesinden olduğunu bildirir. Görüldüğü gibi yansız anlatım konumunda anlatıcının gözlemci yeteneği ön plana çıkarılmıştır. Anlatıcı, anlatı sisteminde olayları gözlemlemekte ve okuyucuya konuyu ve kahramanları tanıtmada yardımcı olmaktadır.

Sunuş biçimleri, bir yapıtta anlatıma çeşitlilik, dinamizm ve esneklik katarak yapıtı zenginleştirmeyi amaçlar.¹⁹⁴ Korolenko’nun öykülerini incelerken, yazarın en çok faydalandığı sunuş biçimlerinin tasvir, özetleme, montaj, leitmotiv, diyalog ve monolog teknikleri olduğunu gözlemledik.

Tasvir, Korolenko’nun en çok kullandığı anlatım tekniklerinin başında gelir. İyi bir gözlemci olan yazar, tasvir ettiği insan ve nesnelerin karakteristik özelliklerini ön plana çıkararak gerçekçiliği pekiştirir. Korolenko’nun öykülerindeki tasvir özelliklerine çalışmamızın üslûp bölümünde değinmiştik. İncelediğimiz öykülerde Korolenko’nun sanatında insan ve doğa tasvirinin eşit derecede ağırlıkta olduğunu

¹⁹³ A.g.e., c. 1(Yaşka), s. 30.

¹⁹⁴ Sunuş biçimleri ve anlatım teknikleri konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Aytaç, Gürsel, “**Genel Edebiyat Bilimi**”, Say Yayınları, İstanbul, 2003, s. 110-113.

gözlemledik. Gerek portre, gerekse doğa tasvirleri yazarın öykülerine lirizm ve dinamizm katar. Korolenko'nun tasvir tekniğine örnek olarak "Son Işık" öyküsünü ele alabiliriz. Bu öyküde yazar Lena nehri kıyısındaki ıssız yerleşim birimlerinden biri olan Nyuskiy istasyonunu anlatır. Derin bir vadiye kurulmuş olan bu ücra yerleşim biriminin çevresi dik ve sarp yamaçlı dağlarla çevrilmiştir. Buranın sakinleri kışın güneşi sadece birkaç saniyeliğine görebilirler. Yazar güneşin ortaya çıktığı anı şu şekilde betimlemiştir:

"Irmağın karşı kıyısında birtakım değişiklikler oldu. Dağlar henüz güneşin doğuşunu saklıyorlardı ama üzerlerindeki gökyüzü tamamen aydınlandı. Sıradağların uç noktaları iki doruk arasında belirgin bir girinti oluşturacak biçimde sert ve belirgin bir çizgiyle çevrelendi. Yüzleri bize bakan ve henüz karanlık olan yamaçlardan aşağı doğru süt beyaz sis bulutları indi ve sanki kendilerine daha karanlık ve daha nemli yerler aradılar... Daha yukarılarda ise gökyüzü altın rengine boyandı ve tepedeki karaçam ağaçları aydınlık fonda belirgin mor siluetleriyle ortaya çıktılar..."

Ve işte güneş ortaya çıktı. Birkaç tane altın sarısı ışın ormanın koyu karanlığını delerek iki dağ arasındaki yarığın derinliklerine doğru gelişi güzel şekilde fışkırdı. Alev gibi kıvılcımlar mavi ve soğuk karanlıktan kâh bir ağacı, kâh bir kayanın tepesini, kâh küçük bir dağı kopararak demetler halinde aşağılara, karanlık çukurlara ve uçurumlara doğru indi..."¹⁹⁵ (s. 130)

¹⁹⁵ V.G. Korolenko, 1953, c. 1 (Posledniy luç), s. 385.

Sunuş biçimlerinden özetleme tekniği, verilecek bilginin ya da tanıtımın kısaca aktarılmasıdır. Korolenko da bazı öykülerinde bu teknikten yararlanarak gereksiz ayrıntıya girmeden okuyucuyu bilgilendirmiştir. Örneğin, “Makar’ın Rüyası” öyküsünde Makar’ın atalarının taygadaki Çalgan köyünü nasıl kurup oraya nasıl yerleştiklerini okuyucuyu sıkmadan sadece beş-altı cümleyle özetlemiştir.

Korolenko bazı öykülerinde montaj tekniğini özellikle edebî alıntılar biçiminde kullanmıştır. Yazar “Katil” öyküsünde bu teknikten yararlanarak, bir istasyon görevlisi olan Vasili İvanoviç’in vatan sevgisini anlatırken Lermontov’un “Vatan” (Rodina) adlı şiirinden bir mısrayı olduğu gibi yazmıştır:

*“Люблю отчизну я, но странною любовью!”*¹⁹⁶

“Vatanımı seviyorum, ama tuhaf bir sevgiyle!”

Edebî alıntı tekniğine bir başka örneği “İrmak Coşuyor” öyküsünden verebiliriz:

“Все это было когда-то,

*Но только не помню когда...”*¹⁹⁷

“Bütün bunlar bir zamanlar olmuştu,

Ama ne zaman olduğunu hatırlamıyorum...”

Öyküyle ilgili açıklamalar bölümünde belirtildiği gibi bu sözler şair A.K.Tolstoy’un (1817-1875) “Düzensiz ve Çalkantılı Dalgaların Köpüğünde” (Po greble nerovnoy i tryaskoy) (1840) adlı şiirinden alınmıştır.

Korolenko “Orman Uğulduyor” öyküsünde de edebî alıntı tekniğinden yararlanmıştır. Bir efsaneyi andıran öykünün kahramanı Opanas, Ukrayna kazaklarındandır. Çiftlik sahibinin isteği üzerine balalaykaya benzeyen bir çalgıyla

¹⁹⁶ A.g.e., c. 1 (Ubivets), s. 83.

¹⁹⁷ A.g.e., c. 3 (Reka igraet), s. 212.

çiftlik sahibinin kaderi hakkında bir şarkı söyler. Sözleri uydurma olan bu kazak şarkısını Korolenko montaj tekniğiyle öyküye olduğu gibi almıştır:

“Ой, пане, ой Иване!..

Умный пан много знает...

Знает, что ястреб в небе летает, ворон побивает...

Ой, пане, ой Иване!..

А того ж пан не знает,

Как на свете бывает,-

Что у гнезда и ворона ястреба побивает...” ¹⁹⁸

“Vay çiftlik sahibine, vay İvan’a!..

Akıllı çiftlik sahibi çok şey biliyor...

Aladoğanın gökyüzünde uçtuğunu, kuzgunu parçaladığını...

Vay çiftlik sahibine, vay İvan’a!..

Ama çiftlik sahibi

Hayatta neler olduğunu,

Kuzgunun kendi yuvasında aladoğanı parçaladığını bilmiyor...”

Korolenko “Katil” öyküsünde montaj tekniğini farklı şekilde kullanarak alıntıda değişiklik yapmıştır. Bu öyküde Gogol’ün “Müfettiş” adlı piyesinden bir cümleyi biraz değiştirerek yazmıştır:

¹⁹⁸ A.g.e., c. 2 (Les şumit), s. 82.

“так уж самим богом установлено, и волтерианцы напрасно против этого вооружаются.” ¹⁹⁹

“bu, Tanrı tarafından emredilmiştir, Volterciler ise buna karşı boşuna silahlanıyorlar.”

Korolenko burada Gogol’ün kullandığı “устроено” (düzenlenmiştir) kelimesi yerine “установлено” (emredilmiştir), “говорят” (konuşuyorlar) kelimesi yerine de “вооружаются” (silahlanıyorlar) kelimelerini kullanarak üslûpta değişiklik yapmıştır.

Korolenko birkaç öyküsünde leitmotiv tekniğinden de yararlanmıştır. Bunun en belirgin örneği “Paradoks” öyküsünde verilmiştir. Öykünün ilk cümlesi olan “İnsan ne için yaratılmıştır?” sorusu ve “İnsan mutluluk için yaratılmıştır” cevabı öykü boyunca dört kez tekrarlanmıştır. Hatta kahramanlardan biri olan özürülü Zaluskiy bu özlü sözü öykünün sonunda bağırarak tekrarlar ve adeta okuyucunun hafızasına kazır.

Korolenko diyalog ve monolog ustasıdır. Öykü anlatımında okuyucuyu sıkmayan sade cümlelerle orta üslûp düzeyini kullanan yazar, diyalog bölümlerinde aşağı üslûp ve hatta argo kelimelere yer vermiştir. Bunun nedeni, toplumun en alt tabakalarında yaşayan halkı ve köylüleri tasvir ederken gerçeğe son derece bağlı kalması ve halkı olduğu gibi okuyucuya sunmasıdır. Korolenko’nun öykülerinde gerçek halk, diyaloglarda kendini gösterir. Yazar kahramanlarını konuştururken aynı zamanda onların özellikleri hakkında bilgiler de verir.

¹⁹⁹ A.g.e., c. 1 (Ubivets), s. 83.

Korolenko'nun pek çok öyküsünde **anlatım zamanı** ile **anlatılan zaman** ilişkisinde zaman örtüşmesi söz konusudur. Ancak Korolenko bazı öykülerinde araya giren ikinci anlatıcılar aracılığıyla zaman kurgusunda geriye dönüş tekniğinden yararlanmıştır. Örneğin, "Tuhaf Bir Kız" öyküsünün birinci bölümünde anlatım zamanı ile anlatılan zaman aynıdır. Korolenko'nun öykünün başlığının altına yazdığı kısa açıklamadan da anlaşılacağı gibi, anlatılan zaman 80'li yıllardır. Anlatım zamanı ise bir sürgün olan anlatıcının ve anlatıcıya yolda eşlik eden bir jandarmanın gece yatmadan önce sohbet ettikleri **birkaç saatlik zaman** dilimidir. Öykünün ikinci bölümünde ise araya giren ikinci anlatıcı olan jandarma Gavrilov, okuyucuyu altı yıl geriye, tam olarak **1874 yılına** götürür. Bu bölümde yazar geriye dönüş tekniğini kullanır ve okuyucuyu öykünün zamanı konusunda sık sık bilgilendirir. Örneğin, ikinci anlatıcı olan jandarma Gavrilov, tutuklu Morozova'yla ilgili öyküsünü anlatırken bir zaman çerçevesi çizer. Gavrilov orduya **1874 yılında** katılır ve **bir hafta sonra** Morozova'yı sürgün yerine götürmek üzere emir alır. **Ertesi gün sabah erkenden** Morozova'yı almaya gider. Mevsim **sonbahardır**. Güneşli ama serin bir **Eylül** günüdür. **Akşama doğru** hava daha da serinler ve yağmur başlar. **Gece yarısı** dinlenmek için bir istasyonda mola verirler. Daha sonra hiç dinlenmeden **üç gün boyunca** yol giderler. Sonunda sürgün yerine varırlar. Gavrilov, Morozova'yı bırakıp geri döner. **Kısa bir süre** sonra yolu tekrar aynı yere düşer ve Morozova'yı tekrar görür. Bu köyde posta arabasını bekleyen Gavrilov **üç gününü** burada geçirir. Gavrilov bu karşılaşmadan **bir süre sonra** Morozova'nın ölüm haberini alır. Zaten bünyesi zayıf olan ve yolda üşüten Morozova kötü şartlara dayanamayıp ölür. Öykünün son bölümü olan altıncı bölümde iki anlatıcı yataktaki konuşmalarına devam ederler.

Korolenko'nun öykülerinde **mekân** unsuru özel bir öneme sahiptir. Mekân, Korolenko'nun yapıtlarında sadece olayları değil, kahramanları tanıtmada da önemli bir rol oynar. Mekân ayrıca okuyucuyu öyküyle bütünleştirmede vazgeçilmez bir unsurdur. Korolenko'da mekân kimi zaman okuyucuya iç ya da dış çevreyi tanıtırken, kimi zaman yazarın ya da kahramanın psikolojik durumunu aktarmaya yardımcı olur. Örneğin, "Sahalin'li" öyküsünde kahramanın psikolojisi mekân tasviriyle belirgin bir şekilde vurgulanmıştır. Yolculuk sırasında yol arkadaşından ayrılan anlatıcı geceyi tek başında geçirmek zorunda kalır. Korolenko bu öyküde mekân olarak Yakutistan'ın ücra bir yerindeki göçebe çadırını seçmiştir. Yazar, mekân tasvirini yaparken bir yandan da kahramanın yalnızlığını şu şekilde ön plana çıkarmıştır:

"Ateşi yakmadım. Kısa kış günü soğuk sislerin arasında yitip giderken, yatağımda yarı uzanmış bir vaziyette ve farkında olmadan kendimi karanlığa ve sessizliğe teslim ettim. Güneşin son solgun ışıkları küçük çadırın buzdan pencereleri arasından yavaş yavaş çekildi. Koyu karanlık, çadırın köşelerinden ağır ağır ortaya çıkıp, başımın üzerinde hareket edermiş gibi duran eğik tavanı kapladı. Çadırın ortasında duran büyük sobanın hatları bir süre daha gözle görülecek şekilde ortada kaldı. Sanki sessiz bir savaşta Yakut barınağını koruyan biçimsiz bir tanrı gibi karanlığa doğru kollarını kocaman bir şekilde açmış duruyordu... Ve işte bir süre sonra bu belirsiz çizgiler de kayboldu... Karanlık!.. Sadece üç yerde belli belirsiz

fosforlu benekler ışıldadı; bu ışıldayan şey, pencereyi kaplayan buzların arasından donukça çadırı gözetleyen ölümcül Yakut ayazıydı.” ²⁰⁰ (s. 130)

Karanlık ve yalnızlıktan bunalan anlatıcı bu ortamdan kurtulmaya çalışır:

“Silkindim, sessizlikle ve karanlıkla yaptığım savaştan bitkin düştüğümü hissettim ve oracıkta elimin altında duran kurtarıcıya başvurmaya karar verdim. Bu kurtarıcı, çadırın ilahı olan güçlü ateşti.” ²⁰¹ (s. 131)

Anlatıcı ateşi yaktığı anda çadırın ortamı değişir ve öykünün kahramanı bu kez mekândaki değişikliği ve yeni sesleri anlatmaya başlar:

“Çok geçmeden çadırın ortasında duran ve kocaman ağzını açmış olan soba, yaktığım çırayla alev aldı. Ateşe karaçam ağacının kuru ve reçineli odunlarından attım. Oda bir anda tanınmayacak kadar değişti. Sessiz çadır birden seslerle ve çatırtılarla doldu. Yüz dilli ateş odunlar arasında koşuşturup onları sarmaladı, odunlarla oynadı, sıçradı, gürlledi, tısladı ve çatırdadı. Parlak, canlı, aceleci, geveze ve hareketli bir şey çadırın tüm köşe ve bucağını gözden geçirerek aniden odaya daldı. Sonra çatırdayan, hızlanıp coşan alev zamanla durgunlaştı. O anda sobanın düz ve kısa bacasından çıkan sıcak kıvılcımların soğuk havada nasıl cızırdayıp

²⁰⁰ V.G. Korolenko, 1953, c. 1 (Sokolinets), s. 131.

²⁰¹ A.g.e., s. 132.

çatırdadığını duydum. Ama bir dakika sonra ateş yeni bir güçle oyuna girdi ve bu kez odada silah sesini andıran sık patlamalar duyuldu.” ²⁰² (s. 131)

Bir başka yönden bakıldığında Korolenko’nun öykülerinde yer alan mekân zemininde topluma ait alışkanlıklar, gelenekler, yaşam tarzı gibi temel konular da ele alınır ve okuyucu, değişik bölgelerde yaşayan farklı topluluklar hakkında da bilgi sahibi olur. Örneğin Korolenko Nijniy Novgorod döneminde özellikle yaz mevsiminde yaptığı geziler sonucunda edindiği izlenimlerle pek çok öykü yazmıştır. Bunlardan biri olan “İssız Yerlerde” adlı öyküde mekân Svetloyar gölü²⁰³ ile Kerjenets ırmağı²⁰⁴ civarındır. Yazar mekân çerçevesinde burada yaşayan insanların özelliklerini şu şekilde anlatır:

“Buranın halkı birbiriyle çok çabuk tanışıp kaynaşır. Vetluga ırmağı civarının sakinleri genel olarak çok iyi yürekli dirler. Hatta çıkarlarına düşkün kurnaz ormancıların yüzlerinde bile onlara has, özel bir kıvrım ve bu kıvrımda hafif bir yumuşaklık ve iyi yüreklilik görürüm. Bu özel kıvrımı, sattığı balığın tadına bakmamı teklif eden yaşlı bir balıkçının yüzünde de, eşiyle birlikte Yukarı Vetluga taraflarına yolculuk etmekte olan bir rahibin yüzünde de, üzerine nakışlı bir gömlek giyip mavi bir başörtüsü takmış olan güzel bir kızda da görürüm...” ²⁰⁵ (s. 131)

²⁰² A.g.e., s. 133.

²⁰³ Svetloyar gölü: Nijniy Novgorod’daki Vladimirskiy köyü yakınlarında bulunan volkanik bir göldür.

²⁰⁴ Kerjenets ırmağı Nijniy Novgorod’un kuzeybatısından doğup Volga nehrine dökülür ve uzunluğu 290 kilometredir.

²⁰⁵ V.G. Korolenko, 1954, c. 3 (V pustinnih mestah), s. 116-117.

Korolenko bir başka öykü olan “Makar’ın Rüyası”nda mekân olarak Yakutistan’daki ücra Çalgan köyünü ele almıştır. Yazar burada mekân unsurundan, kahramanın kimliğiyle birlikte toplumun sosyokültürel yapısını ortaya koyma şeklinde de yararlanmıştır. Makar’ın memleketi olan Çalgan köyü Yakutistan’ın uçsuz bucaksız taygalarında bulunan küçük bir yerdir. Makar’ın ataları Rusya’dan gelip taygadaki zor iklim koşullarıyla mücadele ederek buraları kendilerine yurt edinmişlerdir. Yazar buradaki sosyokültürel yaşamı mekân unsurunu kullanarak şöyle betimlemiştir:

“Makar’ın dedeleri tayga ile savaştılar, onu ateşle yaktılar, baltayla kestiler. Bunları yaparken farkında olmadan yabanileştiler. Yakut kızlarıyla evlenip Yakut dilini ve geleneklerini benimsediler. Rus soyunun karakteristik özellikleri silindi ve kayboldu.

Makar ne olursa olsun doğma büyüme bir Çalgan köylüsü olduğunu hiçbir zaman unutmadı. O burada doğdu, burada yaşadı ve burada ölmeyi düşündü... Rusçayı az ve oldukça kötü konuştu, yabani hayvanların kürkünü giydi, ceylan derisinden yapılmış çizmeler giydi. Sıradan günlerde sadece bazlama ve çay ile beslendi. Bayramlarda ve özel günlerde ise masada olduğu kadarıyla eritilmiş yağ yedi. Boğaya ustalıkla bindi. Hastalandığında ise cinleri çağırarak dişlerini gıcırdatarak Makar’ın üzerine atlayan ve böylece hastalığı Makar’dan korkutup kaçırmaya çalışan şamanı çağırdı.

Her zaman deli gibi çalıştı, fakir bir hayat sürdü, soğuğa ve açlığa katlandı...” ²⁰⁶ (s. 131)

²⁰⁶ V.G. Korolenko, 1953, c. 1 (Son Makara), s. 103-104.

Korolenko'nun mekân olarak hapishane ortamını seçtiği öyküleri de vardır ("Yaşka" ve "Günaha Davet"). Mekânın hapishaneden oluştuğu bu öykülerde yazar okuyucuya tutukluların yaşantısını, bu ortamdaki adaletsizliği ve cezaevi geleneklerini aktarır. Örneğin, "Yaşka" öyküsünde mekân Tobolsk'daki hapishanedir. Anlatıcı gözlemlediklerini okuyucuya şu şekilde aktarır:

"...Bizi Sibiryâ hapishanelerinden birinin uzun, dar ve karanlık koridoruna getirdiler. Duvarın biri tutukluların baştanbaşa gezindikleri kare şeklindeki küçük avluya açılan yüksek pencerelerle kaplıydı. Diğer duvar boyunca birbirine yakın "hücreler" görülüyordu. Kapılar bakımsızlıktan ve çok sık ellenmekten dolayı simsiyahtı ve gri, kirli duvarlarda siyah dikdörtgenler şeklinde dikkat çekiyordu. Kapıların üzerinde "Hırsızlık", "Adam Öldürme", "Yağmacılık", "Evsiz Gezinler" yazan tabelalar asılıydı... Birinci ve ikinci koridoru geçtik. Üçüncü koridordaki ilk kapının üzerinde ve ondan sonraki kapıda asılı olan "Akıl Hastası" yazısını okudum. Üçüncü kapıda yazı yoktu ama dördüncüde yine aynı levha asılıydı. Aslına bakılırsa bu hücrelerde kimin yaşadığını tahmin etmek için levhaya bile gerek yoktu çünkü içeriden vahşice, hüznü ve insanın kalbine dokunan birtakım sesler geliyordu." ²⁰⁷ (s.132)

Bu öyküde mekân tasvirine oldukça fazla yer veren Korolenko, tutukluların ne tür koşullarda yaşadıklarını da anlatır. Yazar, hapishanenin akıl hastaları bölümünde kalan tutuklu Timofey'in kaldığı yeri şöyle tasvir etmiştir:

²⁰⁷ V.G. Korolenko, 1953, c. 1 (Yaşka), s. 20.

“Koğuşun penceresinden içeriye bir göz attım. Uzun ve dar olan hücre bizimkinden daha da karanlıktı; çünkü yandaki binanın köşe duvarı odaya ışığın girmesini engelliyordu. İlk bakışta bu karanlık duvarların arasında kimseyi göremedim, ama daha sonra köşede, pencerenin tam altında dizlerinin üzerine çökmüş birini fark ettim... Pencerede şapkaya benzer bir şey asılıydı. Diğer koğuşlarda olduğu gibi burada da mobilya yoktu...”²⁰⁸ (s. 132)

Yazar mekânı tasvir ederken aynı zamanda buradaki insanların yaşayış tarzlarını da anlatır. Buna çarpıcı bir örnek olarak yine aynı öyküdeki anlatıcı ile gardiyan Miheiç’in akıl hastası sayılan tutuklu Timofey hakkındaki şu konuşmasını verebiliriz:

“Miheiç bana Timofey’i “-Elleriyle üç adam boğmuş” diyerek takdim etti. “-Görünüştünden belli değil ama çok güçlüdür!”

“-Peki köşeye yerleştirdiği şey nedir?”, - diye sordum.

“-Putlar... Tanrılar... Kendisi yapıyor. Kaç kere elinden aldılar ama şimdi yine yapıyor.”

“-Neyle?”

“-El icadıyla! Pencere sacından yaptığı bıçakla taşa şekil veriyor. Ya penceresinde asılı duran şapkayı gördünüz mü? Onu da kendisi dikti. Odasındaki pencere kırıktır, oradan geçen sersem bir kediyi yakaladı, dersini dişleriyle yızdı ve işte bu şapkayı yaptı! İğnesi var, ipliği ise yattığı şilteden söküyor... Ama buna

²⁰⁸ A.g.e., s. 26.

karşılık dindardır. Bir rahipten daha iyi dua bilir. Kendi tanrıları vardır ama bizim dualarımızı eder...” ²⁰⁹ (s. 133)

Korolenko’nun öyküleri üzerine şu ana kadar yapmış olduğumuz incelemede yazarın üslûbuna ve anlatım özelliklerine değindik ve kısa alıntılarla örnekler vermeye çalıştık. Bu örnekleri çoğaltmak mümkündür. Ancak yazarın dünya görüşünü ve dil zenginliğini destekleyen bu örneklerin Korolenko’nun üslûp ve anlatım tekniğini yeterince yansıttığını düşünerek tezimizin bu bölümünü bitiriyoruz.

²⁰⁹ A.g.e., s. 26-27.

SONSÖZ

Bu çalışmamızda edebî yapıtları 19. ve 20. yüzyıllar arasındaki geçiş dönemine rastlayan ve ülkemizde adı hemen hemen hiç duyulmayan Vladimir Galaktionoviç Korolenko'yu (1853-1921) tanıtmaya çalıştık. Korolenko'nun öykü sanatını incelerken onun biyografisini ve yapıtlarını da kısaca ele alarak Türk okuyucusuna tanıtmayı amaçladık.

Lise yıllarında yakınlaştığı devrimci bir grubun hareketleri nedeniyle tutuklanıp altı sene boyunca cezaevinde ve sürgünde yaşayan Korolenko oldukça hareketli bir yaşam sürmüştür. Korolenko sadece bir yazar değil, aynı zamanda gazeteci, eleştirmen ve halkın çıkarlarını koruyan aktif bir toplum adamıdır. Bir yazar olarak en önemli ve unutulmaz yapıtlarını kısa ve uzun öykü ile belgesel öykü tarzında vermiştir.

Korolenko üzerine yaptığımız bu çalışmada ağırlığı, Rus edebiyatında yankı uyandıran belli başlı kısa öykü ve belgesellerine verdik. Öykülerini göz önünde bulundurarak halk-aydın ilişkisi, toplum ve adalet, iyimserlik ve özgürlük gibi ana motifleri ortaya çıkardık. Gerek edebî yapıtlarında gerekse gazete makalelerinde dönemin toplumsal sorunlarını ele alan Korolenko'nun gerçekçi yönünü yansıtmaya çalıştık.

Kırk yılı geçen sanat hayatında her zaman halktan yana olan ve toplum için mücadele eden Korolenko'nun öykülerine her zaman iyimserlik hakim olmuştur.

Yapı olarak da iyimser bir kişiliğe sahip olan Korolenko yapıtlarında hayatı tüm renkleri ve coşkusuyla vermeyi başarmış usta bir yazardır.

Korolenko'nun öykülerinde ana figür halk ve köylülerdir. Dönemin en önemli sorunlarından olan aydın tabaka ile halk kitlesi arasındaki iletişimsizlik, Korolenko'nun dikkatini ilk gençlik dönemlerinden itibaren çekmiştir. Sürgün dönemiyle birlikte halkın içine girmeye başlayan yazar, gerçek halkın hiç de aydın sınıfı tarafından anlatıldığı gibi olmadığını anlamış ve halkı daha yakından tanıyarak, tarafsız olarak gerçek Rus halkını okuyucuya tanıtmıştır. Yönetim baskısı altındaki Rus köylüsünün aslında aydın kesimi ne kadar yanlış tanıdığını fark edip bu eksikliği gidermeye çalışmış, yapıtlarıyla da en ücra köşelerdeki yaşam koşullarını tüm canlılığıyla ortaya koymuştur.

Korolenko arkasında edebiyat dünyası için oldukça önemli bir miras bırakmıştır. Dönemin usta yazarları olan Turgenev'in, Tolstoy'un, Dostoyevski'nin, Çehov'un yanında Korolenko da adını klasik Rus edebiyatının yazarları arasında duyurmayı başarmıştır.

Çalışmamızda Korolenko'yu özellikle kısa öyküleri ve belgeselleri bazında üslûp ve anlatım özellikleriyle birlikte vermeye çalıştık. Türkiye'de adı pek duyulmamış olan Korolenko hakkında az da olsa bir bilgi birikimi oluşturmaya çalıştık. Türk okurunun bu ilginç ve çok yönlü yazarı yakından tanımak isteyeceğini umuyoruz.

ÖZET

Tezimizin konusu Vladimir Galaktionoviç Korolenko'nun (1853-1921) öykü sanatıdır. Bu amaçla yazarın belli başlı kısa öykü ve belgesellerini inceleyip Korolenko'yu yaşamı ve yapıtları bazında Türk okuruna tanıtmaya çalıştık.

Sanat hayatı 19.yüzyıl sonu ve 20.yüzyıl başına rastlayan Korolenko'nun Rus edebiyatındaki yeri büyüktür. Yazar, özellikle kısa öykü ve belgesel öykü tarzındaki çalışmalarıyla Rusya'nın en ücra köşelerindeki sıradan insanları ve onların yaşam tarzını okuyucuya tanıtmayı başarmıştır.

Aile yapısı gereği Rus, Ukrayna ve Polonya olmak üzere üç kültürü bir arada yaşayan Korolenko, lise yıllarında yakınlaştığı devrimci grubun hareketleri dolayısıyla 1876 yılında tutuklanmış ve çeşitli aralıklarla altı yılını sürgünde, hapisnede ya da gözaltında geçirmiştir.

Korolenko yetenekli bir gözlemci ve aktif bir toplum adamı olarak, yapıtlarında yaşadığı dönemdeki ülke sorunlarını ve insanların bu sorunlarla mücadelesini ortaya koymuştur. Bunu yaparken her zaman aktif olarak mücadeleye katılan halkın ve köylülerin yanında olmuş, onların daha iyi ve adil bir yaşam için gösterdikleri çabayı desteklemiştir. Korolenko öykülerinde gerçek olay ve kişileri ele almış, cesur insanların dünyasını ortaya çıkarmıştır. Onun günlüklerinde, yakınlarına yazdığı mektuplarda ve not defterlerinde binlerce karakter vardır. Bunlar yazarın

gerçek hayatta karşılaştığı ve gözlemlediği kimselerdir. Bu yönüyle yazar realist bir çizgidedir.

Korolenko'nun edebî dili son derece sade, canlı ve akıcıdır. Karakterlerinin konuşma tarzları kendilerine özgü oluşlarıyla ve halk dilinin güzelliğini yansıtmaıyla farklılık oluşturur. Öykülerine kattığı ilginç motiflerle Rusya'nın çok çeşitli ve bilinmedik yönlerini tüm zenginliğiyle ortaya koymuştur. Gerek sürgün yaşamı boyunca, gerekse sürgünden sonra yaptığı çeşitli yolculuklarda halk yaşamıyla ilgili görüp öğrendiklerini yalın bir dille ama tüm renkleriyle ustaca sergilemiştir. Korolenko Rus halk yaşamının bilinmeyen yönlerini yapıtları aracılığıyla tanıtmıştır.

Korolenko sadece usta bir yazar ve gazeteci değil, aynı zamanda halkın çıkarını koruyan aktif bir toplum adamıdır. Korolenko Rus edebiyatının olduğu kadar Ukrayna edebiyatının da ustaları arasında sesini duyurmayı başarmış yetenekli yazarlar arasındadır.

РЕЗЮМЕ

Тема нашей диссертации – художественное творчество русского писателя Владимира Галактионовича Короленко (1853-1921). Изучив некоторые его рассказы и очерки мы хотели познакомить турецкого читателя с личностью и произведениями Короленко.

Жизнь и творчество писателя охватывают конец 19ого – начало 20ого века и занимают значительное место в русской литературе. В своих рассказах и очерках Короленко знакомит читателей с простым народом и образом жизни людей в самых глухих местах России.

Короленко вырос в семье, где переплелись корни трех культур: русской, украинской и польской. По окончании гимназии он сблизился с революционной студенческой группой и был арестован в 1876 году. Последующие шесть лет писатель провел в ссылках, тюрьмах или надзорах.

Короленко, как талантливый наблюдатель и активный деятель, отразил в своих произведениях проблемы страны и борьбу людей с укладом того времени. При этом он всегда стоял на стороне народа и крестьян и поддерживал их стремления к лучшей жизни и справедливости. Взяв за основу подлинные события и лица, Короленко создал своеобразный мир смелых людей. В его дневниках, записных книжках и письмах к родственникам

упомянуты тысячи реальных лиц, с которыми писатель встречался в жизни.

Короленко – писатель-реалист своего времени.

Язык Короленко в высшей степени прост, жив, эмоционален. Речь его героев отличается ярким своеобразием и красотой народного говора. В своих произведениях Короленко выяснил неведомые и различные стороны России интересными мотивами. Во время ссылки и после, путешествуя и наблюдая, писатель выявлял народную жизнь во всей ее красе. Многие неизвестные стороны жизни русского народа стали известны благодаря произведениям Короленко.

Короленко не только талантливый беллетрист, публицист, но и общественный деятель, защищавший человека от враждебных ему сил собственнического строя. Творчество Короленко нашло высокую оценку у крупнейших представителей как русской, так и украинской литературы.

SUMMARY

The subject of our thesis is literary creation of the Russian writer Vladimir Galaktionovich Korolenko (1853-1921). Studying especially on his notable short stories and essays, we intended to introduce Korolenko with his biography and literary works to Turkish readers. .

Life and creative works of Korolenko belong to transition period of 19th and 20th centuries and take up considerable place in Russian literature. Korolenko achieves to present ordinary people from the most solitary places of Russia and their life styles to the readers.

As a member of a culturally mixed family, Korolenko sheltered three cultures, like Russian, Ukrainian and Polish. On graduating from high school he became closer with a revolutionary student group and was arrested in 1876. Following this date he passed his six years in prisons, exile and arrest with different periods.

Korolenko, as an excellent observer and active public figure, brought up in his literary works extant problems of his country and the fight of people with those problems. Exposing this, he was always in side with ordinary people and the peasants, who actively struggled for better conditions, and supported their effort. Taking real events and persons as a basis, Korolenko created a world of courageous people. In his diaries, letters to relatives and notebooks there are thousands of real

characters, with whom Korolenko met or observed in real life. In point of this, Korolenko is in realistic level.

Korolenko, in his stories, used unadorned, living and fluent language. The speech of his characters is simple, lively and emotional. He expressed Russia's various and unknown aspects with its all richness by using motifs in the stories. He skillfully displayed in his stories what he learned about the folk culture on his trips whether during or after exile and he expressed all colors of life using clean and spare language. Korolenko is one of the leader writers for giving Russian folk life with a large point of view.

Korolenko is not only a skilled writer and journalist, but also an active public figure protecting social benefits of ordinary people. The name of Korolenko belongs to great writers accepted by Russian and Ukrainian literature.

ORİJİNAL METİNLER

Стр. 33 (Чудная) : «Сломать ее можно. Ну, а согнуть: не гнутся этикие.»

Стр. 39-40 (Соколинец) : «Привычный бродяга обманывал себя, уверяя, что он доволен своим спокойным существованием (...) В глубине души он сознавал, что это серая жизнь, жизнь на чужбине, постылой и неприветной, не про него. Из глубины души уже подымались в нем призывы тайги, его манила уже от серых будней безвестная, заманчивая и обманчивая даль.»

Стр. 40 (Соколинец) : «Ночка-то темная, тайга-то глухая... дождем тебя моет, ветром тебя сушит и на всем-то, на всем белом свете нет тебе родного угла, ни приюту... Все вот на родину тянешься, а приди на родину, там тебя всякая собака за бродягу знает. А начальство-то много, да начальство-то строго... Долго ли на родине погуляешь, - опять тюрьма! Да еще и тюрьма-то иной раз раем вспоминается...»

Стр. 41 (Федор Бесприютный) : «- Бесприютный знает! Бесприютный зря слова не скажет.

И каждое слово человека, глядевшего этим спокойным, сдержанным, знающим взглядом, приобретало в глазах толпы особенную авторитетность. Ко всякому самому простому слову Федора (он был вообще неразговорчив), кроме прямого его значения, присоединялось еще нечто... Нечто неясное и смутное прикасалось к душе слушателя, что-то будило в ней, на что-то намекало. Что это было, - слушатель не знал, но он чувствовал, что Федор Бесприютный что-то «знает»...»

Стр. 45-46 (Государевы ямщики) : «Если лошадь пала, на ямщика навалит ее работу: он будет грести летом или таскать лодки лямкой... Если работник захворал или умер, - семья тоже вымирает медленной смертью, на которую полуголодные соседи глядят с испуганным состраданием, а камни и леса – с величавым стихийным равнодушием...

В общем – большинство этих забытых хизнью «государевых ямщиков» производят впечатление медленного вымирания. Они болезненны, бледны,

печальны и хмуры, как эти берега. Свою родную реку они зовут «проклятою» или «гиблою щелью»...

Стр. 46-47 (Последний луч) : «Мальчик остановился. Незнакомое слово, очевидно, не давалось... Старик сощурился и помог:

- Соловей, - прочел он.

- Соловей, - добросовестно повторил ученик и, подняв недоумевающие глаза на учителя, спросил: - Со-ло-вей... Что такое?

- Птица, - сказал старик.

- Птица... – И он продолжал чтение. – «Соловей си-дел... на че... на че-ре... на че-ре-му-хе»

- Что такое? – опять вопросительно прозвучал, как будто деревянный, безучастный голос ребенка.

- На черемухе. Черемуха, стало быть, дерево. Он и сидел.

- Сидел... Зачем сидел?... Большая птица?

- Махонькая, поет хорошо.

- Поет хорошо...

(...) «Что это за жалкое детство! – думал я невольно под однотонные звуки этого детского голоса. - Без соловьев, без цветущей весны...»

Стр. 55 (Слепой музыкант) : «И в устных, и в печатных критических замечаниях мне приходилось встречать возражение, повидимому, очень основательное: по мнению возрожающих, этот мотив отсутствует у слепорожденных, которые никогда не видели света и потому не должны чувствовать лишения в том, чего совсем не знают. Это соображение мне не кажется правильным: мы никогда не летали, как птицы, однако, все знают, как долго ощущение полета сопровождает детские и юношеские сны.»

Стр. 66 (Сон Макара) : «(...) он родился, как другие, - с ясными, открытыми очами, в которых отражались земля и небо, и с чистым сердцем, готовым раскрыться на все прекрасное в мире.»

Стр. 73 (Чудная) : «- Что это, говорю, барышня, - за что вы сердце против меня имеете? Или я враг вам какой?

- Враг и есть, говорит, - а вы разве не знаете? Конечно, враг!

(...) – Простите меня, говорю, коли вам зло какое сделал.

(...) Простить! Вот еще. Никогда не прощу, и не думайте, никогда! Помру скоро... так и знайте: не простила!»

Стр. 74 (Федор Бесприютный) : «Иногда кто-нибудь из них натыкался на какой-нибудь символ, смысл которого не давался пониманию. Тогда сходились другие и по большей части разглаживали знак: знамение неведомой гибели и незнакомой доселе опасности. И так прошло много дней и ночей. Толпа осталась где-то далеко, продолжая прежде намеченный путь, а те, что ушли вперед, - всё шли, у них выработался свой условный язык, свои знаки...»

Стр. 75 (Федор Бесприютный) : «Между тем бродяга прекратил чтение; он посидел некоторое время отуманенный, с выражением разочарования, затем оглядел книжку со всех сторон удивленным и насмешливым взглядом, точно удивляясь, как мог он ждать от нее чего-либо и тратить на нее так много времени...»

Стр. 79 (Государевы ямщики) : «Для станочников это добровольное соглашение определяется тем, что без жалования они перемрут голодной смертью... Целыми станками, поголовно, они будут умирать среди этих равнодушных камней, и никому до этого не будет дела...»

Стр. 79 (Государевы ямщики) : «Население таких обездоленных станков – наследственно угнетенное, необыкновенно печальное и явно вырождающееся. Уйти им целым обществом в переселение – нельзя! Это будет уже «бунт», и начальство примет «строгие меры». Отдельных же членов своих не пустит само общество: остающиеся не желают принять от уходящего часть тяжелого бремени этой ужасной жизни...»

Стр. 80 (Последний луч) : «Население этого станка даже среди остальных приленских жителей поражает своею вялостью, худосочием и безнадежной апатией.»

Стр. 80-81 (Феодалы) : «Я сказал, что переправа, вероятно, очень трудна. (...) Людям приходится очень трудно. Он выслушал последнее замечание с небрежным видом и сказал:

- Народ привычный... Боюсь, что и мне скоро придется ехать в участок и притом довольно далеко...

- Ваш участок, вероятно, велик, - сказал я, чтобы поддержать разговор.

- На европейский масштаб, - целое государство!.. Да вот, не угодно ли взглянуть на эту карту... Синей чертой обведены границы моих владений...

Я с любопытством взглянул на нее. Синяя черта, извиваясь между хребтов, горных речек и падей, уходила на северо-восток, захватывала значительную часть течения Лены и ее безымянных притоков, подходила к водоразделу Енисея на северо-западе, а на юго-востоке широким синим пятном к ней придвигался Байкал...

Этот клочок разрисованной бумаги живо подействовал на мое воображение. Мне представились эти сотни и тысячи верст, оставшихся позади, которые мы одолевали так долго и с такими усилиями... Зеленые пятна, там и сям причудливыми массами разбросанные кистью чертежника, - это глухая, дремучая тайга, непроходимую, дикою чащей раскинувшаяся по горным уступам и ущельям. Черные точки – убогие станки, населенные несчастными, полуголодными и угрюмыми ямщиками. Извилистые полосы – это горные речки, через которые мы переправлялись с такими приключениями... Все это живо представилось мне при взгляде на карту «участка», который этот франтоватый господин в серой тужурке с такой великолепной небрежностью только что назвал «своими владениями».

Стр. 87 (Сон Макара) : «И Макару казалось, что он слышит чудную песню. Это была как будто та самая, давно знакомая песня, которою земля каждый раз приветствует солнце. Но Макар никогда еще не обращал на нее должного внимания и только в первый раз понял, какая это чудная песня. Он стоял и слушал и не хотел идти далее, а хотел вечно стоять здесь и слушать...»

Стр. 93 (Марусина заимка) : «Это был человек высокого роста, с широкими плечами и стройным тонким станом... У него были светлоголубые глаза, светлорусые волосы и почти совсем белые усы, странно выделявшиеся на сильно загорелом красном лице. Его можно было бы назвать красавцем, если бы не тусклость точно задернутого чем-то взгляда и не эти слишком уже светлые усы на темном лице. Губы у него были полные, с какой-то странною складкой, - грубоватой и портившей довольно благоприятное общее впечатление. Во всей фигуре чувствовалось что-то уже как бы надломленное,

не вполне нормальное, хотя и сильное. Родом он, как оказалось после, был с Дона.»

Стр. 93-94 (Ат-Даван) : « - Лошадей, милостивый государь, нет, - слышался сзади меня дребезжащий, слащавый и как будто робеющий голос.

Я оглянулся. В комнату входил небольшой круглый человек неопределенного возраста, одетый довольно оригинально. Кургузый сюртучок, клетчатые пантолоны, пикейный жилет, цветной галстук с золотыми мухами по зеленому полю – все это слегка уже полинявшее, слежалое, как будто надетое по случаю, напоминало о каких-то давно прошедших временах. На ногах у вошедшего были тяжелые валенки, наряду с которыми кургузый немецкий костюм выглядел очень комично. Впрочем, маленький человек не сознавал, повидимому, этого контраста и выступал щеголевато, мелкимим, «щепотками» шагами.

Физиономия незнакомца, как и вся фигура, была какая-то серенькая, тоже как будто слегка подержанная или лежалая, а теперь приглаженная и почищенная для случая. В улыбке, в серых глазах, в тоне голоса заметна была претензия на некоторую культурность. Маленький человек как будто хотел показать, что он видал лучшие дни, знает «обращение» и при других обстоятельствах стоял бы с нами на равной ноге. Но вместе с тем он как-то сжимался и робел, как будто его слишком часто осаживали, и он боялся того же от нас.»

Стр. 95 (Река играет) : «Голос басистый, грудной, немного осипший, будто с сильного похмелья, но в нем слышались ноты непосредственные и наивные...»

Стр. 95 (Река играет) : «Для него опасность всех больше, потому что придется непременно подымать паром против течения. Он, видимо, подтянулся, его взгляд становится разумнее, тверже.»

Стр. 95 (Река играет) : «Но глаза Тюлина опять потухли, и весь он размяк.

- Гребь, гребь... Загребывай, проходящий, поглубже, не спи! – говорит он лениво, а свм вяло тычет шестом, с расстановкой и с прежним уныло-апатичным видом. (...) Критическая минута, когда Тюлин был на высоте своего признанного перевознического таланта, миновала, и искра в глазах Тюлина угасла вместе с опасностью.»

Стр. 96 (Сон Макара) : «Потемнело. Белесоватое облачко чуть-чуть виднелось в зените. Оно как будто тихо таяло, и от него, как-то устало и томно, лились еще замиравшие лучи сияния.

По разгоряченному телу Макара бежали целые потоки острых стручек талого снега. Снег попал ему в рукава, за воротник соны, стекал по спине, лился за торбаса. Проклятый Алешка унес с собой его шапку. Рукавицы он потерял где-то на бегу. Дело было плохо. Макар знал, что лютый мороз не шутит с людьми, которые уходят в тайгу без рукавиц и без шапки.»

Стр. 98 (Искушение) : «Моя камера имела три с половиной шага в ширину и шесть в длину. Потолок у нее был сводом, стены выбелены известкой. Но так как от ветхости с них, очевидно, много раз отваливалась штукатурка и белили их по образовавшимся неровностям, то все они были как-то пестры и грязны, на неровностях и выступах сидела траурными темными каемками густая пыль. У задней стены стояла круглая печка, у двери в стене было проделано отверстие, закрываемое железной заслонкой. Сюда подавали заключенному пищу и воду (очевидно из этого, подумал я, что ключи от двери хранятся не у моего сторожа, а в конторе). Дрянная «парашка» - старое и ржавое железное ведро с крышкой, - распространяла острый аммиачный запах, к которому я, однако, скоро притерпелся. Деревянная кровать и небольшой столик составляли всю меблировку.»

Стр. 98 (Чудная) : «Глубокий мрак закинутой в лесу избушки томил мою душу, и скорбный образ умершей девушки вставал в темноте под глухие рыдания бури...»

Стр. 101 (Убивец) : «Заслышав еще издали почтовый колокольчик, перевозчики остановили плашкот и дождались нас. (...) Кроме нашей, на плашкоте находились еще две телеги. На одной я разглядел немолодого, солидного мужчину, повидимому купеческого звания, на другой – трех молодцов, как будто из мещан. Купец неподвижно сидел в повозке, закрываясь воротником от осеннего свежего ветра и не обращая ни малейшего внимания на случайных спутников. Мещане, наоборот, были веселы и общительны.»

Стр. 102 (Чудная) : «Рассказчик замолчал и задумался. Потом продолжал, как будто слегка конфузясь.»

Стр. 102-103 (Яшка) : «Повидимому, Яшка был высок ростом и очень крепко сложен. Лет, вероятно, было ему около пятидесяти.

- Што будешь за человек? – спросил он. – Куда тебя гонят?

Я назвал себя и сообщил, куда меня гонят.

- А тебя как зовут? – спросил я.

- Был Яков... Яковом звали.

- А величают как? Родом откуда?

Яков взглянул на меня с каким-то подозрительным вниманием и, помолчав, ответил кратко:

- Забыл.»

Стр. 104 (Последний луч) : «На противоположной стороне реки произошла перемена. Горы все еще скрывали за собой взошедшее солнце, но небо над ними совсем посветлело, и очертания хребта рисовались резко и отчетливо, образуя между двумя вершинами значительную впадину. По темным еще склонам, обращенным к нам, сползали вниз струи молочно-белого тумана и как будто искали места потемнее и посырее... А сверху небо расцветалось золотом, и ряды лиственниц на гребне выступали на светлом фоне отчетливыми фиолетовыми силуэтами. (...)

И вот оно появилось. Несколько яркозолотистых лучей брызнули беспорядочно в глубине расселины между двумя горами, пробив отверстия в густой стене леса. Огненные искры посыпались пучками вниз, на темные пади и ущелья, вырывая из синего холодного сумрака то отдельное дерево, то верхушку сланцевого утеса, то небольшую горную полянку...»

Стр. 109-110 (Соколинец) : «Я не зажигал огня и, полулжжа на своей постели, незаметно отдавался тяжелым впечатлениям молчания и мрака, пока короткий северный день угасал среди холодного тумана. Последние слабые лучи понемногу уходили сквозь льдины окон из небольшой юрты; густая тьма выползала из углов, заволакивала наклонные стены, которые, казалось, все плотнее сдвигаются над головой. Несколько времени маячили еще в глазах очертания стрявшего в середине юрты громадного камелька. Казалось, неуклюжий пенат якутского жилья простирает навстречу тьме широко раздвинутые руки, точно в молчаливой борьбе... Но вот и эти смутные

очертания исчезли... Тьма!.. Только в трех местах мерцали расплывчатые фосфорические пятна; это снаружи сквозь оконные льдины тускло заглядывал в юрту мертвящий якутский мороз.»

Стр. 110 (Соколинец) : «Я отряхнулся, почувствовал, что изнемогаю в борьбе с молчанием и мраком, и решился прибегнуть к спасительному средству, которое было тут же под руками. Средство это – бог юрты, могучий огонь.»

Стр. 110-111 (Соколинец) : «Вскоре в камельке, широко зиявшем открытою пастью в середине юрты, вспыхнул огонек зажженной мною лучины. К этому огоньку я приставил сухих поленьев смолистой лиственницы, и в несколько мгновений мое жилье изменилось до неузнаваемости. Молчаливая юрта наполнилась вдруг говором и треском. Огонь сотней языков перебегал между поленьями, охватывал их, играл с ними, прыгал, рокотал, шипел и трещал. Что-то яркое, живое, торопливое и неугомонно-болтливое ворвалось в юрту, заглядывая во все ее углы и закоулки. По временам трескучее, разыгравшееся пламя стихало. Тогда мне было слышно, как, вылетая в короткую прямую трубу камелька, шипели, трескались в морозном воздухе горячие искры. Но через минуту огонь принимался за свою игру с новой силой, и в юрте раздавались частые взрывы, точно пистолетные выстрелы.»

Стр. 111 (В пустынных местах) : «Вся эта публика очень быстро знакомится друг с другом. Приветлужья вообще очень много добродушия, и даже в этих хищниках, не кладущих охулки на руку, я замечаю какую-то особенную, специфическую складку в лице, какую-то вялую мягкость и добродушие. Эту особенную складку я вижу и у старика тоговца, с первых же слов предлагающего мне отведать его рыбы, и у его сына, и у молодого дьякона, едущего с женой в один из приходов по верхнему течению Ветлуги, и у красавицы в голубой косынке и шитой узорами сорочке...»

Стр. 112 (Сон Макара) : «Отцы и деды Макара воевали с тайгой, жгли ее огнем, рубили железом, сами они незаметно дичали. Женясь на якутках, они перенимали якутский язык и якутские нравы. Характеристические черты великого русского племени стирались и исчезали.

Как бы то ни было, все же мой Макар твердо помнил, что он коренной чалганский крестьянин. Он здесь родился, здесь жил, здесь же предполагал

умереть. (...) По-русски он говорил мало и довольно плохо, одевался в звериные шкуры, носил на ногах торбаса, питался в обычное время одною лепешкой с настоем кирпичного чая, а в праздники и в других экстренных случаях съедал топленого масла именно столько, сколько стояло перед ним на столе. Он ездил очень искусно верхом на быках, а в случае болезни призывал шамана, который, беснуясь, со скрежетом кидался на него, стараясь испугать и выгнать из Макара засевшую хворь.

Работал он страшно, жил бедно, терпел голод и холод...»

Стр. 113 (Яшка) : «Нас ввели в коридор одной из сибирских тюрем, длинный, узкий и мрачный. Одна стена его почти сплошь была занята высокими окнами, выходившими на небольшой квадратный дворик, где обыкновенно гуляли арестанты. Вдоль другой стены виднелись на небольшом расстоянии друг от друга двери «одинок». Двери были черны от времени и частых прикосновений и резко выделялись темными четырехугольниками на серой, грязной стене. Над дверями висели дощечки с надписями: «За кражу», «За убийство», «За грабеж», «За бродяжничество». (...) Мы повернули раз и другой. Над первою дверью третьего коридора я прочел надпись: «Умалишенный», над следующею – то же. Над третьей надписи не было, а над четвертой я разобрал те же слова. Впрочем, не надо было и надписи, чтобы угадать, кто обитатель этой каморки, - из-за ее двери неслись какие-то дикие, тоскующие, за сердце хватающие звуки.»

Стр. 114 (Яшка) : «Я заглянул в оконце. Длинная узкая камера была еще мрачнее нашей, так как угловая стена примыкавшего здания закрывала в нее доступ свету. Вначале я не мог никого разглядеть среди этих темных стен, но вскоре увидел в углу, под самым окном, какую-то коленопреклоненную фигуру. (...) На окне лежало что-то вроде шапки. Мебели, как и в других одиночках, не было.»

Стр. 114-115 (Яшка) : «- Трех человек задушил руками, - отрекомендовал мне его Михеич. – Из себя невидный, а сила в ём ба-а-альшая!

- А что это в углу у него расставлено? – спросил я.

- Идолы это... бога... Сам делает. Сколько раз отымали, сейчас опять смастерит.

- Чем же?

- На выдумки ловок. Нож из жести оконной у него, об камень выточен. А шапку видели... на окне у него лежит? Тоже сам сшил. Окно-то у него разбито, чорт ему кошку шальную и занеси. Он ее сцапал, содрал шкуру зубами, - вот и шапка! Иголка тоже у него имеется, нитки из тюфяка дергает... Ну, зато набожен: молитвы получше иного попа знает. Бога у него свои, а молитвы наши...»

KAYNAKÇA

Averin, B.V., “Rasskazı, etudı i oçerki V.G.Korolenko”,

<http://www.kulich.ru/moshkow/russlit/korolenko/averin.txt>

Aykut, Altan, **Tolstoy’un Maupassant Üzerine Eleştirisi**, A.Ü. DTCF Dergisi, Cilt XXXVII, sayı 1-2, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1995.

Aytaç, Gürsel, **Genel Edebiyat Bilimi**, Say Yayınları, İstanbul, 2003.

Aytaç, Gürsel, **Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi**, Say Yayınları, İstanbul, 2003.

Bagriy, A.V., **Russkaya literatura XIX-go - pervoy četverti XX-go v.v.**, İzdaniye vostoçnogo fakulteta A.G.U.

Baranov, İ.T., **Poetika izobrajeniya narodnogo haraktera v russkoy literature vtoroy polovini XIX. veka**, Haborovsk, 1983.

Bartenev, Vl., **V.G.Korolenko – Literaturnıy kritik**, İvanovskoye knijnoye izdatelstvo, 1953.

Batyuşkov, F.D., **V.G.Korolenko kak çelovek i pisatel**, Zadruga, Moskova, 1922.

Byalıy, G.A., **V.G.Korolenko**, Hudojestvennaya literatura, Leningradskoye otdeleniye, Leningrad, 1983.

Derman, A.B., **V.G.Korolenko – İzbranniye proizvedeniya, Biografiçeskiy oçerk**, İzdatelstvo detskoy literaturı, Moskova, Leningrad, 1940.

Eyhenbaum, B.M., **O proze**, Leningrad, 1969.

Golubov, S.N., Grigorenko, V.V., Gudziy, N.K. (pod.red.), **V.G.Korolenko v vospominaniyah sovremennikov**, Gosudarstvennoye izdatelstvo hudojestvennoy literaturı, Moskova, 1962.

Gorelov, A.A., **Russkaya literatura i folklor**, İzd. Nauka, Leningrad, 1987.

Grigoryev, R., **V.G.Korolenko** (statya), Moskova, 1928.

Gukasova, A.G., Dubovikov, A.N., **Russkaya literatura XIX. veka**, İzd. narkomprosa RSFSR, Moskova, 1938.

Güenal, Zeynep, **V.G.Korolenko ve Işıklar**, Çağdaş Dünya Edebiyatı Çeviri Seçkisi, Kültür Bakanlığı Yayınları/2324, Ankara, 1999.

Güenal, Zeynep, **Babel ve 1905 Yılı**, Çağdaş Türk Dili Aylık Dil ve Yazın Dergisi, c. 14, sayı 160, Ankara, Haziran 2001.

Karaca, Birsen, **Rus Edebiyat Tarihinde Öykü Türünün Gelişim Evreleri**, A.Ü. D.T.C.F. Dergisi, cilt 44, sayı 1, Ankara, 2004.

Katayev, V.B., “Mgnoveniya geroizma”,

<http://www.lib.sarbc.ru/koi/russlit/korolenko/kataev.txt>

Korolenko, N.V., Korolenko, S.V., **Sibirskiye oçerki i rasskazi**, Gosudarstvennoye izdatelstvo hudojestvennoy literaturı, 1946.

Korolenko, S.V., **Desyat let v provintsii**, İzd. “Udmurtiya”, İjevsk, 1966.

Korolenko, V.G., **Sobraniye soçineniy v 10-ti t. t.1-10**, Gosudarstvennoye izdatelstvo hudojestvennoy literaturı, Moskova, 1953.

Kotov, A., **V.G.Korolenko – İzbranniye proizvedeniya**, Vstupitelnaya statya, Gosudarstvennoye izdatelstvo hudojestvennoy literaturı, Moskova, 1947.

Kotov, A., **V.G.Korolenko, Kritiko-biografiçeskiy oçerk**, Gosudarstvennoye izdatelstvo hudojestvennoy literaturı, Moskova, 1953.

Kuleşov, F.İ., “Myatejnyı talant”, <http://www.lib.ru/Russlit/Korolenko/kuleshov.txt>

Kulik, L.S., **Sibirskiye rasskazi V.G.Korolenko**, İzdatelstvo akademii nauk ukrainskoy SSR, Kiyev, 1961.

Lavretskiy, A., **Korolenko V.G.**, <http://feb-web.ru/feb/itenc/encyclop/le5-4821.htm>

- Lunaçarskiy, A.V., Piksarov, N.K., **V.G.Korolenko**, **İzbranniye proizvedeniya**, Gosudarstvennoye izdatelstvo, Moskova, Leningrad, 1928.
- Luppov, P.N., **Ssilka V.G.Korolenko v vyatskiy kray**, İzdatelstvo votskogo, izdatelstvo t-va “Udkniga”, İjevsk, 1925.
- Luzyanina, L.N., İzergina, N.P., **Janr rasskaza v russkoy i sovetskoy literature**, Kirovskiy gosudarstvenniy pedagogičeskiy institut, Kirov, 1983.
- Muratova, K.D., **İstoriya russkoy literaturı, Literatura kontsa XIX – načala XX veka**, Nauka, Leningrad, 1983.
- Nikitin, E.F. (red.), **V.G.Korolenko**, Kooperativnoye izdatelstvo pisateley “Nikitinskiye subbotniki”, Moskova, 1928.
- Olçay, Türkan, **Rus Edebiyatında Doğalcı Okul**, İ.Ü.Basım ve Yayınevi Müdürlüğü, İstanbul, 2004.
- Özgül, Mehmet, **Yaşama Sevinci, Rus Edebiyatından Seçme Öyküler**, Cem Yayınevi, İstanbul, 1987.
- Petrişçev, A.B., (pod.red.) Sbornik statey, **V.G.Korolenko – Jizn i tvorçestvo**, Tsentralnoye kooperativnoye izdatelstvo “Mısl”, 1922.
- Piksarov, N.K., **O klassikah**, MTP, Moskova, 1933.
- Piksarov, N.K., Ot griboyedova do gorkogo, Publikatsiya **“Lirizm v tvorçestve V.G.Korolenko”**, İzdatelstvo leningradskogo universiteta, Leningrad, 1979.
- Piksarov, N.K., **V.G.Korolenko, İdeologiya-tvorçestvo**, Nikitinskiye subbotniki, Moskova, 1928.
- Sebina, Ye.N., pod. red. L.V.Çernets, **Vvedeniye v literaturovedeniye**, Akademiya, Moskova, 2000.

Sokolov, A.G., **İstoriya russkoy literaturı kontsa XIX – načala XX. veka**, İzd. vısshaya škola, Moskova, 2000.

Tekin, Mehmet, **Roman Sanatı 1**, Ötüken, İstanbul, 2004.

Voytolovskiy, L., **Jizn Vladimira Galaktionoviça Korolenko**, İzd. kultotdela profsoyuzs sivrabotnikov, Kiyev, 1922.

Yevgenyev-Maksimov, V., **V.G.Korolenko, Jizn, ličnost, proizvedeniya**, Gosudarstvennoye izdatelstvo Peterburg, 1922.

Yevgenyev-Maksimov, V., **Velikiy gumanist**, İzd. učitel, Petersburg, 1922.

Yevstratov, N.G., **V.G.Korolenko v Uralske**, Kazahskoye gosudarstvennoye izdatelstvo hudojestvennoy literaturı, Alma-Ata, 1961.

Zafer, Zeynep, **Anton Çehov'un Öykü Sanatı**, Cem Yayınevi, İstanbul, 2002.